

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI
ȘI PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA NORD-EST

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 "Investește în oameni"

Speranțe, la vânzare

Cercetare calitativă privind traficul în vederea exploatarei sexuale în România și Italia, în perioada 2007-2011

anima
nova

Material realizat în cadrul proiectului

“ANIMANOVA - Integrare pe piața muncii pentru persoanele traficate”

Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013

Axa prioritară 6 Promovarea incluziunii sociale

Domeniul major de intervenție 6.3 Promovarea egalității de șanse pe piața muncii

Editorul materialului: CPE – Centrul Parteneriat pentru Egalitate

Data publicării: **aprilie 2012**

©2012 CPE Copyright-ul pentru acest material aparține CPE – Centrul Parteneriat pentru Egalitate. Reproducerea integrală sau parțială a acestui material este permisă doar cu menționarea sursei.

“Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României”.

Cuprins

Introducere și aspecte metodologice	7
--	----------

Traficul de persoane în vederea exploatarei sexuale. Situația din România.

Secțiunea 1

Context general privind traficul de persoane în România	13
---	----

Secțiunea 2

Evoluția fenomenului de trafic de persoane în România.....	23
--	----

Secțiunea 3

Factori de vulnerabilitate care cresc riscul de trafic	33
--	----

Secțiunea 4

Recrutarea victimelor traficului de persoane.....	47
---	----

Secțiunea 5

Exploatarea victimelor traficului de persoane	55
---	----

Secțiunea 6

Atitudinea familiei, comunității și a autorităților față de victimele traficului de persoane	63
--	----

Secțiunea 7

Nevoi de informare și prevenire în ceea ce privește traficul de persoane	75
--	----

Secțiunea 8

Concluzii	81
-----------------	----

Traficul de persoane în vederea exploatării sexuale. Situația din Italia.

Secțiunea 9

Context general privind traficul de persoane în Italia	87
--	----

Secțiunea 10

Evoluția fenomenului de trafic de persoane în Italia.....	93
---	----

Secțiunea 11

Profilul victimelor de origine română intrate în programele de protecție	99
--	----

Secțiunea 12

Recrutarea victimelor traficului de persoane de origine română.....	105
---	-----

Secțiunea 13

Exploatarea victimelor traficului de persoane de origine română	111
---	-----

Secțiunea 14

Strategii de prevenire a traficului de persoane	123
---	-----

Secțiunea 15

Concluzii	127
-----------------	-----

Introducere și aspecte metodologice

Introducere și aspecte metodologice

Scopul și obiectivele cercetării

Scopul prezentului studiu constă în dobândirea unei mai bune înțelegeri a dinamicii și a caracteristicilor fenomenului de trafic de persoane în România, în general, și a traficului în vederea exploatării sexuale, în special, în perioada post-aderare la Uniunea Europeană. Bazat pe utilizarea instrumentelor de cercetare de tip calitativ, demersul a fost desfășurat simultan în Italia și în România, având dublu obiectiv, respectiv:

- realizarea unei diagnoze privind fenomenul de trafic de persoane în vederea exploatării sexuale, din perspectiva principalilor actori implicați în activități de asistență acordată victimelor¹ traficului – instituții guvernamentale și organizații neguvernamentale din România și din Italia;
- susținerea, prin intermediul principalelor aspecte identificate în cadrul cercetării, a realizării unei campanii naționale de prevenire a traficului de persoane pentru exploatare sexuală în România, în cadrul proiectului AnimaNova – Integrare pe piața muncii pentru persoanele traficate, implementat de CPE – Centrul Parteneriat pentru Egalitate și de partenerii săi (Federația Filantropia – România și Ageform, Esprit, Expert Italia, Fondazione Giacomo Brodolini și Parsec - Italia), în perioada 2009 – 2012.

Populația-țintă

Subiecții intervievați în cadrul cercetării sunt reprezentanți ai două grupuri: instituții guvernamentale și organizații neguvernamentale relevante, implicate în domeniul asistenței, protecției și reintegrării sociale a persoanelor traficate; de asemenea, subiecți ai cercetării sunt și persoane traficate în scopul exploatării sexuale beneficiare ale unor programe de protecție socială².

Metoda și instrumentele de cercetare

Metoda utilizată în cazul reprezentanților instituțiilor guvernamentale și ai organizațiilor neguvernamentale a fost interviul în profunzime, desfășurat față în față, pe baza unui ghid de interviu structurat, administrat de operatorul de interviu. În cazul persoanelor care au trăit experiența de trafic, metoda utilizată a fost interviul semistrukturat, desfășurat față în față, pe baza ghidului de interviu administrat de operatorul de interviu.

1 Prin victimă a traficului de persoane se înțelege persoana fizică, subiect pasiv al faptelor prevăzute în Legea nr. 678/2001 cu modificările și completările ulterioare, indiferent dacă participă sau nu în procesul penal în calitate de parte vătămată. În legislația italiană, termenul de victimă a traficului de persoane este definit prin Decretul nr. 286/1998, art.18 și în Legea nr. 228/2003;

2 Toate persoanele implicate au fost informate în legătură cu drepturile lor privind confidențialitatea și au exprimat acordul pentru înregistrarea interviurilor;

Instrumentele de cercetare (ghiduri de interviu) au fost elaborate de către echipele de cercetători din România și Italia, pentru asigurarea caracterului unitar al demersului și, ulterior, adaptate la contextul specific al fiecărei țări. Principalele arii investigate în cazul interviurilor cu organizații neguvernamentale și guvernamentale, atât în România, cât și în Italia, se referă la:

- evoluția și caracteristicile fenomenului de trafic de persoane în România și Italia, în special în scopul exploatării sexuale;
- profilul victimelor asistate;
- factori de vulnerabilitate a victimelor potențiale/motivele care expun la intrarea în rețelele de trafic;
- relația victimelor cu recrutorul/exploatatorul/traficantul;
- atitudinea familiei și a comunității față de victime (numai în cercetarea realizată în România);
- abordarea fenomenului de trafic și atitudinea față de victime a actorilor sociali cu atribuții în domeniul asistenței victimelor și a prevenirii traficului (numai în cercetarea realizată în România);
- eficiența serviciilor de asistență oferite victimelor traficului de persoane (numai în cercetarea realizată în Italia);
- nevoile de informare și de sensibilizare a populației, în general și ale diferitelor grupuri și categorii sociale vulnerabile, în special, cu privire la riscurile traficului de persoane (numai în cercetarea realizată în România).

Principalele arii investigate în cazul interviurilor cu victime ale traficului de persoane, atât în România, cât și în Italia, se referă la:

- descrierea situației în care se află respondenții la momentul interviului;
- descrierea situației de trafic în care au fost implicate (recrutare și exploatare);
- modalitățile de ieșire din situația de trafic;
- evaluarea serviciilor de asistență oferite în țara de origine/destinație;
- modalități de prevenire a traficului de persoane;
- planuri de viitor.

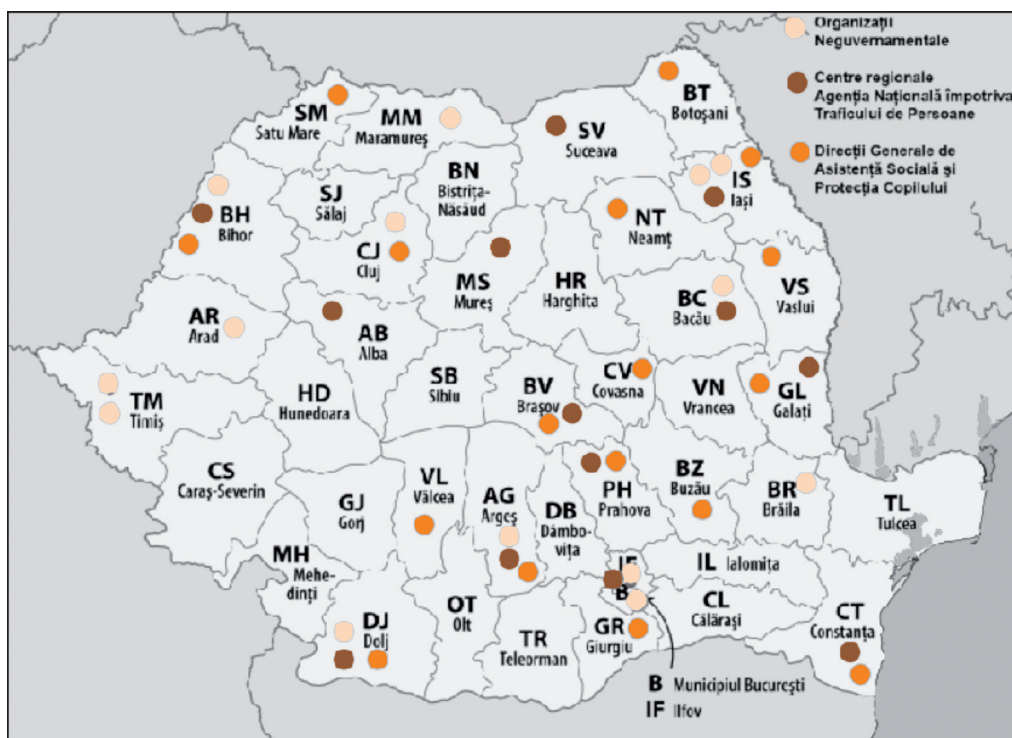
Recrutarea subiecților

În cazul cercetării realizate în România, recrutarea subiecților din mediul neguvernamental a fost realizată pe baza listei de organizații neguvernamentale implicate în gestionarea fenomenului de trafic în România în prezent, actualizată de către CPE – Centrul Parteneriat pentru Egalitate. Alcătuirea listei instituțiilor guvernamentale cu atribuții în domeniul asistenței victimelor și selectarea respondenților din aceste instituții a fost realizată cu sprijinul Agenției Naționale Împotriva Traficului de Persoane. În cazul cercetării realizate în Italia, selecția operatorilor sociali intervievați s-a realizat pe baza unei liste a tuturor structurilor prezente la nivel național, care gestionează programe de protecție socială, în conformitate cu articolele 18 din Legea 286/1998 și 13 din Legea 228/2003.

Toate persoanele participante au fost informate cu privire la drepturile pe care le au în ceea ce privește respectarea confidențialității și li s-a cerut, totodată, acceptul pentru înregistrarea discuțiilor.

Colectarea datelor

În România:

În perioada mai-iulie 2011, au fost realizate 14 interviuri cu reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale (psihologi, asistenți sociali, avocați etc.) cu experiență în domeniul asistenței directe a victimelor traficului: Asociația ADPARE – București; Asociația Femeilor Împotriva Violenței ARTEMIS - Cluj Napoca și Baia Mare; Asociația Alternative Sociale – Iași; Asociația Betania - Bacău; Confederația Surorilor Carmelitane - București; Fundația Filantropia – Timișoara; Fundația Generație Tânără – Timișoara; Asociația Națională Mutuală România-Franța „Louis Pasteur” - Craiova și Brăila; Asociația People to People – Oradea; Fundația Pro Prietenia – Arad; Asociația Reaching Out - Pitești, Organizația Salvați Copiii - Iași.

În perioada iulie-octombrie 2011, au fost realizate 31 de interviuri cu reprezentanți ai autorităților publice locale și regionale (asistenți sociali, psihologi, juriști) din 14 Centre Regionale ale ANIP: Alba Iulia, Bacău, Brașov, București, Constanța, Craiova, Galați, Iași, Oradea, Pitești, Ploiești, Suceava, Târgu-Mureș și Timișoara și 16 Direcții Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) din următoarele județe: Argeș, Bihor, Botoșani, Brașov, Buzău, Cluj, Covasna, Dolj, Galați, Giurgiu, Iași, Neamț, Prahova, Satu Mare, Vaslui, Vâlcea, implicate în activități de prevenire a fenomenului în rândul diferitelor categorii de grupuri țintă (elevi, cadre didactice, specialiști din domenii conexe, public general) și de asistență acordată victimelor.

În perioada septembrie-noiembrie 2011 au fost realizate 17 interviuri cu victime ale traficului (16 femei și 1 bărbat, cetățeni români, adulți), incluse în programe de asistență în centre ale organizațiilor neguvernamentale, în centre ale DGASPC sau aflate în monitorizare. Aceste persoane au fost traficate în vederea exploatarei sexuale în următoarele țări de destinație: Italia, Spania, Germania, Suedia, Elveția, Turcia, Grecia, Marea Britanie, Franța, Olanda, Irlanda sau în România (trafic intern). În alegerea acestei categorii de respondenți am folosit următoarele criterii: să aibă vârsta de peste 18 ani, să beneficieze de servicii de asistență sau monitorizare în calitate de victimă a traficului de persoane, să fi fost exploatată sexual după 2007.

În Italia:

În perioada mai-oktombrie 2011 au fost realizate 55 interviuri cu operatori sociali care lucrează în proiecte de protecție/reintegrare socială a victimelor traficului, în conformitate cu articolele 18 din Legea 286/1998 și 13 din Legea 228/2003 (în special operatori sociali în centrele de primire, operatori în cadrul unităților de stradă, mediatori culturali și experți în domeniu) din zone diferite ale țării;

În perioada septembrie – noiembrie 2011, au fost realizate 9 interviuri cu victime ale traficului de naționalitate română (de sex feminin, cu vârstă de peste 18 ani), care au beneficiat de programe de asistență, din regiunile Emilia-Romagna-Marche-Abruzzo-Molise.

Limitările prezentului demers și noutățile în abordare

Este importantă sublinierea faptului că această cercetare nu este una exhaustivă, dat fiind atât numărul limitat de respondenți, cât și aria geografică de acoperire. Scopul acestui demers a fost, în primul rând, acela de a oferi o perspectivă calitativă, complementară analizei cantitative și statisticilor furnizate de către Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane, asupra situației actuale a fenomenului de trafic în România și a situației victimelor de origine română în Italia. Utilizarea integrată a celor 3 surse de informație citate (entități publice, private și victime), în încercarea de a recompune contextul complex de vulnerabilitate al persoanelor care au devenit victime ale traficului, reprezintă punctul forte al acestei cercetări, în special din perspectiva conștientizării necesității unor activități constante de prevenire a traficului de persoane. Mai mult decât atât, analizele precedente, realizate la nivel național sau regional, au utilizat în special metode cantitative în cazul României. Implicarea victimelor ca respondenți în evaluarea fenomenului și, în special, a cauzelor acestuia, reprezintă un demers unic, deoarece în cercetările anterior realizate, victimele au evaluat numai calitatea serviciilor de asistență și atitudinea specialiștilor cu care au venit în contact.

Însă, aspectul cel mai important de noutate și valoare adăugată pe care îl aduce acest demers de cercetare constă în analiza aceluiași fenomen, din dublă perspectivă: atât a unei țări de origine, cât și a unei țări de destinație.

Secțiunea 1

Context general privind traficul de persoane în România

Livia Aninoșanu

Eva Laszlo

Gina Stoian

Louis Ulrich

Secțiunea 1

Context general privind traficul de persoane în România

Particularități ale perioadei 1990 – 2000

Dezvoltarea fenomenului traficului de persoane este plasată, în cazul României, la începutul anilor 1990, printre factorii favorizanți fiind poziția geografică a României, aflată în apropierea rutelor principale de trafic de persoane dintre Asia și Europa de Vest, precum și tranziția la o societate democratică, ce presupune circulația liberă peste frontiere, toate acestea asociate cu nevoia românilor de a migra pentru depășirea dificultăților de natură economică.

În perioada menționată, încercările de combatere a fenomenului au fost relativ rare și lipsite de forță, în primul rând din cauza inexistenței unui cadru legislativ adecvat, care să susțină aceste eforturi. Aspectele problematice privind dezvoltarea fenomenului de trafic de persoane au fost semnalate de către autoritățile și societatea civilă din străinătate și, la nivel național, de către organele de urmărire penală și de către unele organizații neguvernamentale care ofereau servicii pentru femei abuzate sau care militau pentru drepturile femeii. Înainte de anul 2001 nu se putea vorbi în mod oficial despre trafic de persoane, fenomenul fiind abordat, în general, în termenii prostituției și proxenetismului. Prin urmare, în practică, victimele traficului de persoane erau considerate prostituate și tratate ca atare, iar traficanții erau tratați ca proxeneți. În contextul traficului extern, majoritatea victimelor din România erau acuzate și de trecerea ilegală a frontierei. Acest fapt conducea la sancțiuni de natură penală, care îngreunau reintegrarea ulterioară la nivel social.

Cu toate acestea, date oficiale care provin de la Brigada de Combatere a Criminalității Internaționale, precum și de la Ministerul Administrației și Internelor, indică anumite cazuri care au fost identificate drept trafic internațional de persoane, în pofida faptului că, la acel moment, nu exista încă legislație specifică. Diverse publicații fac referiri la date ale Ministerului Administrației și Internelor conform cărora, în anul 1996, „au fost descoperite 26 de rețele de traficanți, iar în anul 1997 au fost soluționate peste 49 de cazuri”¹; de asemenea, pentru perioada 1997-1999, alte publicații prezintă date furnizate de către Brigada de Combatere a Criminalității Internaționale, respectiv: 1997 - 49 victime adulte și minore; 1998 - 46 victime adulte și 28 minore, 1999 - 165 victime adulte și 43 minore².

Adoptarea legislației românești în domeniul traficului de persoane și evoluția acesteia

Traficul de persoane este recunoscut legal ca infracțiune în România prin adoptarea Legii nr. 678 din 21 noiembrie 2001³, demers necesar în condițiile semnării de către România în 2001, la Palermo, a Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității organizate transnaționale, precum și a Protocolului adițional privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, în special de femei și copii.

Prin intermediul Legii nr. 678 din 2001 sunt incriminate tipurile de trafic de persoane, este creat cadrul juridic pentru investigarea infracțiunii de trafic de persoane și sunt introduse norme pentru protecția și asistența victimelor traficului, a familiilor acestora, precum și a martorilor.

1 Ștefăroi și colab. (2005) „Fenomenul traficului de ființe umane” în Mateuț, Gh. (coord.) Traficul de ființe umane. Infractor. Victimă. Infracțiune, Asociația Magistratilor Iași, Asociația Alternative Sociale Iași, p. 15;

2 Popa, M., „Combat of Trafficking in Women for the Purpose of Forced Prostitution”, Romania Country Report, 2000, Ludwig Boltzmann Institute of Human Rights, Vienna

3 Legea nr. 678 din 21 noiembrie 2001 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, Monitorul Oficial, Partea I, nr. 783 din 11 decembrie 2001;

Din momentul adoptării și până în prezent, Legea nr. 678 din 2001, ca lege națională cadru, a fost modificată și completată în scopul adaptării corespunzătoare la legislația internațională anti-trafic, cât și la evoluția și caracteristicile fenomenului. O modificare esențială a legii naționale cadru a fost realizată prin intermediul Legii nr. 230 din 2010⁴, după cum urmează:

- a fost definit conceptul de victimă a infracțiunii de trafic de persoane, iar statutul de victimă este menținut indiferent dacă persoana traficată participă sau nu la procesul penal în calitate de parte vătămată;
- este incriminată cererea de servicii prestate de către o persoană traficată, prin pedepsirea utilizatorilor cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă;
- se asigură protecția fizică atât pentru victimele traficului, cât și pentru membrii grupurilor, fundațiilor, asociațiilor sau organizațiilor neguvernamentale care desfășoară activități de asistență a acestora;
- repatrierea cetățenilor români victime ale traficului de persoane se realizează cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe, care asigură transportul acestora;
- sunt extinse atribuțiile în domeniul asistenței și protecției victimelor, prevăzându-se cazarea victimelor traficului de persoane în locuințe protejate, înființate în subordinea Direcțiilor Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului;
- se acordă o perioadă de recuperare și reflecție de până la 90 de zile pentru protecție fizică sau pentru a lua o decizie privind cooperarea cu autoritățile competente, atât pentru victime cetățeni români, cât și pentru victime cetățeni străini;
- este extinsă incriminarea traficului de persoane și pentru cazurile în care scopurile au fost prelevarea de țesuturi sau celule umane.

O altă lege care incriminează faptele de trafic este Legea nr. 39 din 2003⁵ privind prevenirea și combaterea criminalității organizate. Prin intermediul acesteia, traficul de persoane este inclus în categoria infracțiunilor grave și sunt reglementate măsuri specifice de prevenire și combatere a criminalității organizate la nivel național și internațional.

Hotărârea Guvernului nr. 299 din 2003 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 678 din 2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane explică modalitățile de lucru concrete privind prevenirea traficului de persoane, asistența și protecția victimelor, metodologia de repatriere a cetățenilor români victime ale traficului de persoane, precum și rolul și atribuțiile ministerelor în acest domeniu.

O primă lege care abordează exclusiv nevoile victimelor infracțiunilor și, implicit, pe cele ale victimelor traficului de persoane este Legea nr. 21 din 2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor. Această lege reglementează patru categorii de măsuri: informarea victimelor infracțiunilor cu privire la drepturile lor, consilierea psihologică, asistența juridică gratuită și compensarea financiară de către stat și creează obligația ca instituțiile din sistemul judiciar să asigure specializarea personalului care vine în relație directă cu victimele infracțiunilor.

De asemenea, în domeniul asistenței și protecției victimelor traficului de persoane, prin intermediul Hotărârii Guvernului nr. 1238 din 2007 sunt aprobate Standardele naționale specifice pentru serviciile specializate de asistență a victimelor traficului de persoane, fiind prevăzute normele de funcționare a rețelei naționale de servicii și de protecție a victimelor traficului de persoane, serviciile acordate și calitatea acestora, precum și măsurile privind asigurarea unui mediu securizant pentru victime, precum și a personalului specializat care să ofere servicii.

În anul 2008 este aprobat, prin ordin comun al mai multor miniștri, Mecanismul național de identificare și referire a victimelor traficului de persoane, prin intermediul căruia sunt stabilite măsurile și acțiunile care stau la baza identificării și referirii victimelor traficului de persoane, în vederea asigurării nevoilor de asistență și de protecție ale acestora, indiferent de instituția sau organizația cu care intră în contact pentru prima oară.

⁴ Legea nr. 230 din 30 noiembrie 2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, Monitorul Oficial, Partea I, nr. 812 din 6 decembrie 2010

⁵ Legea nr. 39 din 21 ianuarie 2003 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate, Monitorul Oficial, Partea I, nr. 50 din 29 ianuarie 2003;

Acestor acte normative importante, li se adaugă altele, care:

- reglementează funcționarea instituțiilor responsabile cu combaterea judiciară a traficului de persoane, precum: Legea nr. 682 din 2002 privind protecția martorilor; Legea nr. 508 din 2004 privind organizarea și funcționarea Direcției pentru Investigarea Infracționalității Organizate și Terorismului (DIICOT), în cadrul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție; Legea nr. 302 din 2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală;
- reglementează măsuri specifice pentru victimele minore ale traficului de persoane, precum: Hotărârea Guvernului nr. 1295 din 2004 privind aprobarea Planului național de acțiune pentru prevenirea și combaterea traficului de copii; Hotărârea Guvernului nr. 1504 din 2004 privind aprobarea Planului național de acțiune pentru prevenirea și combaterea abuzului sexual asupra copilului și a exploatarei sexuale a copiilor în scopuri comerciale; Hotărârea Guvernului nr. 1769 din 2004 privind aprobarea Planului național de acțiune pentru eliminarea exploatarei prin muncă a copiilor; Hotărârea Guvernului nr. 1443 din 2004, privind metodologia de repatriere a minorilor neînsoțiți și asigurarea măsurilor de protecție specială a acestora;
- vizează aprobarea strategiei naționale anti-trafic și a planurilor de acțiune în domeniu: Hotărârea Guvernului nr. 1654 din 2006 privind aprobarea Strategiei naționale împotriva traficului de persoane 2006-2010; Hotărârea Guvernului nr. 1720 din 2006 privind aprobarea Planului național de acțiune 2006-2007; Ordinul comun al miniștrilor nr. 286 din 2007 pentru înființarea, organizarea și funcționarea Grupului Tematic de Lucru pentru coordonarea națională a activităților de protecție și asistență a victimelor traficului de persoane; Hotărârea Guvernului nr. 982 din 2008 pentru aprobarea Planului național de acțiune 2008 – 2011.
- Actele normative amintite anterior sunt completate cu legi din domenii conexe, axate în principal pe facilitarea serviciilor de asistență pentru victimele traficului de persoane: Legea nr. 76 din 2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă, Legea nr. 47 din 2006 privind sistemul național de asistență socială, Legea nr. 95 din 2006 privind reforma în domeniul sănătății.
- Actele normative, prin urmare, evidențiază cele trei mari arii de acțiune anti-trafic, respectiv combaterea fenomenului infracțional, prevenirea și asistența acordată victimelor, stabilind și instituțiile responsabile pentru activitățile specializate.

Instituții și organizații cu responsabilități și mandat în domeniul antitrafic

Rolurile și atribuțiile ministerelor în domeniul prevenirii și combaterii traficului de persoane, conform precizărilor anterioare, sunt stabilite prin Hotărârea Guvernului nr. 299 din 2003 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 678 din 2001 și sunt revizuite cu fiecare modificare a legii cadru.

În perioada anilor 1990 și în perioada anterioară adoptării normelor de aplicare a legii-cadru, activitățile de prevenire a traficului de persoane și asistență acordată victimelor au fost desfășurate prin implicarea directă a organizațiilor internaționale (Fondul pentru Copii al Națiunilor Unite - UNICEF, Organizația Internațională pentru Migrație - OIM, Organizația Internațională a Muncii - ILO) sau prin finanțarea de către acestea a diferitelor programe ale organizațiilor neguvernamentale, ca furnizori de servicii de asistență a victimelor. Treptat, cu sprijinul aceluiași organizații internaționale, a fost organizat și un sistem de prevenire a fenomenului, realizându-se formări în domeniu ale mai multor actori instituționali, precum și informări, sensibilizări, conștientizări ale publicului larg.

Din anul 2003 până în prezent, în domeniul **combaterii judiciare**, cadrul legal prescrie atribuții în principal pentru 3 ministere, respectiv: **Ministerul Public**, prin Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism - DIICOT, **Ministerul Administrației și Internelor**, prin Direcția pentru Combaterea Criminalității Organizate - DCCO, prin Serviciul de Combatere a Traficului de Persoane – SCTP și prin alte structuri din subordine, care desfășoară activități investigative, de urmărire penală și de monitorizare a traficului de migranți, persoane, organe, țesuturi și/sau celule de origine umană și **Ministerul Justiției**, care asigură pregătirea și perfecționarea magistraților în domeniul traficului de persoane și desfășurarea în bune condiții a cooperării judiciare internaționale.

Domeniul **prevenirii și conștientizării** populației asupra existenței și consecințelor traficului de persoane revine mai multor autorități centrale și locale, care lucrează în parteneriat cu organizații ale societății civile: **Ministerul Administrației și Internelor, Ministerul Sănătății, Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale.**

Asistarea și protecția victimelor reprezintă un domeniu în care rolurile și responsabilitățile sunt deținute atât de către reprezentanții autorităților publice, cât și de către cei ai societății civile. Aceștia li se adaugă și alte structuri și/sau specialiști care pot asigura identificarea victimei, referirea acesteia către o organizație suport, domeniul asistenței și protecției victimelor fiind cel în care se întâlnesc și se completează activitățile tuturor actorilor sociali implicați în politici anti-trafic, astfel: **Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului** asigură reinserția școlară a tinerilor, victime ale traficului de persoane, prin intermediul Inspectoratelor Școlare, **Ministerul Afacerilor Externe** acordă asistență, la cerere, cetățenilor români victime ale traficului de persoane și are un rol important în repatrierea victimelor traficului internațional de persoane, prin intermediul misiunilor diplomatice și al oficiilor consulare ale României, **Ministerul Justiției** gestionează fondurile privind compensațiile financiare pentru victime și asigură acestora asistență psihologică, prin intermediul serviciilor teritoriale de probațiune, **Ministerul Muncii, Familiei și Protecției Sociale** asigură calificarea profesională și reintegrarea în muncă a victimelor, prin Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă și prin structurile teritoriale ale acesteia, **Ministerul Sănătății** asigură asistența medicală gratuită prin Direcțiile de Sănătate Publică; **Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecția Copiilor - DGASPC**, subordonate Consiliilor locale, asigură asistența socială a victimelor.

Un rol important în desfășurarea activităților de prevenire și de asistență acordate victimelor îl au organizațiile neguvernamentale care, în colaborare cu instituțiile statului, anterior menționate sau utilizând fonduri proprii, continuă să activeze în cele două domenii de intervenție amintite. Printre cele mai active organizații neguvernamentale sunt: Asociația pentru Dezvoltarea Practicilor Alternative de Reintegrare și Educație – ADPARE (București), Asociația Alternative Sociale (Iași), Asociația CARITAS (București), Asociația Internațională a Diocezelor România - AIDRom (București), Organizația Salvați Copiii România, Asociația Generație Tânără (Timișoara), Asociația Betania (Bacău), Asociația Reaching Out (Pitești), Societatea pentru Copii și Părinți SCOP (Timișoara), Centrul Rațiu pentru Democrație (Turda), Asociația Femeilor Împotriva Violentei ARTEMIS (Cluj Napoca și Baia Mare), Fundația Filantropia (Timișoara), Asociația People to People (Oradea), Fundația Pro Prietenia (Arad), Asociația Națională Mutuală România-Franța “Louis Pasteur” (Craiova și Brăila), CPE – Centrul Parteneriat pentru Egalitate (București) etc.

Rolul Agenției Naționale Împotriva Traficului de Persoane

- Coordonarea națională a implementării politicilor anti-trafic este realizată de către Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane (ANITP), structura de specialitate în cadrul Ministerului Administrației și Internelor. Conform Hotărârii Guvernului nr. 1584 din 2005, cu modificările ulterioare, ANITP are ca atribuții principale:
- Coordonarea și monitorizarea, la nivel național, a activităților de colectare a datelor caracteristice evoluției fenomenului și privind asistența acordată victimelor, stabilind, de asemenea, indicatorii de apreciere a fenomenului;
- Efectuarea de studii și cercetări privind diagnoza și evoluția fenomenului traficului de persoane;
- Facilitarea schimbului de date și informații cu caracter statistic între instituțiile cu competențe în domeniu, din țară și din străinătate;
- Formularea de propuneri pentru modificarea și completarea legislației în domeniu;
- Dezvoltarea de programe proprii pentru realizarea activităților de prevenire a traficului de persoane și de acordare a asistenței victimelor traficului de persoane și sprijinirea, la cerere, a programelor în derulare;
- Monitorizarea funcționării centrelor pentru asistența victimelor, în conformitate cu standardele naționale specifice în domeniu;
- Elaborarea și fundamentarea programelor de interes național privind prevenirea traficului de persoane și asistența acordată victimelor acestuia în vederea reintegrării sociale;
- Îndrumarea persoanelor care apelează la linia gratuită (0800800678) către instituții care pot acorda servicii;
- Asigurarea reprezentării în grupuri specializate la nivel național și internațional.

La nivel național, ANITP are în subordine 15 centre regionale, constituite în orașele în care funcționează cele 15 Curți de Apel din țară. Fiecare centru regional deservește două sau mai multe județe, având rolul de coordonare a activităților antitrafic regionale, monitorizarea implementării Planului național la nivel local, facilitarea comunicării între instituțiile cu activități antitrafic, referirea și monitorizarea victimelor.

Statistici existente privind victimele traficului din și în România

Pentru culegerea și prelucrarea datelor statistice, România dispune, în prezent, de un sistem național integrat de monitorizare și evaluare a traficului de persoane, dezvoltat în întregime de către Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane. Baza de date a devenit deplin operațională în ianuarie 2007. Din punct de vedere tehnic, sistemul național este un sistem informatic multi-nivel, care folosește o bază de date centrală, o aplicație de interogare a datelor și o interfață utilizator de tip web. Accesul la acest sistem este permis exclusiv utilizatorilor din cadrul ANITP, respectiv Serviciului Monitorizare, Evaluare și Cercetare, Centrelor Regionale, precum și utilizatorilor din instituțiile cu care ANITP a încheiat protocoale de colaborare în acest sens (Direcția Generală de Combateră a Criminalității Organizate, Inspectoratul General al Poliției de Frontieră). Datele regăsite în baza de date pot proveni și de la alte instituții partenere, din afara Ministerului Administrației și Internelor (de exemplu organizații neguvernamentale, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului etc.), colectarea realizându-se prin intermediul lucrătorilor din Centrele Regionale ale ANITP.

Pentru perioada anterioară implementării sistemului statistic al ANITP, sunt disponibile alte situații statistice, precum cea realizată de către Organizația Internațională pentru Migrație, Misiunea din România. Această statistică cuprinde exclusiv numărul victimelor din România care au beneficiat de programele de repatriere și asistență OIM, în perioada 2001-2005, astfel:

An	Număr total de victime ale traficului	Număr de victime traficate în Italia
2001	246	9
2002	219	10
2003	159	31
2004	154	52
2005	100	39

Pentru perioada 2004-2006, situația statistică în domeniul traficului de persoane a fost centralizată de către Direcția Generală de Combateră a Criminalității Organizate și de Inspectoratul General al Poliției de Frontieră. Conform acestor surse, situația victimelor identificate în perioada de referință este următoarea:

An	Număr de victime ale traficului
2004	1960
2005	2551
2006	2285

Situația victimelor traficului din România, după implementarea sistemului național integrat de monitorizare și evaluare a traficului de persoane ANITP pentru perioada 2007-2011

Situația pentru anul 2007

“Raportul anual privind situația traficului de persoane în România, 2007”, ANITP 2008

Număr total	1780 persoane		
Sex	960 (54%) femei și 820 (46%) bărbați		
Victime adulte	1488 (84%)		
Victime minore	292 (16%), dintre care 255 de fete (87%) și 37 de băieți (13%)		
Vârstă predominantă	18-25 (41%) adulți și 14-17 (92%) ani minori		
Recrutare	Femei: 50% de cunoscuți și prieteni 30% de necunoscuți 4% de partenerul de viață		Bărbați: 54% de necunoscuți 35% de cunoscuți și prieteni
Forme de exploatare	Femei: 52% exploatare sexuală 17% exploatare prin muncă 3% cerșetorie	Bărbați: 85% exploatare prin muncă 10% cerșetorie	Minori: 75% exploatare sexuală
Tări de destinație	Italia (26%), Spania (25%), Cehia (13%), Grecia (11%)		
Trafic intern	207 (12%)		
Victime cetățeni străini în România	0		

Situația pentru anul 2008

“Fenomenul social al traficului de persoane. Analiza cantitativă - anul 2008 și primele luni ale anului 2009”, ANITP 2009; “Aspecte privind traficul de femei în România”, ANITP 2009

Număr total	1240 persoane		
Sex	614 (49%) femei și 626 (51%) bărbați		
Victime adulte	1054 (85%)		
Victime minore	186 (15%), dintre care 163 de fete (87,5%) și 23 de băieți (12,5%)		
Vârstă predominantă	14-17 ani în cazul minorilor (93,5%) și 18-25 de ani în cazul adulților (235 bărbați și 290 femei)		
Recrutare	Femei: 43% de cunoscuți și prieteni 40% de necunoscuți 16% de vecini, rude, partenerul de viață 1% de proxenet		Bărbați: -
Forme de exploatare	Femei: 63% victime ale exploatării sexuale – toate victimele exploatării sexuale au fost femei 26% victime ale exploatării prin muncă	Bărbați: majoritatea exploatați prin muncă	Minori: 74% victime ale exploatării sexuale 11% victime ale exploatării prin muncă 5,5% victime ale cerșetoriei 50% dintre victimele minore au fost exploatare intern
Tări de destinație	Spania (24%), Italia (23%), Marea Britanie (5%)		
Trafic intern	108 (28%)		
Victime cetățeni străini în România	4 (în primele 6 luni)		

Situația pentru anul 2009

“Raportul anual privind situația traficului de persoane în România, 2009”, ANITP 2010

Număr total	780 persoane		
Sex	420 (54%) femei și 360 (46%) bărbați		
Victime adulte	604 (77,5%)		
Victime minore	176 (22,5%), dintre care 144 fete (82%) și 32 de băieți (18%)		
Vârstă predominantă	18-25 (66,5%) femei, 26-40 (72,5%) bărbați și 14-17 (91,5%) ani minori		
Recrutare	Exploatare sexuală și cerșetorie: 50% de cunoscuți și prieteni		Exploatare prin muncă: 54% de necunoscuți
Forme de exploatare	Femei: 76% exploatare sexuală 13% exploatare prin muncă 6% cerșetorie	Bărbați: 72% exploatare prin muncă 23% cerșetorie	Minori: 88% dintre fete - exploatare sexuală (127 persoane) 31% dintre băieți – exploatați prin muncă (10 pers.)
Tări de destinație	Spania (24%), Italia (21%), Cehia (7%)		
Trafic intern	145 (18,5%)		
Victime cetățeni străini în România	1		

Situația pentru anul 2010

“Evaluarea statistică a traficului de persoane în semestrul I 2010 - analiza populației de victime”, ANITP 2010

Număr total	1154 persoane		
Sex	650 (56%) femei și 504 (44%) bărbați		
Victime adulte	847 (73%) În cazul femeilor, 380 persoane (58%) au fost victime adulte și 270 persoane (42%) victime minore În cazul bărbaților, 467 persoane (93%) au fost victime adulte și 37 persoane (7%) victime minore		
Victime minore	307 (27%), dintre care 270 fete (88%) și 37 de băieți (12%)		
Vârstă predominantă	14-26 de ani		
Recrutare	Exploatare sexuală: 91% abordare directă		Exploatare prin muncă: 77% abordare directă
Forme de exploatare	Femei: 71% exploatare sexuală 17% exploatare prin muncă 5% cerșetorie	Bărbați: 78% exploatare prin muncă 16% cerșetorie 3,5% exploatare sexuală (4 adulți, 14 minori)	Minori: 78% dintre minori - exploatare sexuală (240 persoane, dintre care 226 fete și 14 băieți), 5,5% dintre minori – exploatare prin muncă (17 persoane), 6% dintre minori – exploatare prin cerșetorie (19 persoane)
Tări de destinație	Spania (27%), Italia (24%), Cehia (10%)		
Trafic intern	305 (26%)		
Victime cetățeni străini în România	2		

Situția pentru anul 2011 (primele 6 luni)

"Analiza privind situația victimelor identificate în primul semestru 2011", ANITP 2011

Număr total	488 persoane		
Sex	341 (70%) femei și 147 (30%) bărbați		
Victime adulte	318 (65%) În cazul femeilor, 191 persoane (56%) au fost victime adulte și 150 persoane (44%) victime minore În cazul bărbaților, 127 persoane (86%) au fost victime adulte și 20 persoane (14%) victime minore		
Victime minore	170 (35%), dintre care 150 fete (88%) și 20 de băieți (12%)		
Vârstă predominantă	14-40 de ani pentru majoritatea victimelor 14-17 ani pentru minorele exploatare sexuale și 18-25 ani pentru femeile adulte exploatare sexual 25 – 40 ani pentru bărbații exploatați prin muncă		
Recrutare	225 cazuri – cunoștință/prieten 173 cazuri – necunoscut 34 cazuri – vecin 20 cazuri - partener		
Forme de exploatare	Femei: 96% dintre victimele exploatare sexuale 18% exploatare prin muncă	Bărbați: 72% dintre victimele exploatare prin muncă 4% dintre victimele exploatare sexuale	Minori: 50% dintre victimele exploatare sexuale 5% dintre victimele exploatare prin muncă
Țări de destinație	Spania (28%), Germania (19%), Italia (16%)		
Trafic intern	168 (34%)		
Victime cetățeni străini în România	6		

O simplă privire asupra datelor statistice, evidențiază faptul că persoanele de gen feminin sunt constant mai numeroase ca victime identificate ale traficului, iar principala formă de exploatare este cea sexuală. De asemenea, traficul intern ia amploare, victimele identificate fiind preponderent de gen feminin și exploatare sexual. Foarte îngrijorător este, de asemenea, faptul că, în primul semestru al anului 2011, jumătate dintre victimele exploatare sexual au fost minore.

O altă particularitate constantă este aceea a modalității de recrutare prin relație directă cu potențiala victimă, astfel că, în majoritatea cazurilor, traficanții sunt persoane din imediata apropiere a victimei, cei/cele cu care potențiala victimă are o relație bazată pe încredere (cunoștințe, prieteni, vecini) și, în multe cazuri, bazată chiar pe atașament emoțional (parteneri de cuplu, rude).

În perioada 2007-2011, țările de destinație nu s-au schimbat semnificativ; ceea ce este însă evident și îngrijorător este faptul că, în cazul primelor semestre ale ultimilor doi ani, principala țară de destinație este România. Principalele destinații externe sunt Spania și Italia, în cazul exploatare sexuale și Cehia și Spania, în cazul exploatare prin muncă. 🍁

Secțiunea 2

Evoluția fenomenului de trafic de persoane în România

Livia Aninoșanu

Eva Laszlo

Gina Stoian

Louis Ulrich

Secțiunea 2:

Evoluția fenomenului de trafic de persoane în România

Evoluția fenomenului de trafic în România, în ultimul deceniu, a fost determinată de o serie de factori interni sau de evenimente internaționale cu implicații geopolitice. Acestea au avut implicații profunde, de la nivelul caracteristicilor definitorii ale traficului, precum particularitățile țărilor de destinație sub aspectul cererii și ofertei, al rutelor de trafic și până la modalitățile de recrutare, transport și exploatare a victimelor. Potrivit datelor statistice și informațiilor oficiale furnizate de instituțiile guvernamentale românești și de către organizațiile internaționale cu atribuții în combaterea și prevenirea traficului și în asistența victimelor, în perioada 2000-2005, România a fost, în principal, o țară de origine pentru copii, femei și bărbați traficați în scopul exploatarei sexuale, prin muncă forțată și/sau constrânși la comiterea de diferite infracțiuni¹. De asemenea, România a fost considerată o țară de tranzit pentru victime ale traficului, în special din Republica Moldova și din Ucraina, dar și de destinație pentru un număr mic de persoane, majoritatea din Republica Moldova, traficate pentru exploatare sexuală².

Analiza răspunsurilor primite din partea experților intervievați indică faptul că, în prima jumătate a anilor 2000, cea mai des întâlnită formă de trafic era cea în vederea exploatarei sexuale, principalele destinații fiind, cu precădere, unele state din fosta Republică Socialistă Federativă Iugoslavia – Bosnia, Kosovo, Macedonia, Serbia - dar și Albania și un număr relativ redus de state occidentale, precum Italia și Germania.

Orientarea principalelor rute și rețele de trafic către aceste țări din Balcani a fost determinată în mod esențial de conflictele interetnice prelungite și de dizolvarea structurilor statale, “coșmarul din fostele țări iugoslave”, cum îl numește unul dintre respondenți, care au condus la o creștere constantă a numărului de victime de origine română - în principal de sex feminin - ale traficului pentru exploatare sexuală.³ Potrivit celor mai mulți dintre experții intervievați, principala caracteristică a traficului în această perioadă a fost utilizarea violenței, în special a celei fizice, de către traficanți.

“Atunci cred că mai erau folosite metodele astea destul de violente și de abuzive de a obține consimțământul victimei: răpire, episod de trafic care începea printr-un viol, se termina cu sechestrare și apoi transportul victimei. Era clar, era mai mult o violență directă exercitată”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

După încetarea ostilităților, prezența masivă a trupelor internaționale de menținere a păcii este considerată, de asemenea, de unul dintre respondenți, drept o posibilă explicație pentru concentrarea rutelor de trafic în această zonă a Balcanilor și transformarea sa într-o placă turnantă pentru redirecționarea traficului în vederea exploatarei sexuale către Europa Occidentală (în special către Italia și Grecia).⁴

“În Balcani s-au dus (traficantii – nn), pentru că acolo erau mulți potențiali clienți, aveam militari, deci un număr mare de bărbați, fără soțiile lor acolo care, normal, voiau să se distreze. Și, zbang, am dus victimele acolo”

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

1 Vezi și Sebastian Lăzăroiu, Monica Alexandru (2003) Who is the Next Victim? Vulnerability of Young Romanian Women to Trafficking in Human Beings, IOM International Organization for Migration;

2 În perioada 2004-2004, au fost identificate și asistate în România un număr de 31 de victime, cetățeni străini. Cf. Rebecca Surtees (2005) Second Annual Report on Victims of Trafficking in South- Eastern Europe, IOM International Organization for Migration, p. 476;

3 Cele mai multe victime (2551), au fost identificate în anul 2005, în creștere cu 30% față de anul anterior, conform Raportului privind situația traficului de persoane în România - 2006, p. 25, Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane http://anitp.mai.gov.ro/ro/docs/studii/raport_anual_2006.pdf;

4 Acest punct de vedere nu este singular, fiind documentat de studii și rapoarte ale unor organizații internaționale. Pentru o analiză extrem de detaliată a implicațiilor pe care le-a avut prezența trupelor de menținere a păcii asupra fenomenului de trafic de persoane în Balcani, mai ales în Kosovo și Bosnia și a legăturilor cu rețelele de traficanți, vezi Sarah E. Mendelson, Barracks and Brothels. Peacekeepers and Human Trafficking in the Balkans, CSIS Report, Washington, D.C.: Center for Strategic and Security Studies, February 2005 http://csis.org/files/media/csis/pubs/0502_barracksbrothels.pdf. De asemenea, Human Rights Watch, Hopes Betrayed: Trafficking of Women and Girls to Post-Conflict Bosnia and Herzegovina for Forced Prostitution, New York, 2002, <http://www.hrw.org/reports/2002/bosnia>;

Este de remarcat, în acest context, faptul că, dacă până în vara anului 2003, comandamentul civil și militar al trupelor NATO din Bosnia și Kosovo a evitat să discute despre legăturile dintre traficul de persoane și operațiunile de menținere a păcii, în 2004, Departamentul Apărării al Statelor Unite, NATO și Națiunile Unite au făcut pași extrem de importanți în vederea clarificării rolului și poziției operațiunilor de menținere a păcii în raport cu traficul de persoane, adoptând fiecare o politică de toleranță zero față de acest fenomen.⁵

În perioada 2000-2005, alături de instituțiile guvernamentale și organizațiile neguvernamentale românești, un rol foarte important în elaborarea și implementarea programelor și strategiilor anti-trafic l-au jucat organizațiile internaționale (Organizația Internațională pentru Migrație - OIM, Organizația Internațională a Muncii - ILO, Fondul pentru Copii al Națiunilor Unite - UNICEF), care au facilitat și sprijinit activitatea organizațiilor neguvernamentale active în prevenirea traficului și, mai ales, în domeniul asistenței acordate victimelor. Specifică acestei etape este constituirea unor rețele de organizații neguvernamentale, principalii finanțatori ai programelor de prevenire și asistență fiind organizațiile internaționale amintite sau alți donatori externi. Identificarea victimelor traficului este realizată exclusiv de către structuri guvernamentale specializate (de exemplu Ministerul de Interne, Poliția de Frontieră).

În anul 2005 a fost înființată Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane, instituție cheie pentru coordonarea națională a implementării politicilor antitrafic în România.

Trebuie subliniat faptul că fenomenul de trafic de persoane a urmărit, s-a pliat și continuă să se adapteze la o serie de evenimente geo-politice sau economice internaționale. Cel puțin două astfel de momente sunt detectabile în ultimii 5 ani (2007-2011): intrarea României în Uniunea Europeană și criza economică, ce afectează statele europene începând cu anul 2008.

Intrarea României în Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007, a reprezentat un moment decisiv în evoluția fenomenului de trafic, în primul rând prin apariția unui actor social european – cetățeanul neo-comunitar - care se bucură de dreptul la libera circulație. Această schimbare uriașă de paradigmă a condus implicit și la reconsiderarea, de către traficanții de ființe umane, a întregului proces de trafic, de la metodele de racolare a victimelor, comportamentul față de acestea, adaptarea și rafinarea modalităților de exploatare și până la specularea oricăror neclarități, ambiguități sau imprecizii în legislația țărilor de destinație și a atitudinilor și cutumelor privind prostituția în diversele țări de destinație. Cu toate acestea, România rămâne, conform informațiilor și statisticilor oficiale furnizate de Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane, o țară de origine a victimelor traficate în vederea exploatarei, atât intern, cât și extern și mai puțin o țară de destinație. Cele mai frecvente tipuri de exploatare în trafic înregistrate acum sunt exploatarea sexuală, exploatarea prin muncă și cerșetoria.

În perioada considerată de referință pentru prezentul demers de cercetare (2007-2011), traficul extern în vederea exploatarei sexuale a avut drept principale destinații Italia și Spania. Reconfigurarea rutelor de trafic în perioada post-aderare a făcut ca acestor țări să li se adauge – conform afirmațiilor persoanelor intervievate – Franța, Germania, Austria, Grecia, Marea Britanie, Olanda și statele scandinave – “noutățile în ultimii ani”. Sunt, de asemenea, uneori menționate și state precum Belgia, Cipru, Croația, Irlanda sau Turcia.⁶

“Cele mai multe (victime-nn), deci, din Italia, numeric Italia, Spania, Franța, Germania – pe același loc, am avut și din Serbia, Norvegia, Danemarca, Finlanda, Cehia chiar”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

“Ca și țări de destinație Italia, Spania rămân mai mult sau mai puțin constante. În ultima perioadă, cel puțin începând cu 2010, Franța, foarte puternic și se duc înspre nord: Norvegia, Danemarca, Suedia”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

⁵ Combating Human Trafficking: Achieving Zero Tolerance. Hearing before the Subcommittee on Africa, Global Human Right and International Operations of the Committee on International Relations, House of Representatives, One Hundred Ninth Congress, First Session March 9, 2005, Serial No. 109–32 http://commdocs.house.gov/committees/intrel/hfa99820.000/hfa99820_of.htm;

⁶ Pentru o listă completă a țărilor de destinație ale traficului în anul 2010, vezi Raport ANITP “Evaluarea situației traficului de persoane în România în anul 2010”, p. 8, București 2011 <http://anitp.mai.gov.ro/docs/studii/evaluare2010.pdf>

În contextul repatrierii victimelor exploatate sexual este de remarcat faptul că, în multe cazuri, țara din care se face repatrierea acestora, după o perioadă de exploatare mai lungă sau mai scurtă, nu reprezintă și prima țară de destinație aleasă/promisă imediat ca urmare a deciziei de a pleca din România. În acest sens, victimele trec printr-un “stagiu” de exploatare sexuală, fiind forțate să se prostitueze inițial fie în România, fie în străinătate – adesea în Spania. Spania pare să constituie o placă turnantă în procesul de relocare a victimelor către alte destinații europene.

“Cam așa începe exploatarea, se racolează minora sau tână, se exploatează în țară în primele faze și apoi este scoasă din țară și obligată să se prostitueze în folosul lor.

Dar cam asta e procedura, practic se face o “formare” a ei, a fetei, o primă “școlarizare”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

“Deci după ce sunt scoase pe stradă în România ... le pui pe stradă în România să lucreze. De aici merge în Spania. Cele mai multe victime care ajung în Europa Centrală și de Vest ajung via Spania”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

Trebuie avut în vedere faptul că, adesea, exploatarea sexuală a acestor persoane a avut loc și “pe traseu”, după cum afirmă unul dintre specialiștii intervievați.

“Italia și Spania ca destinații finale, dar până acolo, de exemplu, au mai poposit prin Croația. Deci au fost exploatate pe parcurs, pe traseu, cum ar veni. Și am mai avut niște copii cu o buclă prin Belgia și în Danemarca”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

Având în vedere că “traficantul este un businessman, traficanții sunt cei care plimbă victimele și cei care recrutează clienții”, se poate spune că traficul de ființe umane este unul dintre fenomenele infracționale care, cel puțin la nivelul României, a speculat și s-a grefat cel mai bine pe determinanți mentali și comportamentali specifici țărilor de destinație – adesea lipsa legăturii evidente la nivelul mentalului colectiv între prostituție (“banalitatea răului” socialmente acceptat) și traficul de ființe umane care alimentează acest fenomen. Conjunția acestor doi factori contribuie și ea, alături de alții, la reconfigurarea permanentă, de către traficanți, a “piețelor de desfacere” pentru exploatarea sexuală.

“Spaniolii tratează traficul cu multă superficialitate. (...)

Deci nu se uită la trafic așa cum ar trebui, că dacă nu vrei să-l vezi, nu-l vezi, nu există”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

“Aș spune că atât timp cât există cerere, există și ofertă, pentru că era așa o iluzie creată că țările care sunt sărace sunt vinovatele principale pentru acest exod de trafic de persoane pentru sex; ori vina este de ambele părți, pentru că traficanții au exploatat exact faptul că aveau piața de desfacere”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

Orice parcurs de exploatare sexuală este condiționat de existența unui cadru legislativ și speculează ambiguitățile sau permisivitatea acestuia. În opinia unor respondenți, cunoașterea de către traficanți a legislației specifice diverselor țări occidentale în privința prostituției și a traficului conduce la adoptarea unor noi metode de exploatare, traficanții evitând astfel să fie pedepsiți pentru infracțiunea de trafic.

“Acum ne orientăm în funcție de legislație, se orientează și ai să vezi cum se schimbă modus operandi, în Spania. Și de ce: în Spania nu există legislație antitrafic și la ei există o legislație pentru abuzul împotriva femeii, dar se aplică doar la țările nemembre. Noi am devenit o țară membră și victimele noastre nu pot fi încadrate în această legislație, chiar și atunci când sunt minore”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

“Sunt și state care au o legislație mai relaxată vizavi de ce înseamnă trafic de persoane, servicii sexuale consimțite și așa mai departe. Și știu, de exemplu, că în Danemarca atât timp cât tu, ca persoană, îți plătești dările la stat, dar alegi să oferi servicii sexuale în stradă sau în apartament, nu este absolut nici o problemă”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

“Și acum ți-am zis, în Italia, de exemplu, loverboy, acum e la modă. Pentru că acolo legea, Articolul 18, e destul de strict pentru traficanți și le și combină cu sclavie, cu lipsire de libertate...Au pedepse de 20 de ani în pușcărie în Italia. Și atunci e mai sigur să-și tragă o iubită”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

Din punct de vedere cantitativ, majoritatea respondenților apreciază că fenomenul de trafic de persoane în România este, în general, în creștere.

“Fenomenul se pare că a crescut, metodele sunt într-o continuă schimbare, și cele de racolare, poate și exploatarea are și o altă dinamică. Poate nu mai este cu metode atât de crude”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

Această direcție ascendentă este exprimată, cu precădere, prin creșterea numărului de victime pentru exploatare sexuală. Se poate spune că, în perioada 2007-2011, a existat o evoluție paralelă a formelor de trafic pentru exploatare prin muncă și exploatare sexuală, înregistrându-se numeroase diferențe regionale sau la nivel de județ. Perioadele de creștere/vizibilitate a exploatării sexuale au alternat cu cele de exploatare prin muncă, însă de la începutul anului 2010 și până în prezent numărul cel mai mare de victime se înregistrează în zona exploatării sexuale.⁷

“S-a constatat în anii 2007-2008 o creștere, ascendență. În 2009 a fost exploatarea prin muncă. (...) Iar din 2010 a început din nou să ia amploare cerșetoria, 2010-2011, chiar și în prezent, și se pare că și exploatarea sexuală ia din nou avânt. Deci se vede o ascendență, stagnată pe 2009, și 2010-2011 cresc numărul cazurilor de minore exploatare sexual. Ceea ce înseamnă o abordare diferită față de exploatarea prin muncă din 2009, mă refer ca gen, cazurile erau exclusiv bărbați, erau și femei, dar ponderea bărbaților era mult mai mare. Ei, 2011 e anul când ne confruntăm mai mult cu cazuri de exploatare sexuală și minori exploatați în forma cerșetoriei. Deci o altă formă”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

“De exemplu, dacă vorbim pe tipul de exploatare pot să spun că exploatarea sexuală acum este în creștere. Pe de altă parte, vezi, e greu, pentru că, pe anumite județe au exploatare doar pe muncă și nu au pe exploatarea sexuală. Dacă vorbesc doar de un județ, vorbesc doar de exploatare sexuală și scăderea vârstei victimelor. Dacă vorbesc de alte două județe, vorbesc de exploatare prin muncă. Bine, pentru mine fenomenul este crescător și pe muncă și pe sexual și cerșetorie”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

“Acum, prin exploatare prin muncă avem mai puține victime, vorbesc la nivelul centrului nostru regional, acum a crescut numărul victimelor exploatare sexual, ceea ce noi nu prea aveam”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

Unii respondenți apreciază că numărul victimelor este, în realitate, mai mare decât numărul victimelor identificate și înregistrate în baza de date a Agenției Naționale Împotriva Traficului de Persoane. Cauzele acestei discrepanțe între cifrele înregistrate și cele prezumate țin, în majoritatea cazurilor, de faptul că victimele refuză asistența acordată și colaborarea cu instituțiile abilitate, înregistrarea lor ca persoane victime ale traficului fiind adesea foarte dificilă, dacă nu chiar improbabilă.

“Ca și număr nu cred că e numărul real, deci sincer cred că mult mai mult trafic există decât ajunge la noi ca și număr de victime. Cred că există motive pentru care oamenii nu acceptă asistență sau nu cer sau nu se constituie în statutul de victimă. Probabil că au trecut prin experiența asta și nu mai vor să afle nimeni. Punct. Vor să o încheie în felul ăsta. Așa simt”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

“Pot presupune că e cu mai multe victime. Pentru că, fie din cauza rușinii, fie din cauza lipsei banilor, fie din cauza amenințărilor, pot să presupun că există o parte din victime care nu ajung în statistici, deci nu depun plângere și nu ajung. Mai cred că e un pic mai vast decât apare în statistici pentru că – dar aici e mai puțin la exploatare sexuală – cumva pentru unele din victime nu e o problemă”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

⁷ Opiniile respondenților sunt concordante cu datele statistice furnizate de către ANITP. Vezi rapoartele “Fenomenul social al traficului de persoane. Analiză cantitativă pentru anul 2008 și primele două luni ale anului 2009”, București 2009; “Evaluarea situației traficului de persoane în România, 2009”, București 2010; “Evaluarea situației traficului de persoane în România în anul 2010”, București 2011 <http://anitp.mai.gov.ro/ro/index.php?pagina=studii>

Începând cu anul 2008 și continuând în 2009, au existat mai multe restructurări la nivelul instituțiilor guvernamentale cu responsabilități în domeniul traficului, diminuându-se astfel capacitatea de răspuns coordonat la nevoile reale din domeniu. Cele mai importante instituții care au fost restructurate sunt Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane care, în martie 2009, a trecut în subordinea Inspectoratului General al Poliției Române, pierzându-și astfel autonomia și diminuându-și rolul de coordonator național al activităților antitrafic; Inspectoratul General al Poliției de Frontieră, care a pierdut atribuțiile de investigare a traficului de persoane, rămânând numai cu rolul de constatare a infracțiunii; Autoritatea Națională pentru Protecția Copilului, cu rol de coordonare națională a acțiunilor împotriva traficului de copii, care își pierde identitatea și, împreună cu alte trei instituții, formează o nouă structură, respectiv Direcția Generală pentru Protecția Copilului din cadrul Ministerului Muncii, Familiei și Protecției Sociale; cât și Direcția Generală de Combateră a Criminalității Organizate, astfel încât structura specializată în combaterea traficului de persoane își pierde identitatea de Direcție, transformându-se în Serviciu specializat. Toate aceste restructurări au determinat pierderea unui număr important de persoane specializate în domeniul traficului de persoane și astfel scăderea capacității de identificare a victimelor, fapt evidențiat și în statistica oficială pentru anul 2009, numărul victimelor identificate scăzând aproape la jumătate față de anul precedent. Revenirea, în prezent, a Agenției Naționale Împotriva Traficului de Persoane, la vechiul statut de Direcție în cadrul Ministerului Administrației și Internelor nu a determinat și continuarea suportului financiar acordat organizațiilor neguvernamentale specializate în asistarea victimelor.

Parte a respondenților din organizațiile neguvernamentale, foste beneficiare ale suportului financiar în perioada 2007-2008, prin programele de interes național, pun în relație directă scăderea numărului victimelor identificate cu lipsa sprijinului financiar guvernamental, dar și diminuarea colaborării dintre organizațiile neguvernamentale active în domeniu și autorități.

“Numărul victimelor a crescut în perioadele în care aveam servicii, aveam finanțare”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

“Credem că sunt multe cazuri, dar nu ajung la noi. Sunt convinsă că există cazuri, dar nu primim solicitări”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

“PIN-ul (programul de interes național - nn) ne-a adus și multe victime odată și am putut să ne actualizăm puțin și am văzut schimbările între ce am avut noi, cazuri mai puține și pe un timp mai îndelungat și acum când, dintr-o dată, brusc și puternic am fost puși în fața fenomenului acesta și am putut să îl vedem puțin ca tendință, puțin statistic”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

Trebuie, de asemenea, să se țină cont și de faptul că datele statistice ale Agenției Naționale Împotriva Traficului de Persoane nu includ și victimele recunoscute cu acest statut în țările de destinație și care decid să rămână în aceste țări, pentru urmarea unui parcurs de reintegrare socială. Pe de altă parte, statutul de cetățeni comunitari face inutilă nevoia unui permis de ședere legală și conduce implicit la contacte sau relații directe foarte reduse cu autoritățile, lucru ce sporește dificultățile de identificare a victimelor în țările europene.

“Încearcă să rezolve situația asta singure, nu apelează la poliție. Dar nici nu sunt nevoiți - din punctul de vedere al actelor - nefiind nevoie de permisul de ședere și atunci și asta e un lucru care îngreunează ca o victimă să fie identificată. Practic cred că numărul victimelor efectiv crește și numărul victimelor identificate scade, mai ales pentru exploatare sexuală”

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

“Eu tot aud că în Spania se depistează rețele de traficanți și sunt eliberate fete și femei care erau exploatare mai ales sexual. Deci aici nu pot răspunde statisticile cu se aude de acolo. Bineînțeles că nu toate se întorc în țară, de aceea nu pot fi raportate. Din Italia tot același lucru. Pentru mine asta înseamnă că nu a scăzut numărul victimelor”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

Identificarea și înregistrarea victimelor, implicit stabilirea unui număr cât mai aproape de realitate, este îngreunată și de faptul că victimele se auto-percep, în multe cazuri, drept actori benevoli în activități de prostituție și nu înțeleg poziția de exploatare în care s-au aflat. Acest tip de presupus “consimțământ” și cunoașterea faptului, cel puțin în cazul victimelor traficate intern, că potrivit legislației românești prostituția este o infracțiune și este pedepsită prin lege, determină această reticență a lor.

“Cred că s-a modificat foarte mult abordarea și folosirea victimelor astfel încât, din punct de vedere real, concret, sunt mai multe victime mascate, pe care nu le identificăm, care nu ajung să primească asistență autentică, iar victimele care ajung să primească asistență primesc aceste servicii cu multă rețineră. Depinde foarte mult și de vârsta lor și de mediul de proveniență și de experiența trăită. Dar consider că, cu toate elementele acestea, am avut o dinamică extrem de explozivă. Și fenomenul s-a adaptat imediat și perfect și la legislație și la măsuri și la intervenția pe caz și la prevenire – toate lucrurile s-au adaptat foarte repede astfel încât identificarea, asistarea și recuperarea victimelor eu consider că este acum mai dificilă.”
(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

“Fiecare fată vine cu o istorie: “știi, eu o fac și îmi face plăcere. Eu o fac la hotel, mă întrețin, îmi place.” Este un mare neadevăr. Este o industrie și până și locurile se plătesc între traficanți, deci nu merge așa, că vreau eu și mă așez aici, la colț și încep să agăț bărbați. Nu, sunt niște lucruri foarte bine puse la punct și fac parte dintr-un circuit de industrie a prostituției, foarte serioasă.”
(interviu reprezentant instituție neguvernamentală).

În a doua jumătate a ultimului deceniu asistăm și la o schimbare evidentă în ceea ce privește metodele de recrutare a victimelor, fapt semnalat de majoritatea respondenților. Deși nu lipsește în totalitate, violența este tot mai puțin utilizată în această primă etapă a parcursului de trafic, cazurile de răpire sunt mai rare (dar nu absente) și – ca o consecință a posibilității de liberă circulație – traficanții nu mai forțează victimele să treacă ilegal frontiera.

“Înainte mai auzeam de cazuri de răpire, cazuri luate așa de pe stradă prin violențe, nu mai este chiar așa, în sensul în care au învățat și ăștia, le iau cu vorbă bună, folosesc tehnici de manipulare. Fac un soi de cercetare, știu exact de ce are nevoie victima, are nevoie de un job, îi găsește un job, are nevoie de un partener, că poate are acasă un copil, îi găsește. Cam asta e, sunt și bătute, normal că sunt bătute, asta nu o să dispară niciodată, utilizarea violenței în domeniul traficului de persoane, dar de obicei sunt amenințate, sunt amenințate mai mult verbal, amenințări la adresa familiei, cam astea sunt, dar nu atât bătaia fizică. Parcă atunci când am început să lucrăm auzeam mult de bătute, nu mai e chiar așa, mai mult sunt amenințate verbal.”
(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

“A scăzut violența, răpirile erau din ce în ce mai puține și apăreau mai mult soții sau prietenii, partenerii fetelor, care au devenit ulterior traficanți. Și a început să devină strategia mult mai soft, să zic așa. Deci cu mult mai mult accent pe plan emoțional, pe manipulare, au început să investească mult mai mult timp și energie pentru a convinge fetele.”
(interviu reprezentant instituție neguvernamentală).

“În principiu, ieșirea din țară este mult mai ușoară. Eu am auzit în ultimul timp că le conduc mai ușor dintr-o țară din Uniunea Europeană în alta. Este ușor să meargă în Spania, după aceea să fie distribuite altor țări. Cu siguranță că poate că plecarea de aici este mai ușoară pentru victime. Nu sunt bătute de la bun început, doar mai departe.”
(interviu reprezentant instituție neguvernamentală).

Din analiza interviurilor reiese faptul că rețelele de traficanți par să fie mai mici în comparație cu perioada 2000-2005, fiind compuse din 2-4 persoane, de regulă membri ai aceleiași familii (soț/soție/copii) sau chiar clanuri specializate în exploatare. Deși uneori interșanjabile, rolurile sunt, în general, bine stabilite în cadrul acestor grupuri de traficanți. Femeile sunt adesea în postură de recrutoare ale victimelor, cele mai în vârstă putând fi și “matroane”, responsabile cu “inițierea”, “educarea” tinerelor atrase în “familie”, dar și cu atragerea clienților. Bărbații păstrează rolul de “protector”, supraveghetor, fiind cel care poate interveni violent în anumite situații. Rețelele de trafic de persoane rămân, conform afirmațiilor respondenților, în strânsă legătură cu alte fenomene infracționale.

În opinia unora dintre respondenți, caracteristicile rețelelor de trafic sunt determinate de caracteristicile țărilor de destinație, astfel că pentru destinațiile "tradiționale" ale victimelor exploatate sexual, rețelele sunt mari și bine organizate, iar pentru destinațiile noi, respectiv țările nordice europene, nu vorbim neapărat despre grupuri organizate de trafic, ci despre persoane care sunt în perioada de tatonare, de cunoaștere a mediului de exploatare.

"Și atunci e mai ușor să creezi piețe noi și să deții monopolul acolo, chiar dacă nu ești o rețea foarte bine încheagată... Nu știu, mă gândesc că teritoriile deja au fost împărțite între rețele. Nu știu care este circuitul, dar mă aștept să fie destul de clar delimitat și știu că sunt rețele foarte mari în Italia și Spania, nu doar pe trafic, ci și pe infracțiuni conexe, transport de droguri și așa mai departe. Și atunci mă gândesc că pentru rețelele noi sau rețelele mici sau nici măcar rețele, pentru o persoană care vrea să o exploateze pe alta este mult mai greu să pătrundă pe piața respectivă".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

Majoritatea persoanelor implicate într-un fel sau altul în diferitele etape ale procesului de trafic sunt cetățeni români, unii dintre ei stabiliți în străinătate, dar cu toții având foarte multe informații despre și cunoștințe în mediile interlope, atât din România, cât și din țara de destinație. Sunt frecvente cazurile în care, alături de traficanții români, au fost implicați și cetățeni străini.

Din punct de vedere al vârstei, victimele exploatarei sexuale sunt atât minore, cât și adulte. Un aspect remarcant constant de către persoanele intervievate se referă la faptul că vârsta victimelor (preponderent de sex feminin) din intervalul 0-18 ani este în descreștere, fiind înregistrate tot mai multe victime cu vârste de 11-13 ani în momentul recrutării sau al exploatarei efective.

"Și aveam foarte puține persoane minore care erau exploatate în străinătate. Acum, în ultimii doi ani, sau în anul ăsta, ca să fie mai precis, am avut de exemplu victime exploatate la vârsta de 11 ani jumătate".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

"Acum sunt recrutate de la 13-14 ani...că s-a ajuns...că sunt mai ușor de manipulat și de controlat".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

Se constată o creștere a nivelului traficului intern, tot mai multe victime fiind exploatate sexual în România. Această particularitate este evidențiată de majoritatea celor intervievați, existând situații în care – conform acestora – proporția victimelor asistate în urma exploatarei sexuale în străinătate să reprezinte chiar cazuri excepționale.

"Diferența care mie mi se pare mai importantă este că în 2007 erau foarte multe cazuri de exploatare externă, iar acum sunt mai multe cazuri de exploatare internă. Exploatarea internă este la fetele cu vârstă foarte, foarte mică, adică de la 14 ani. Pe când cele cu exploatarea externă, un pic mai mare, în jur de 17-18-19 ani".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

"În 4 ani jumate s-a schimbat modul de operare al traficanților, asta e cert. Dacă la început vorbeam foarte mult de trafic extern, în ultima perioadă vorbim de trafic intern. Sau, nu știu, dacă probabil traficul extern a fost atât de vizibil înainte, dar acum cele mai multe cazuri le avem pe trafic intern".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

"La un moment dat era și jumate-jumate. Anul trecut am avut mai multe intern, deci în 2010 mai mult intern decât extern".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

În cazul traficului intern, majoritatea victimelor sunt exploatate în zonele din care provin (în județe) sau uneori chiar în localitățile de domiciliu. De remarcat și faptul că victimele originare din localități din zona de est a României (în special din județele din Moldova) sunt uneori exploatate în vestul țării, în zone/orașe de frontieră, de regulă exploatarea internă fiind adesea urmată de ieșirea din țară și de exploatarea lor în străinătate.

“Noi am avut ponderea cea mai mare a victimelor cu domiciliul aici, în zona de responsabilitate (...) Am avut și alte victime, câteva cazuri, care veneau din alte zone mai sărace și practic tranzitau zona noastră. Sau victime care plecau de la noi către alte zone ale țării, pe o perioadă de timp, și erau abuzate acolo.”
(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

“Păi în toate aceste cazuri au fost pregătite, “școlarizate” pe teritoriul României. După care, probabil convinge că oricum o să câștige bani, așa cum au făcut în România, în străinătate o să câștige mult.”
(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

Deși mai puțin numeroase în comparație cu cazurile de exploatare sexuală a femeilor, sunt menționate și cazuri de exploatare sexuală a victimelor de sex masculin, preponderent minori, atât în trafic intern, cât și extern.

“Avem un băiat exploatat sexual, 18 ani, face parte din categoria persoanelor cu afecțiuni în sfera neuronală, avea o problemă. Racolat pentru muncă și apoi dus și exploatat sexual.”
(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

“Am avut un băiat care a fost dus inițial pentru cerșetorie. Din punctul de vedere al traficantilor, nu aduna suficient de mulți bani prin forma asta și atunci a fost dus într-o toaletă publică, undeva într-un parc. Deci el fiind băiat, cu bărbați, a fost exploatat câteva săptămâni. Și pentru partea asta era mai...aducea mai mulți bani. Era mai profitabil din punct de vedere financiar și atunci asta făcea până când a venit acasă.”
(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

De asemenea, sunt semnalate cazuri de cetățeni străini traficați în România în vederea exploatarei sexuale, fapt care indică posibilitatea ca intrarea României în spațiul Schengen să o transforme tot mai mult în țară de destinație pentru victime din afara spațiului comunitar. Conform respondenților, este vorba despre victime de sex feminin, din Republica Moldova și Bolivia.

“Am avut un singur caz anul ăsta, deci o tânără din Republica Moldova. Primul, care este și în evidența ORI. O tânără care s-a îndrăgostit, e aceeași poveste. Și acel iubit român, care i-a promis acte și...”
(interviu reprezentant instituție guvernamentală).

“Tot un caz care s-a întâmplat aici cu o fată din Bolivia. A fost adusă prin înșelăciune aici de către un român care i-a promis că o să se căsătorească cu ea. (...) El până la urmă nu doar că nu s-a căsătorit, a sunat la poliție și a zis că este ilegal și a fost adusă în centru de detenție la (...). După ce a ieșit din centrul de detenție, a fost contactată de o doamnă. Această doamnă a pus-o să o ajute acasă și după, peste 3 zile, a spus că este prea puțin și să meargă în cluburi. (...) Trebuia să primească 5-6 clienți pe noapte.”
(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

Secțiunea 3

**Factori de vulnerabilitate
care cresc riscul de trafic**

Livia Aninoșanu

Eva Laszlo

Gina Stoian

Louis Ulrich

Secțiunea 3:

Factori de vulnerabilitate care cresc riscul de trafic

Analiza interviurilor a permis identificarea unor caracteristici socio-demografice comune ale victimelor aflate în asistență și care pot fi considerate drept definitorii pentru configurarea profilului grupului sau grupurilor țintă ale campaniei de prevenire care va fi realizată în cadrul proiectului AnimaNova și care este dezvoltată având la bază prezentul demers de cercetare.

a - Vârsta

Victimele exploatării sexuale au vârste cuprinse între 10 și 47 de ani, acestea reprezentând limitele inferioară și superioară ale palierului. Marea majoritate a victimelor sunt de gen feminin, însă au fost înregistrate și cazuri de victime de sex masculin (în general adolescenți, minori) exploatare sexual. În general, vârsta mării majorități a victimelor este cuprinsă între 14 și 25 de ani ("cam asta este vârsta pentru exploatare sexuală"). Respondenții apreciază că gradul cel mai mare de vulnerabilitate și de risc de a fi traficate îl prezintă tinerele din categoria de vârstă 14-17 ani.

"În perioada aceasta începe să se construiască furtuna, care poate fi declanșată la 14, 16 ani sau la 18 ani, spre ieșirea din adolescență. La toți se manifestă; că este mai puțin furtunoasă sau nu, depinde de cum ți-ai construit relația cu copilul tău. Dacă ai o relație bazată pe încredere și respect, poți să gestionezi furtuna".
(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Pe de altă parte, este foarte evidentă tendința de scădere a vârstei victimelor, numărul victimelor minore fiind în creștere. Există particularități regionale evidente legate de vârsta victimelor, în unele zone ale României vârsta fiind în scădere semnificativă, în altele rămânând relativ constantă (14-17 ani) în intervalul de timp considerat.

"Fete tinere, din ce în ce mai tinere. Așa mi se pare, adolescente, deja de la 14-15 ani".
(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Scăderea vârstei victimelor poate fi strâns legată de evoluția traficului intern în vederea exploatării sexuale, întrucât este mult mai dificil ca victimele minore să fie scoase din țară în lipsa documentelor de identitate sau în lipsa acordului părinților. Respondenții menționează adesea faptul că traficanții au recurs la acte false pentru transportul în străinătate al acestora. Însă riscurile implicate de aceste procedee sunt prea mari și acest lucru a condus la dezvoltarea rețelelor de exploatare internă.

"Nu știu cum fac asta, e foarte interesant. N-au acte, n-au buletin, n-au certificat de naștere, dar culmea, că fac pașapoarte false, nu știu, ca să le scoată din țară pe fetele minore".
(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Mi s-a făcut un document fals (...) O carte de identitate falsă, după care am trecut în Italia. La un an de zile, cei din Italia mi-au descoperit documentul fals și nu l-am mai putut folosi, pentru că mi l-au oprit".
(interviu victimă a traficului de persoane)

"Acum, în ultimul timp, e exploatare la stradă, prostituție. Și aici, în România, pentru că au fost și mici ca vârstă și atunci, dacă încercau să falsifice ceva, acte sau procură, era totuși mai greu de ieșit".
(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Însă, așa cum observau unii participanți la cercetare, vârsta mai mică a victimelor atrage un număr mai mare de clienți, ceea ce duce implicit la venituri mai mari.

“O fetiță de 15 ani, care a fost închisă într-un bordel, în Germania și într-o lună și jumătate, până am găsit-o, pentru că părinții au căutat-o din primul moment din care a dispărut de acasă, a produs 79.000 de euro”.
(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Ceea ce mie mi se pare îngrozitor, deci la 11 ani jumătate, să scoți un copil pe stradă. Și ceea ce mi se pare și mai îngrozitor e că aveau și foarte mulți clienți. Deci erau cele mai solicitate”.
(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“În special fete minore, la care era vizibil că-s minore, vizibil, deci nu că se machia sau avea 16 ani și arăta de 24. Fată care avea 16 și arăta de 14, deci un copil. Și avea clienți pe bandă și la unii dintre ei a spus, nu că e minoră, ci în ce situație e”.
(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

b - Nivelul de școlarizare

Se poate spune că, pe o plajă de instruire de la învățământ primar până la nivel universitar, gradul de școlarizare al victimelor este scăzut spre mediu (absolvente de învățământ primar/gimnazial – 8-10 clase), în acest sens, la nivelul anului 2011 neexistând diferențe semnificative față de ultimii 4-5 ani. Se pot observa însă deosebiri în ceea ce privește nivelul de educație de la o zonă geografică la alta. Astfel, există respondenți, reprezentanți ai unor instituții guvernamentale sau organizații neguvernamentale care își desfășoară activitatea în partea de est a țării, care afirmă că:

“Majoritatea, peste 80% au sub 8 clase, nivelul școlar este mic, fie că e vorba de abandon școlar, în marea majoritate a cazurilor a fost de abandon școlar, cu liceul am avut doar 5-6 victime. Deci sub 8 clase majoritatea cazurilor”.
(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Majoritatea au 8 clase sau mai puțin. Puține cred că aveau și ceva clase profesionale. Majoritatea 8 clase și asta este o fericire apropo dacă o duci să faci un curs. Deși acum au fost și cu 3 clase... dar cam 8 clase sau mai puțin. Aici este nivelul”.
(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

În același timp, din experiența altor organizații active în alte zone geografice, nivelul de școlarizare:

“A rămas tot cam pe acolo. Însemnând 8 clase, mediu, pentru că ai fete care au 6 clase și ai și fete care au terminat liceul. Dacă faci o medie, e undeva la 8 clase”. (interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“În general cred că sunt absolvente de școală generală. În mediul rural, cele mai multe nu mai continuă o altă formă de învățământ după ce au terminat forma de învățământ obligatoriu, asta dacă l-au terminat și nu l-au abandonat pe parcurs. Iar în mediul urban lucrurile sunt puțin nuanțate. Am avut multe care au terminat liceul, multe care au terminat 10 clase și câteva care doreau să continue studiile și le-au și continuat, de altfel - cele două fete despre care spuneam că au mers la facultate”.
(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Unii respondenți afirmă că există și situații în care gradul de școlarizare este foarte scăzut, existând numeroase cazuri de abandon școlar și chiar de analfabetism. Unii respondenți menționează că fetele de etnie romă au cel mai scăzut nivel de educație. De asemenea, o persoană interviuată insistă asupra nivelului foarte scăzut de educație în rândul victimelor de etnie maghiară.

“Aproape fiecare este cu abandon școlar, deci cu abandon școlar pe la vârsta de 13-14 ani. (...) Problema la noi este că, într-adevăr, fetele maghiare care au ajuns la mine nu înțeleg limba română”.
(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Excepțiile notabile le reprezintă tinerele cu studii universitare care au devenit victime ale traficului. Este de remarcat, ca model ilustrativ pentru traficul extern, cazul unei persoane forțate să se prostitueze în Italia.

"Am avut și un caz de absolventă de facultate. Fără licența luată. E un caz de anul ăsta. Am avut și o studentă. Dar sunt cazuri așa, foarte puține".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Una singură făcuse facultatea. S-a îndrăgostit de un individ, un mare golan, și acel individ practic o domina din toate punctele de vedere. Ea a mers pe exterior, a practicat prostituția pentru el, dar era atât de dependentă de acel tip, încât atunci când un străin a vrut s-o scoată din situația de trafic și i-a oferit vreo 2000-3000 de euro, ea a venit și i-a dat lui banii. S-a întors în România și i-a dat lui banii. Și tipa era absolventă de facultate..."

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Nivelul de educație nu este însă neglijat de traficanți; astfel în cazul exploatării externe, abilitățile intelectuale cultivate în școală sunt adesea valorizate de către traficanți. De regulă, aceste victime sunt exploatare în interior (indoor), în cluburi, baruri – spații considerate mai sigure din anumite puncte de vedere - unde trebuie să interacționeze cu clienții, să discute cu ei. Deși exploatarea cel mai adesea în favoarea traficanților, această caracteristică – educația – poate reprezenta, la rigoare, un atu pentru victimă în momentul ieșirii din situația de exploatare.

"Majoritatea mergeau la școală și marea majoritate urmau cursurile la colegiu, la grup școlar, deci nu o școală de mână a doua. Și m-am gândit că, uitați, cum se caută și racolarea unui anumit gen de fată. Să aibă și un pic de școală, să știe să vorbească, să știe să se comporte, să aibă o anumită ținută".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Se poate spune că, în general, victimele cu un nivel de educație scăzut provin din familiile în care este încă dominant un model conservator de distribuire la nivel familial și comunitar al rolurilor, bazat pe gen ("ce-ți trebuie ție, fată, să te duci la școală!"), iar desconsiderarea educației formale sau lipsa de sprijin a familiilor față de eforturile școlare ale tinerelor este manifestă.

"Aici, părinți cu nivel educativ destul de scăzut, care se încântau foarte repede că au o șansă. Deci nu porneau cu ideea "hai să vedem, parcă e prea mult pentru fata mea, chiar așa dintr-o dată, chiar așa norocul să pice pe noi". Acest becuț de avertizare nu se aprinde sau chiar dacă încearcă să pâlpâie e foarte repede, pentru că din păcate familiile sunt foarte repede dispuse să sacrifice copiii, în special fetele, mult prea repede".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Pentru că nici ele n-au fost foarte doritoare să meargă la școală și nici familia nu le-a susținut, că măcar dacă te împing părinții de la spate tot te duci. Dar dacă nici pe părinți nu i-a interesat..."

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Școala? Asta e, că profesoara întotdeauna îi spunea lui taică-meu că de ce face asta, să lipsesc atâta, pentru că eu am nevoie de școală, dar nu o asculta pe profesoară. Mereu spunea "Ei bine, mie nu-mi pasă cum e școala, dar nu-i trebuie asta" și atunci profesoara se certa mult cu el și apoi a telefonat să vin înapoi, dar nu a fost foarte util".

(interviu victimă a traficului de persoane)

Având în vedere statutul de eleve al multora dintre victime în momentul recrutării, acestea abandonează școala în virtutea falselor promisiuni pentru o viață lipsită de griji.

"Eu nu am vrut să îmi abandonez școala, dar vorbind cu mama sa (a traficantului – nn) la telefon și cu el, mi-au spus să mă duc și că ei au bani și că rezolvă tot. Și că o să îmi scoată diploma de 12 clase și că sunt deșteaptă, ce mai îmi trebuie mie atâta școală, că nu o să am nevoie de ea".

(interviu victimă a traficului de persoane)

"Am avut cazuri de abandon școlar în momentul în care au fost exploatare, au întrerupt studiile școlare".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Nivelul ridicat de școlarizare nu este perceput de către victime ca fiind important în securizarea lor din punct de vedere economic, în contextul dificultăților pe care tinerii le întâmpină când încearcă să-și găsească un loc de muncă.

“Având în vedere că sora mea a terminat o facultate și o facultate destul de bună și nu își găsește loc de muncă... Adică nu este diferență între mine, care am terminat liceul, și ea care are și liceu și bac și facultatea și are și experiență în locuri de muncă și degeaba”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

c - Mediul de proveniență

Conform opiniilor experților intervievați, victimele provin atât din mediul rural, cât și din mediul urban, cu precizarea că, deși unele dintre ele au domiciliul în mediul rural, recrutarea lor în vederea exploatarei sexuale s-a petrecut în mediul urban. De asemenea, au existat cazuri, mai ales în ceea ce privește exploatarea internă, în care victimele au fost recrutate din mediul rural și exploatate în orașele mari.

“Multe dintre ele au fost racolate în mediul urban, deși ele provin din mediul rural, dar în momentul racolării, locul recrutării este în urban”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Mai ales la noi, dintre fetele asistate de noi, în zona noastră, victimele pentru exploatare internă sunt luate din rural, aduse în urban și exploatate sexual aici”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

După cum afirmă una dintre persoanele interviuate, se poate observa o schimbare în ceea ce privește distribuția rural/urban la nivelul celor două intervale temporale utilizate convențional în cadrul cercetării (2000-2007, 2007-2011).

“În prima parte, perioada până în 2003, jumătate erau din oraș, oraș-orășel. Și apoi au început să se schimbe, orășele, în jur de anul 2005; apoi sătulețe sau comune de pe lângă oraș...”

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“La început, ponderea majoră a victimelor provenea din mediul rural, cu precădere localitățile rurale din apropierea localităților urbane. În ultima perioadă, se pare că a crescut numărul victimelor din mediul urban, oarecum ajungând să fie în proporții egale”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Majoritatea respondenților afirmă că numărul victimelor din mediul rural este mai mare decât cel al victimelor din mediul urban, estimările acestora variind ca proporții de la 80% rural la 20% urban în zona Iașului, la proporții egale (50%) în zone din Transilvania sau Oltenia. În general, respondenții admit o predominanță a victimelor provenind din mediul rural. Victimele traficate intern pentru exploatare sexuală provin atât din zona rurală, cât și din cea urbană.

d - Familia de origine

Rezultatele analizei interviurilor au arătat că un număr foarte mare de victime provin din medii familiale în general marcate de disfuncționalități la nivelul relațiilor dintre membri, care se manifestă sau sunt generate atât de caracteristici sociale/comunitare (sărăcie, lipsa locurilor de muncă, rată crescută a șomajului etc.), cât și de situații familiale specifice (număr mare de copii, nivel scăzut al veniturilor, violență fizică și verbală, relații abuzive părinți-părinți sau părinți-copii, consum excesiv de alcool, cazuri de îmbolnăviri grave ale unuia dintre membrii familiei, ceea ce afectează și restul acesteia, cel puțin unul dintre părinți plecat la muncă în străinătate). Indiferent de statut social și situație economică, mediul familial al victimelor este unul disfuncțional.

Pentru victimele intervievate, relațiile deficitare între membrii familiei, lipsa de afectivitate și de îngrijire (fizică și emoțională) au avut cel mai mare impact asupra lor, influențându-le traiectoria spre exploatare.

"Ei bine asta, nu am crescut înconjurată de iubire... Ci, ei doi au fost un asemenea cuplu, că tot timpul se certau, ceartă și ceartă, eu așa am crescut. Întotdeauna mă ascundeam...încercam să mă evaderez...au fost situații când tatăl meu o lovea pe mama mea, așa că nu pot spune o părere bună, pentru că nu era. Și aceasta, că, tot timpul vedeam că o lovea pe mama, și ce mai știu eu, atunci plângeam, m-am săturat de tot, așa că nu am avut.. o părere bună, iubire nu primeam...nici acum. Așa că nu pot spune lucruri bune, doar rele, din păcate. Așa că acum am posibilitatea ca cel puțin eu să îi ofer această dragoste băiețelului meu, așa că asta e bine, dar altfel un pic mă întristează că nu știu să spun o părere bună, ca dragostea, pentru că într-adevăr nu știu ce este...de fapt. Îți mărturisesc asta sincer".

(interviu victimă a traficului de persoane)

"Și neavând o figură masculină în care să am încredere în familie, probabil am căutat în altă parte".

(interviu victimă a traficului de persoane)

"Na, crezându-l când îmi spunea că mă iubește, începea să mă alinte și gestul ăla nu l-a mai făcut nimeni până acuma"

(interviu victimă a traficului de persoane)

Evenimentele traumatice extreme din viața de familie, corelate cu ineficiența programelor protective, determină o vulnerabilizare a copiilor, la fel de extremă, față de alte evenimente traumatice, în special pentru abuz și exploatare.

"Maică-mea a fost omorâtă de taică-meu. (...) În dosar nu scrie așa, scrie altfel: că m-a crescut mătușă-mea până la 3 ani, că de la 3 ani m-a dat la casa de copii, cu maică-mea și cu taică-meu scria altfel. (...) L-au închis 15 ani și i-au dat în loc de 15 ani, 12 ani pentru că a avut comportare bună. Eu nici să nu aud de el, pentru că din cauza lui am ajuns aici, la casa de copii. (...) E mort taică-meu. În 2000 a murit. Dar nu vreau eu să aud, adică când îmi spune cineva ceva...eu poate și din cauza lui am pățit multe și multe, dacă eram lângă familie poate nu pățeam multe și multe"

(interviu victimă a traficului de persoane)

"Am avut un caz când minora era foarte atașată de bunică. Bunica a decedat și mama i-a reproșat că numai din cauza ei s-a întâmplat. Și plângea și îmi spunea "De ce? Nu am îmbolnăvit-o eu de cancer, de ce mama spune că eu, de ce din vina mea?"

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Fetele povestesc despre viol la vârste fragede, despre sarcini nedorite, despre relații de dragoste interzise de părinți, care totuși durau ani de zile și care sunt resimțite ca și secrete apăsătoare de către adolescente, pe care acestea nu le pot împărtăși părinților. Dezvăluirile abuzurilor sexuale, de obicei accidentale, sunt urmate fie de distanțare emoțională, fie de stări conflictuale care hrănesc sentimentele de izolare și de excludere ale fetelor. Problemele par să se accentueze la intrarea în adolescență, când se diminuează comunicarea între părinți și adolescenți și apar probleme în modalitățile de disciplinare ale celor din urmă.

"Un caz este al unei victime care a venit la noi în asistență la vârsta de 17 ani, după un episod de exploatare cu ceva elemente sadice destul de evidente. Colega mea a aflat că ea fusese violată undeva pe la 10 ani de un grup de indivizi. Ea s-a întors acasă, le-a spus părinților - între părinți era o relație foarte interesantă, pentru că tatăl ei divorțase de mamă ca să trăiască într-o relație de concubinaj cu sora mamei, deci cu mătușa. Fata s-a dus acasă, i-a povestit tatălui, hai la poliție! S-au dus la poliție, au scris plângere și apoi indivizii au venit acasă și au discutat cu părinții, în ideea că, dacă le dă o sumă foarte mare de bani, nu-i așa că își retrag plângerea? Și tatăl, bineînțeles, a acceptat chestia asta. Și ea mi-a spus: "pe mine m-a vândut tata. Adică eu cu asta trăiesc de atâția ani, pentru mine chiar nu contează dacă acum mă duc înapoi în țara X și Y".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Știu că eram la oraș și erau doi băieți, nu știu să explic, niște turnuri înalte...Și acolo îmi aduc aminte că erau 3 băieți, 2 mă țineau și unul...nu știu. Eram mică, 8-9 ani".

(interviu victimă a traficului de persoane)

Deși unele victime declară că au avut o relație bună cu părinții, în special cu mamele, anterior traficării, din interviuri reiese că în faza de recrutare acestea au ținut secretă relația cu recrutorul, "oferta" acestuia și planurile comune de plecare, ceea ce semnalează cel puțin o relație fragilă, care nu a rezistat strategiilor recrutorilor lor de izolare a victimelor de familie.

"Și am ajuns acasă, am ascuns pașaportul ca să nu-l vadă părinții mei, pentru că își dădeau seama. La o zi după, am făcut planul să plec de acasă (...) În momentul în care am ajuns acolo, am sunat-o pe mama și i-am zis: "Mamă, vezi că am plecat de acasă!"

(interviu victimă a traficului de persoane)

"Aveam o situație tot de genul ăsta, în care pleacă de acasă cu ei și nu ajunge unde trebuia și dă telefon mamei și spune "fac o prostie, anunță, că nu vreau să îmi ratez viața", deci are primul sentiment că nu e bine ce face, deci e clar că nu a fost alegerea ei, a fost convinsă să facă lucrul ăsta, la un moment dat ceva nu este în regulă și ea simte și are impulsul și își anunță familia că este pe punctul de a face cea mai mare prostie din viața ei și părinții să o salveze".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Elementele de vulnerabilitate identificate la nivelul familiei de origine amintite anterior, se regăsesc, în mare măsură, în interviurile realizate cu specialiști. Dincolo de lipsa cronică de resurse a familiei și uneori de dezinteresul acestuia pentru remedierea situației (menținerea unui nivel minim de subzistență, bazat pe alocațiile membrilor minori ai familiei, la care se adaugă unele venituri ocazionale), lipsa încrederii, a comunicării și mai ales a afectivității între victimă și membrii familiei sale reprezintă, în majoritatea cazurilor, principalele motive pentru care acestea aleg să-și părăsească familia și să accepte să plece în străinătate.

"Prima cauză pe care am considerat-o de când lucrez eu în domeniul ăsta este lipsa afectivității. Este o cauză mare. (...) Deci lipsa afectivității, cine nu are valorizare în propria familie, caută în altă parte".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Aproape fiecare este neglijată, nu doar din punct de vedere fizic, ci și din punct de vedere emoțional de către părinți. Nu primesc atenția pe care ar trebui să o primească. Mai este și faptul că sunt familii dezorganizate, cu părinți divorțați, cu agresiune în familie, deci cu probleme, cu conflicte familiale".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Deci stau câteodată și mă gândesc și plâng...în ce fel de familie am crescut și cum am crescut eu. De ziua mea de naștere niciodată nu am primit de la mama mea un sărut sau un "La mulți ani". Nici de la taică-meu, așa că nu pot spune un lucru bun, ca de exemplu că m-a pupat, nu îmi amintesc când m-a sărutat mama ultima dată".

(interviu victimă a traficului de persoane)

Astfel, se constată că lipsa mamei, care nu are în țară oportunități de lucru care ar asigura un trai decent familiei și care, prin urmare, este nevoită în multe dintre cazuri să lucreze în străinătate, alături de dorința unor fete de a-și ajuta familia, sunt unii dintre factorii care contribuie în mod decisiv la creșterea vulnerabilității tinerelor.

"Au fost cazuri în care mama era plecată la muncă în străinătate, tatăl cu serviciu, ocupat în mare parte a timpului, nu a mai acordat aceeași atenție. Bine, oricât de multă atenție ai acorda nu poți să acoperi patru ochi! Și atunci foarte multe victime ajungeau chiar în țara în care erau mamele lor, fără a știi mamele că ele erau acolo, dar ele erau exploatate sexual".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Pentru că dacă era lângă mine nu mai era așa. Dar ea a fost nevoită să plece să ne ofere un viitor mai bun și nu o condamnă pentru asta, dar mi-a lipsit mult și probabil de asta s-a întâmplat așa".

(interviu victimă a traficului de persoane)

"Când pleacă mama la muncă în străinătate, majoritatea zic "eu am nevoie de mama să fie lângă mine acum, nu să-mi trimită bani, am nevoie să-mi spună când mă doare burta ce să fac", deci lucruri absolut firești și normale".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

În relație directă cu modelul matern de sacrificiu pentru întreținerea familiei, tinerele văd cum mamele lor “dispar” din viața de familie, fie plecând să muncească în altă țară, fie muncind în țară, într-un program de lucru care nu permite alocarea de timp familiei. În interviul cu una dintre victime apare, în mod evident, modelul mamei, întreținătoare de familie și angajată într-o muncă necalificată.

“Mama lucrează la un depozit, la fructe, legume orice. Cară foarte multă greutate, saci de varză..Îmi fac griji că este foarte slăbită, a slăbit mult, nu mănâncă și ea tot vrea să muncească, muncește 12 ore zi și nu îi dă liber, numai când au chef. Îi dădea înainte duminică, dar acum nici duminică nu îi dă”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

Însă nu doar lipsa temporară a mamei, legată de plecarea la muncă în străinătate, are un impact extrem de puternic asupra copiilor, un impact foarte mare îl au abuzurile din partea taților sau abandonul familiei de către aceștia.

“Când am mers acum acasă, tata tot așa... tot bea cum bea înainte și face gălăgie, face în fiecare zi. Și din cauza lui am plecat de acasă, nu suportam, îmi spunea vorbe foarte urâte mie. (...) Și când am văzut... că tot așa, și sora mea s-a măritat tot din cauza lui tata. Și după ce a terminat cu sora mea a început cu mine, se mai ia și de fratele ăla mai mic”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

“Niciodată nu l-a interesat. De la vârsta de 3 ani și jumătate, de când mami a plecat de acolo, până când a băgat mama divorțul, aveam eu 14 ani, nu l-a interesat. Mergeam în vacanță la bunici, ei stau în curte cu el, vorbeam. Poate că să zic că de dat bani îmi dădea, dar foarte puțini, pentru că nu avea serviciu. Poate nu știe să își arate sentimentele, am înțeles și asta, dar o dată ce îți vine cineva și îți zice “ai încetat orice discuție cu ficăta”, mi se pare total absurd”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

“Ulterior, mama s-a recăsătorit, și-a întemeiat o altă familie, iar copilul nu și-a mai găsit locul. Se simțea exclus, că nu mai face parte. Cred că aici a fost vulnerabilitatea cea mai mare, pentru că, din dorința de a-și căuta locul, identitatea, a intrat într-un grup suficient de deștept să folosească manipularea, să le atragă pe fete. Încă un lucru care iar m-a frapat, în 6 din cele 7 cazuri copiii nu au menținut legătura cu tatăl. Deci pur și simplu au fost copii abandonați, tatăl nu s-a implicat deloc în creșterea copilului”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Așa cum arată unii experți, uneori și decesul tatălui a avut un rol fundamental în destrucțurarea relațiilor de familie și în creșterea riscurilor ca aceasta să devină o victimă a traficului.

“La unele, lipsa tatălui a fost importantă. S-a schimbat foarte mult viața din familie după ce a decedat tatăl. Îmi amintesc un caz cu o fată de 16 ani, care era însărcinată și tatăl o sprijinea. A murit între timp și mama nu a sprijinit-o în nici un fel. În acest caz relația a fost mai bună cu tata decât cu mama”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală).

Sunt destul de frecvente menționările unor abuzuri sexuale, anterioare momentului traficării, chiar din partea membrilor familiei, cel mai adesea tată vitreg sau concubinul mamei. Mai mult, unii participanți la interviuri amintesc chiar cazuri în care, după abuzuri sexuale din partea membrilor de familie, victimele au fost exploatare chiar de către aceștia (părinți, unchi, veri, inclusiv “parteneri legali, civili”) – uneori în contextul unor probleme psihice grave ale acestora.

“Fată de 12 ani, începuse de la 10 ani. Culmea este că ea a ajuns să fie traficată, clișeu deja, într-o familie dezorganizată; în urma unui abuz sexual a fugit de acasă și de atunci toate lucrurile au luat-o razna. Deci un copil care a fost abuzat sexual de părinte, nu a fost crezută, povestea este destul de urâtă și a ajuns într-o situație de trafic intern”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“O fată, în vârstă de 27 de ani, cu schizofrenie reziduală, exploatată de propriul său tată în Germania”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Monoparentalitatea apare, de asemenea, ca o caracteristică a familiilor victimelor, fie atunci când vorbim despre familia de origine, fie în situațiile în care victimele sunt întreținător unic al copilului sau copiilor. Acest context, coroborat cu existența altor probleme de natură medicală sau/și materială determină expunerea la exploatare.

“Un element de vulnerabilitate a fost că era crescută de un părinte singur și avea anumite probleme de sănătate mintală și lucrul acesta o făcea și mai vulnerabilă”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Multe familii monoparentale. Deci femei care trebuiau să își crească singure copiii, foarte multe. O parte din ele erau tinere, fără nici o pregătire, nu au avut șansa să se angajeze”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Nevoia de bani acută, nevoia de schimbare, pentru că trebuie să ieși din mediul acela sau, în cazul victimei de 31 de ani, nevoia de a munci, de a aduce un ban copiilor, având un copil cu handicap locomotor sever”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Potrivit lui Philippe și Romano, autorii unui studiu publicat în 2008, “o formă de răzvrătire împotriva contextului familial destructurant este plecarea. În fața atâtor dificultăți, în fața impresiei de a nu avea nici o cale de ieșire și un viitor deschis, voința de a fugi, de a părăsi totul, devine cu timpul o preocupare majoră și incontestabilă”¹. Răspunsurile experților intervievați în cadrul cercetării de față sunt perfect congruente cu aserțiunea de mai sus. După cum afirmă aceștia, plecarea, fuga, reprezintă pentru ele salvarea, este tot ce-și doresc. Opțiunile ieșirii dintr-un astfel de context sunt fie acțiunea concretă, descrisă adesea ca evadare, fie alegerea refugiului în spațiul alternativ al reveriei.

“Plecarea înseamnă o fugă de pericol, de ceea ce e acasă, indiferent unde plec, trebuie să plec, să nu cad și eu în... Și atunci alege varianta de a pleca cu primul necunoscut, care îi oferă...”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Victimele într-un fel și-ar dori să scape din situația de acasă, cred că asta este principala motivație cu care pleacă. Adică, decât să stea în condițiile de acasă, în mizeria care este și mama să o trimită să muncească prin glod, preferă să facă orice altceva și i se pare orice altceva un lux”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Minora, la 13-14 ani, avea de ales între a îngriji copii și a face, în aceste condiții, menajul casei sau de a evada în oniric”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

1 Paul Philippe, Luciano, Romano, *Feed-Back, ALC – Accompagnement Lieux d'accueil Carefour éducatif et social*, Janvier 2008, p. 274

Sentimentul de izolare, de excludere din familie, este uneori adâncit, chiar până la ruptura oricărei legături cu membrii familiei, în cazurile în care victimele aduc la cunoștința mamelor abuzurile, cel mai adesea ale tatălui, relatările fiind însă ignorate sau chiar respinse.

“Îmi vine în minte cazul fetei în care tatăl vitreg a vrut să o abuzeze sexual și atunci ea a spus mamei despre acest incident, doar că mama nu i-a dat dreptate ei. Oarecum a preferat să rămână în relație cu tata, să mușamalizeze totul, ca și cum a ales. Ca și cum l-a ales pe el și fata a realizat asta, ca și cum l-a ales pe el și mi-a cerut mie să plec, într-un fel”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“I-a spus mamei și mama i-a spus “taci din gură (eventual nu e tatăl ei bun) că omul ăsta ne-a primit în casă și uite ne îngrijește, avem ce să mâncăm, e un om bun”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Tatăl meu a fost un om foarte rău, pentru că mă și hărțuia, așa, mă hărțuia, ca să spun așa... Îmi pica rău, plângeam, au fost momente când nu mai vroiam să intru și când i-am spus asta mamei mele, a spus că taică-meu doar se prosteste, se joacă, și i-am spus că nu e adevărat pentru că îmi spune și cuvinte urâte, care nu mi-au picat bine și că a vrut să mă violeze și când i-am spus asta mamei, mi-a spus că nu este adevărat, nu m-a crezut. Așa că întotdeauna eu a trebuit să plec, să mă refugiez”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

Deși mai puțin numeroase, sunt menționate de către respondenți și cazuri de victime provenind din familii organizate și adesea cu un nivel material peste medie. Conform părerii experților, intrarea în trafic a victimelor provenind din aceste medii familiale sunt cauzate de lipsa de afecțiune din partea părinților, a dezinteresului față de problemele copiilor sau a dorinței victimelor, majoritatea minore, de a “experimenta”, de a ieși din rutina unei vieți de adolescent.

“Erau o familie respectabilă, o familie care chiar ținea la copii și nu-și explicau cum a ajuns fata în așa ceva. Erau foarte furioși pe prietenul fetei, care a luat fata în asta. Se simțeau neputincioși, luptau cu sentimente negative față de băiatul acela, încercau să o țină cumva departe de el”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Cu ambii părinți acasă, am avut situații și surprinzător cu ambii părinți foarte... Adică vreo 3 fete fără niciun fel de problemă acasă, dar un anturaj foarte prost și mari iubiri față de cine nu trebuie. Au plecat trei, să învețe pentru bac, și nu au mai venit. Au sunat din Italia”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Dorința de libertate, modul în care se simt ele... Acasă se spune nu ai voie aia, nu fă aia, nu așa! Ele, în momentul în care pleacă de acasă, simt nevoia de eliberare și exact cele care sunt spuse și tot timpul le aud în urechi și sunt repetate de către mamă sau tată, exact alea au dorința să le experimenteze mai mult”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Unul dintre respondenți chiar insistă asupra acestei polarizări a situațiilor materiale din familie, care pot face ca victimele potențiale, deja aflate în situația de a avea un grad mare de vulnerabilitate, să devină victime reale ale traficului.

“Deci acum nu mai e pe mijloc, e undeva extrem: ori provin din familii din astea super bogate, cu super multe afaceri, unde ăștia sunt foarte ocupați și nu au nici o treabă cu ele, neglijența din aspectul ăsta; fie provin din ăia care sunt zero din toate punctele de vedere, zero, deci nu știu nici măcar să vorbească româna, nu au bani nici măcar să treacă strada, nu le oferă absolut nimic, nu îi mai lasă la școală “lasă, mai bine du-te tu cu oile și cu caprele”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

e - Experiență profesională

În general, victimele minore nu au avut experiență profesională, multe dintre ele frecventând școala în momentul în care au fost recrutate – “singura activitate stabilă sau constantă a fost a celor care au plecat direct din școli”. Chiar în cazurile în care aceste tinere nu mai mergeau la școală, nu putem vorbi decât despre munci ocazionale, cel mai adesea slujbe care nu necesitau o calificare. Având în vedere dificultatea găsirii unui loc de muncă în mediul rural, multe dintre tinerele provenind de la sat au lucrat în agricultură, în timp ce tinerele provenind din mediul urban, în condițiile în care au avut un loc de muncă, acesta a fost de cele mai multe ori fără contract – muncă “la negru”.

“În general au lucrat la negru, fără contract majoritatea. Au lucrat diverse domenii, la noi sunt din astea de sezon, cam astea sunt experiențele lor profesionale. Restaurante, hoteluri, la fel și fel de terase.”

(interviu reprezentant institutie guvernamentală)

“Învățau bine la școală și totuși trebuiau să aibă grijă de frații mai mici sau să meargă la câmp, cu ziua, pentru familie.(...) Și în momentul în care a venit cineva și i-a oferit altceva decât munca câmpului, i-a dat o alternativă, a acceptat-o”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Mai mult pentru servicii, caută joburi în domeniul serviciilor. Au încercat tot felul de joburi care nu presupun calificări, chelneriță, poate femeie de serviciu, escortă în unele cazuri care nu presupun neapărat contracte de muncă sau forme legale de muncă. Într-adevăr, poate și munca cu ziua la câmp, la vecini și de aici se poate ajunge”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Respondenții menționează însă și cazurile unor persoane adulte, cu experiență profesională, care au devenit victime ale traficului din cauza unor situații sau contexte diferite.

“A plecat pe încredere, o colegă de serviciu, lucra la o întreprindere și a plecat pe încredere. Între timp s-a desființat și acea întreprindere. Și când s-a trezit la locul de muncă din afară, nu a fost ceea ce se aștepta”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Am avut un loc de muncă cu contract, dar dacă mi s-a promis un loc de muncă afară, am zis să profit de ocazie. Partea financiară era destul de proastă, cam 6 milioane și bonuri, pe lună. Și aveam un program de luni până vineri în trei schimburi și foarte multe ore suplimentare. De multe ori lucram 12 ore, lucram și sâmbăta, deci nu erau condiții de muncă foarte bune. Nu aveam voie cu telefon, aveam pauze de cinci minute".

(interviu victimă a traficului de persoane)

În familiile cu statut social mai scăzut, este des întâlnită parentalizarea, supraresponsabilizarea tinerilor; chiar dacă aceștia își continuă studiile, preiau și sarcini de adult, cum ar fi munca în agricultură, îngrijirea copiilor/fratilor mai mici și a vârstnicilor.

“(Sora – nn) este mult mai mică decât mine. Eu am încercat să fiu un sprijin și pentru mama și pentru tata, am încercat să o învăț lucrurile pe care mama m-a învățat pe mine să le fac, am încercat să o scot din lumea ei. Am încercat să o susțin în tot ce a făcut, dar totdeauna m-a văzut ca pe o piedică. Totuși, chiar și așa, nu am renunțat.(...) Pe el (tatăl-nn) chiar nu îl interesa de ea”,

(interviu victimă a traficului de persoane)

„Și eu cu fratele mai mic munceam pe câmpuri, mergeam pe frig, pe căldură și luam patru sute de mii, el patru sute, eu patru sute, luam o sticlă de ulei, zahăr, să ne facă mama de mâncare. (...) Ne duceam la muncă, strângeam banii, noi luam de mâncare și păstram banii să luăm papucul cu lemne, să avem cu ce ne încălzi. Și așa ne duceam în fiecare zi, pe ger, pe frig, rămâneam și la coadă, eram și primii... ne chinuiam să luăm și de mâncat, să luăm un sac de făină să avem.(...) Mai lipseam și de la școală, să fac bani să mai aduc acasă, câteodată nu mă duceam la școală câte o săptămână, două, pentru că îmi era rușine, câteodată nu aveam de încălțat, de îmbrăcat. După ce am terminat 8 clase am intrat la confecții și tot așa, m-am pus pe picioarele mele și mai îmi luam eu de îmbrăcat, mă duceam cu ziua, vedeam că mama nu mai poate.”

(interviu victimă a traficului de persoane)

"Aveam o viață liniștită, îmi vedeam de treburile mele, de copil... Eram la muncă.(...) La tipografie"

(interviu victimă a traficului de persoane)

f - Rețeaua socială a victimelor

Rețeaua socială a victimelor, așa cum ele însele o caracterizează, apare ca fiind o rețea socială săracă, de multe ori fără nici o persoană de încredere. Răspunsurile legate de cercul de prieteni, în general, sunt foarte scurte și reflectă sărăcia capitalului social. Victimele vorbesc mai mult despre amici, despre colegi de școală sau de muncă, dintre care fac parte câteodată și persoanele prin intermediul cărora intră victimele în contact cu traficanții.

“De obicei, aceste persoane nu au prieteni foarte mulți, nu se sfătuiesc aproape cu nimeni, deci merg așa, poc! I s-a propus, a acceptat, i-a spus ceva frumos, nu a ținut cont de nimic și i se pare minunată direcția aceea, pentru că se raportează la experiența ei de până atunci, care este puțină și săracă”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Și a zis o prietenă, îi spun prietenă, pentru că nu știu cum să-i spun... Persoana aia nu există pentru mine, dar spun prietenă, că așa consideram atunci. (...) Doar că prietena mea m-a luat la acest... cum să spun... la acest rău, care mi s-a întâmplat, că m-au dus în Olanda și acolo a trebuit să fac lucruri din acestea urâte, să mă ocup de oameni”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

Activitățile petrecute împreună țin mai degrabă de organizarea timpului liber și mult mai puțin de suport emoțional, ajutor sau susținerea în situații dificile. Tinerile de etnie romă menționează și evenimente de discriminare, de refuz, suferite din partea colegilor de clasă, a vecinilor, angajatorilor sau a comunității.

“Petreceri, discotecă. Să iasă cu prietenul pe care îl aveau. Altele nu făceau nimic acasă, până când a venit cineva să le convingă să plece”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Înainte mai mergeam. Sâmbata mai ieșeam la discotecă, dar acum nu mai am mare încredere. Văd exact omul, ceea ce vrea și încerc să evit elegant situația, să nu intru în probleme”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

“Ei bine, mă priveau de sus. Așa «Oh, tu ești țigancă, nu mă împrietenesc cu tine» și lucruri din acestea erau mai demult, dar acum nu mai sunt”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

Majoritatea experților intervievați subliniază rolul extrem de important pe care îl joacă anturajul victimelor în perioada premergătoare intrării în procesul de trafic. Foarte frecvent lipsite de sprijinul familiei, de afecțiune și de încredere, victimele caută în afară ceea ce le lipsește în mediul familial.

“Cred mai ușor în cineva sau sunt disperate să găsească un protector; se bucură atât de mult să găsească o persoană care vrea să le ajute, care este bună cu ele, contrar cu ceea ce au ele în spate, ca experiență, cred că se agață de această persoană”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Unele au avut un suport relativ. Suntem prieteni, ne sprijinim, dar când apare o problemă majoră, au lipsit. Dacă nu au sprijin din partea familiilor nu se pot descurca. (...). Nu cred că au așa un suport social, că au relații atât de bune și puternice ca să fie sprijinite”. (...)

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Expresia cea mai evidentă a acestei nevoi de afinitate, de comunicare și - mai ales - de recunoaștere, este folosirea cu ușurință de către victime a cuvântului prieten – prietenul este orice persoană cu o anumită disponibilitate de timp, empatie sau interes pentru victima potențială; relația de prietenie – ca produs creat în timp și validat de experiențe, valori și trăiri comune sau împărtășite – este golită de esență și redusă la contingent, mecanismele de protecție dispar, golul interior și lipsa reperelor viabile și a deciziilor informate sunt suplinate ad-hoc.

“Pentru ea, prieten putea să fie și un băiat care îl cunoștea acum în tramvai și îi cerea numărul de telefon”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Percepția e puțin diferită. Ele așa gândesc, că asta e prietena mea cea mai bună, dar ele s-au întâlnit de două ori! Foarte des aud chestia asta, dar cum o cheamă, cum e numele de familie? Dar nu știu. Păi ai zis că e prietena ta cea mai bună! Ei, dar nu știu cum o cheamă, știu că o cheamă Ela și atâta. Deci ele se apropie foarte ușor de niște persoane și stabilesc o relație, vai, foarte apropiată, dar de fapt nu știu nimic despre acea persoană”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Vulnerabilitatea pe care o au și din cauza faptului că nu au primit această susținere în familie, că nu au avut persoane de încredere, cu care să poată discuta în cazul în care apare ceva. În general, când cineva află de o astfel de ofertă, poate că s-ar consulta cu cineva, ar întreba, s-ar informa, și cred că ele dimpotrivă, încercau să țină acest lucru în secret, pentru că li s-a părut o oportunitate și neavând pe cineva de încredere și de susținere în jur, au decis singure”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Secțiunea 4

Recrutarea victimelor traficului de persoane

Livia Aninoșanu

Eva Laszlo

Gina Stoian

Louis Ulrich

Secțiunea 4:

Recrutarea victimelor traficului de persoane

Din perspectivă juridică, recrutarea reprezintă primul pas al infracțiunii de trafic de persoane, primul pas către victimizarea persoanelor vulnerabile.

Mediul de recrutare

În ceea ce privește locul în care au fost recrutate victimele, respondenții arată că recrutarea a avut loc atât în mediul rural, cât și în cel urban. Este însă subliniat faptul că cel mai adesea recrutarea s-a făcut în mediul urban, orașul exercitând încă o atracție foarte mare pentru tinere și funcționând ca o rampă de lansare în trafic pentru numeroase victime.

“Fete care au încercat din mediul rural, din suburbii, să vină la centru. Li s-a oferit, li s-a prezentat de către traficanți lumea asta luxuoasă a marilor orașe sau orașelor capitalelor de județ, cum ar veni, a reședințelor de județ și un câștig rapid de bani. Cam așa a fost în ultimul timp, mai ales pe exploatarea sexuală, un câștig rapid de bani și nu foarte îndelungat, numai pe perioade scurte”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Recrutarea este mult mai dificilă în zonele rurale, unde gradul de control social la nivelul comunității este foarte ridicat, unde prezența unui străin este foarte repede semnalizată și dimensiunile relativ reduse ale localităților permit o circulație extrem de rapidă și ușoară a informațiilor. Cu toate acestea, au fost menționate și cazuri de racolare în mediul rural, uneori cu acordul părinților incapabili să suspecteze pericolul la care erau supuși membrii familiilor lor.

“Dar din ce am aflat eu, zona de recrutare este undeva în jurul unui oraș, să zic o rază de 20 de km. Ei fiind aproape de oraș, ea mai vine și la oraș seara, că vorba aia, e domnișoară. Și cam aici e, că mă îndoiesc că se duce domnul traficant la un băruleț în sat. Unde acolo, comunitatea fiind mică se cunosc unul pe altul, se cunosc toți. Și când apare o mașină străină sau una alta, imediat este luat la ochi, mai ales dacă nu e din zonă. Că una este să te duci într-un cătun cu 200 de oameni, că acolo și câinii se cunosc între ei, darămite oamenii”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Am avut și cazuri care au racolat acolo din sat când s-a dus și le-a căutat și au vorbit și au cerut voie și mamei și a venit cu ea la oraș”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Au fost și situații în care fete minore au fost duse afară cu acordul părinților, cu o procură, cu totul legal, pentru că recrutoarea era o vecină, respectabilă, din sat”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Strategii de recrutare

În ceea ce privește relația victimei cu recrutorul, apar particularități în funcție de metodele folosite. În prezent, s-au adăugat metodelor anterioare de recrutare a victimelor, care presupuneau un grad mai mare de violență, altele mult mai subtile și mai nuanțate, implicând alte mecanisme de supunere a victimei, în special cele cu implicații psihologice, care presupun crearea unor relații afective anterioare exploatării. În urma interviurilor cu victimele, putem identifica următoarele strategii de recrutare bazate pe relația directă între victima potențială și recrutor:

a -Strategia de dezvoltare a atașamentului emoțional și construirea proiectului de cuplu

În această categorie, recrutorii sunt iubiții sau “cel mai bun prieten”, de care victima este atașată. Recrutorul urmărește cucerirea posibilei victime, dorind să pară un partener, un iubit atractiv; în locul traficantului dur și lipsit de scrupule apare tot mai frecvent tipul loverboy - care nu este doar protectorul, sprijinul moral și afectiv de care victimele au nevoie, ci se prezintă și este perceput și ca depozitarul unic al soluțiilor de salvare dintr-un prezent incert și obscur: plecarea de acasă și construirea unui viitor comun.

“Deci ei erau protectorul lor, iubitul lor, ei le voiau lor binele, le vorbeau frumos. De multe ori încercai să le arăți adevărul și că niciodată adevărul nu era ăsta pe care l-au spus, că ele erau cumva egalii lor. Și trebuia să le pui probele în față ca să vadă cum le vorbeau pe la spate. Cum le trimiteau la produs, cu clienții cum se înțelegeau. Și pentru asta, pentru că ei le vorbeau frumos, le dădeau voie să-și cumpere ce voiau ele, aveau libertate de mișcare, pe urmă era foarte greu pentru ele să priceapă că sunt victime. Ele considerau că și-au dat consimțământul, că ele au vrut și ele chiar au realizat ce se întâmplă”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Mă îndrăgostisem și eu, cică. Așa vedeam. Și de o persoană mai mică decât mine care avea 15 ani, 15 ani și ceva. (...) Și apoi el, așa copil cum îl credeam, a început să îmi lucreze mie mintea, care aveam 18 ani. Și a zis că i-ar plăcea să avem un viitor împreună, nu știu cum să explic, că ar vrea să fugim în lume. Eu ce am zis: o dată și o dată tot trebuie să mă mărit și mama cu tata trebuie să mă lase și chiar dacă nu mă lasă eu fug de acasă. Și i-am spus chestia asta lui, el a vorbit cu părinții lui, mi-a spus că nu au fost de acord prima oară, ceea ce nu a fost adevărat, că ei de abia așteptau, a fost asta o capcană. (...) Și vine A. și discută cu mine în cameră și zice “uite, a venit și momentul ăla în care trebuie să fiți pe picioarele voastre, trebuie să lucrezi că nu ai încotro.”

(interviu victimă a traficului de persoane)

Cel mai adesea, relația afectivă cu traficanții este stabilită înainte de plecarea din țară sau anterior debutului exploatării interne, evoluând până la dependența emoțională totală a victimei și supunerea necondiționată față de aceștia. Propunerile venite din partea recrutorilor sunt în foarte mare măsură acceptate, tocmai pentru că reprezintă ieșirea dintr-o etapă existențială marcată de privațiuni și abuzuri de tot felul și intrarea într-una nouă. În acest context, figura centrală este cea a noului partener, bărbatul protector, deținător al informațiilor și cunoștințelor necesare pentru realizarea proiectului comun.

“Deci ele visează, văd viața altfel dincolo, mai ales dacă vine cineva și îi oferă certitudinea că e OK, dacă lui îi e bine, îi va fi și ei bine. Și prin faptul că îi oferă bani și îi descrie o viață super-perfectă, acestea cred în astfel de povești și ajung în situații dramatice”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Adeseori, construită în timp, în contextul neînțelegerilor existente în interiorul familiei sau - în cazul recrutorilor bărbați - pe un fond afectiv foarte puternic, relația victimei cu recrutorii/traficantii se substituie relațiilor cu familia de origine. Se creează astfel, nu doar o relație de dependență emoțională a victimei față de exploatator, ci și distrugerea sistematică a încrederii în ceilalți membri ai familiei, simultan cu construcția unui ipotetic proiect de cuplu.

“Perioada de racolare este destul de lunguță, deci nu se realizează în aceeași zi sau de la zi la zi. Este o perioadă de curtare, este o perioadă de încredere, fata trebuie să aibă încredere, deci nu s-a dus la ea acasă, a luat-o în oraș și gata, a supus-o la multe altele. E o perioadă în care indivizii au răbdare și au foarte multă răbdare ca să realizeze ceea ce își propun”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Ei au o metodă foarte simplă de a eroda, de a lucra la erodarea relației dintre părinte-copil. Că ei s-au întâlnit, s-au iubit, de câte ori ieșeau în oraș - și asta e universal valabilă pentru cele cu educație aleasă - te mai cerți cu mama, te mai cerți cu tata și discuți cu iubitul tău. Și spuneau fetele că ei de fiecare dată lucrau la erodare: “Nu te merită părinții tăi, nu au încredere în tine, părinții tăi nu te apreciază. De ce să stai să înduri aceste umilințe, hai mai bine să mergem în Spania, lucrăm, ne facem noi viitorul nostru”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Pentru că mă puneau să dau telefonul pe speaker, și au zis “vezi cine e tatăl tău, păi ce tata își face fata curvă?”, dar nu a zis “curvă”, mi-a dat un exemplu că nu este bine ce am făcut și să mă schimb, eu încercam să le explic pentru că îl cunoșteam foarte bine pe tata și știam că nu m-a jignit. (...) Și ziceau ei că, “păi vezi cum vorbește, tu vorbești frumos cu el”, îi înjurau pe părinții mei și pe mama; pe soră-mea nu o suportau, o făceau zdreanță, proastă...”

(interviu victimă a traficului de persoane)

Recrutorii sunt descriși de către victime ca fiind persoane răbdătoare, dispuse să asculte, ceea ce le permite să evalueze nevoile, lipsurile, aspirațiile victimelor și, în același timp, să le ofere acestora iluzia unor persoane altruiste și de încredere.

“Îți zice exact ce vrei să auzi și îți dă sentimentul ăla de siguranță. Dacă ai o problemă la 3 noaptea vine și stă și povestește cu tine. Au o răbdare fenomenală. Niște nervi de oțel. Eu să fiu bărbat și să vreau să duc o fată dincolo nu aș putea să stau să o ascult cum îmi plânge mie de problemele ei. Sunt niște oameni foarte instruiți”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

b - Strategia de construire a proiectului de viață mai bună prin oferirea de oportunități profesionale

Respondenții accentuează faptul că, în majoritatea cazurilor victimele au fost abordate în mod direct de către recrutori prin promiterea unui loc de muncă peste hotare, bine remunerat și care, de regulă, nu necesită calificare specială. De cele mai multe ori victimele îi cunoșteau pe recrutori, aceștia făceau parte din cercurile lor de prieteni sau fuseseră recomandați de o persoană cunoscută în care aveau încredere.

“Propunerea e foarte frumos împachetată și recrutorul este o persoană foarte apropiată lor sau familiei lor. (...) Recrutorii sau traficantii nu mai sunt neapărat tipul violent, ci sunt foști colegi de școală, colegi de muncă, oameni care, într-un fel sau altul, sunt respectați în comunitatea respectivă”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Mi s-a promis loc de muncă acolo, nicidecum ca aș fi nevoită să lucrez pentru ei. Era vorba de loc de muncă, trebuia să plec cu fostul meu prieten, amândoi. La urma urmei am plecat doar eu și am văzut că trebuie să lucrez pentru ei și nu e nici un loc de muncă așa cum mi-au promis”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

Acceptarea acestor oferte este foarte adesea generată de situația economică precară a victimelor și de dorința firească de a-și asigura lor și celor dragi un trai mai bun (în special copiilor și părinților).

“Lucram pentru nemți (...) pe bani puțini. La început, orele suplimentare le plăteau și în bani și în bonuri de 100 de mii. În ultimul timp, plăteau doar cu bani, nu era prea atractiv din cauză că aveam impozit destul de mare. Plătea suplimentar, dar nu foarte bine. Nu îmi rămânea mare lucru. În ultimul timp și bonurile erau impozitate. Nici condițiile nu erau bune, nici salariul și am zis că dacă am posibilitatea să încerc, înainte să mă gândesc ce poate fi”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

“Și ea a spus că are o cunoștință în Ungaria, care lucrează la Interspar, și i-am spus că și eu vreau să merg. Nu mă gândeam la nimic rău. Mă așteptam să fie totul bine, să îmi fac puțină ordine în viața mea. Am plecat și din acel moment a spus că eram a lui, a celui om care m-a dus afară, ăștia doar cu aceasta se ocupă....cu femei, să devină prostituate. Atunci nu mi-au spus nimic, cum stau lucrurile, să îmi dau seama că, într-adevăr, pentru acea muncă am fost luată, dar biletul de avion și celelate au fost aranjate și apoi, după o săptămână, m-au dus în Olanda”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

Una dintre cele mai des folosite maniere de recrutare și ulterior de exploatare sexuală a tinerelor se bazează pe cunoașterea de către traficanți a unor circumstanțe personale/ familiale care alimentează vulnerabilitatea victimelor. Oferta de muncă este, în astfel de situații, echivalentă cu soluționarea unor probleme de familie importante pentru victimă sau, în unele cazuri, cu ieșirea din contextul familial violent.

“Știe, cunoaște foarte bine familia, nimic nu se face întâmplător. Urmărește, verifică, intervine atunci când trebuie, pe o situație conflictuală, profitând de acest lucru și practic amăgind-o, îmbrobodind-o cu tot felul de vise frumoase”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Și ea, știind toată situația, i-a fost foarte ușor să spună “hai du-te că o să îți fie mai bine, o să ai și tu un bănuț pentru tine, pentru copil”, ca orice om. Bine, nu ca orice om, că bănuiesc că și situația cu el, stresul, bătăile, jignirile și am zis să fie o scăpare, să nu mai fiu nici lângă el și am plecat cu ideea strâng un bănuț, îmi iau o căsuță, o cameră, ce o fi, dar să știu că e a mea.”

(interviu victimă a traficului de persoane)

Pe lângă recrutarea directă, există și forma de recrutare în care acest tip de relație lipsește. În special în ultimii ani (2007-2011), din ce în ce mai răspândită devine metoda recrutării prin intermediul internetului. Traficanților le este mult mai ușor să utilizeze această metodă, întrucât riscurile de a fi identificați sunt mai reduse și, așa cum spunea unul dintre experți, “nu există urme”.

“Foarte multe victime pe exploatare sexuală au fost racolate prin intermediul internetului. Au ajuns sau nu au ajuns în faza de exploatare, dar ne referim aici la potențiale victime. Dar chiar și potențiale victime au ajuns într-un program de asistență sau măcar un program de consiliere”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Chiar primul caz de anul acesta a fost tot așa, o minoră de 17 ani, racolată pe internet, chiar pe messenger. Se derula campania și primul caz ăsta a fost. I-a aflat id-ul de mess, a început să îi trimită niște offline-uri, până au început să vorbească, că vreau să te văd, că mi-a zis V. de tine că ești frumoasă. Au vorbit ei pe mess, s-au întâlnit, s-au împrietenit și apoi “hai cu mine în Germania”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Un caz aparte este cel al unei victime care a fost racolată în urma unui apel telefonic, din partea unei persoane necunoscute.

"A zis că a sunat un număr la întâmplare. Pur și simplu, a zis "bună, vreau să te cunosc". Ne-am destăinuit. Cum suntem, ce speranțe avem de la viață, de la persoane. Ne-am cunoscut. (...) Am purtat câteva săptămâni bune conversații telefonice, pe urmă, prin internet, ne-am cunoscut și pe urmă am zis să ne cunoaștem față în față. Cum era perioadă de sărbători, am hotărât să mă duc să o cunosc".

(interviu victimă a traficului de persoane)

Unul dintre respondenți amintește și o situație mai puțin obișnuită de recrutare, dar în care combinația unor factori – tipul de muncă, experiența anterioară a victimei în domeniu și mai ales sexul recrutorului (feminin) – au sporit credibilitatea ofertei și au jucat un rol foarte important în luarea deciziei de a pleca din țară.

"Victimele află de oferte din ziare sau de la cunoștințe (...). Am avut victime care s-au dus ca baby-sitter pentru că au văzut un anunț pe un stâlp. Și fetei i s-a părut de încredere ca baby-sitter, mai fusese plecată, deci avea încredere, avea experiență ca baby-sitter în Germania și atunci a zis că e OK. În momentul când a răspuns o doamnă la telefon i s-a părut și mai de încredere, iar când s-au întâlnit și a văzut că doamna are o vârstă onorabilă a zis că totul e și mai OK".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Experții intervievați subliniază faptul că, foarte frecvent, persoanele care se ocupă de recrutarea victimelor sunt femei, multe dintre ele cu mare experiență în această activitate, sau chiar cupluri.

"Racolatoare la noi majoritatea sunt femei. Și sunt prietene, prietene de școală, colege de clasă, verișoare. Astea care racolează sunt eleve sau un pic mai mari și fac cunoștință cu următorul".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Foarte multe. Și cu multă experiență. La un moment dat am avut impresia că a fost o specializare a matroanelor locale. Nu știu dacă este pentru prima dată când se vorbește despre asta, dar există atâta experiență, încât eu așa cred, că s-a perfecționat cumva local, prin rețelele de prostituție și aceasta a fost o nișă pe care au găsit-o, o activitate de nișă. Și bărbați, dar suficient și femei. În general în vârstă, deci cele care erau creierul, cele care se apropiu de victime erau tinere pentru că se pune accent pe exemplu, "eu am putut, eu sunt așa și tu urmezi", deci aproape un mesaj nonverbal se transmitea".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Aici exploatorii erau un cuplu, un el și o ea, o familie care, când i-a auzit povestea a zis, vai, dar ce greu trebuie să-ți fie, ce milă mi-e de tine, dar cum să nu te iubească nimeni, să nu ai tu unde să stai! Hai la noi! Că noi suntem binevoitori, binefăcători și ne pasă de toată lumea și mai ales de copiii singuri".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

c -Strategia de construire a proiectului de viață mai bună pentru cuplul deja existent

În cursul interviurilor, unii respondenți au menționat și situații în care recrutorul era nu doar un cunoscut sau un apropiat al familiei, ci chiar un membru al acesteia.

"Ca să nu mai spun de acești soți. Fata (..) are doi copii, soțul este traficant și este în penitenciar acolo. Dar mai avem alte două cu aceeași istorie. Nu îmi vine a crede. Cu doi copii, cu un copil, vândute de partenerul de viață mai avem".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Unele chiar cu soțul sau concubinul, cu partenerul de viață au plecat și el și-a schimbat acolo fața, comportamentul. Chiar dacă erau de mai mulți ani împreună și aveau copii. Multe dintre ele așa au fost."

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“El o convinge să fie soția lui, nu i-a fost greu, clar. Pentru că era minoră a fost nevoie de un aviz de la Protecția Copilului, care le-a dat avizul. A avut loc căsătoria, părinții fetei erau înnebuniți, a luat-o și a plecat cu ea în străinătate pentru că era soția lui legal. Și după ce a dus-o acolo a mai adus și alte fete.”

(interviu reprezentant organizație guvernamentală)

Două dintre victimele intervievate descriu momentul în care partenerii de cuplu – tații copiilor lor – au fost cei care au determinat intrarea în situația de exploatare; mai mult decât atât, într-unul dintre cazuri vânzarea a avut loc chiar în prezența victimei.

“Când am venit acasă, pe drum a primit niște telefoane și am văzut că se ferește de mine. Eu nu mă machiez cine știe ce și mi-a spus “lasă fata acasă, machiază-te că mergem până în parc” și eu i-am zis “cum să las fata acasă dacă noi mergem în parc?” Când am ajuns acolo (...) au venit alți oameni și am plecat într-o zonă care era un câmp și am văzut că i-a dat o sumă de bani (soțului –nn). Și a venit la mine și mi-a zis “stai cuminte, să nu zici nimic, să nu țipi”, “păi de ce să nu țiș?” “pentru că te-am vândut, dar vin să te iau înapoi”. “Cum m-ai vândut?”. Nu realizam pentru ce m-a vândut el pe mine. (...) El a început să mă înjure de față cu toți și m-a luat la bătaie, după m-au băgat într-o mașină și m-am trezit într-o casă în care m-au ținut 3 zile, îmi dădeau numai pastile. Când am ajuns acolo, m-au luat niște oameni de la ei din casă, de la ceilalți, trebuia să ajungem la...Cât am stat 3 zile acolo nu aveam voie nici la toaletă, la nimic, eram ținută sub supraveghere.”

(interviu victimă a traficului de persoane)

“În momentul în care a decis să plecăm eu am câștigat încrederea în el. “O să plecăm și o să muncim pentru familia noastră”. El mi-a spus că o să avem grijă de niște bătrâni în interiorul casei, eu în interiorul casei și el în afara casei, în curte. Dar nu a fost așa. În momentul în care am ajuns acolo, chiar din autogară, mi-a spus că o să lucrez pe stradă. Avea totul aranjat din țară.”

(interviu victimă a traficului de persoane)

Relatăta atât de către specialiști cât și de unele victime, răpirea rămâne o formă de intrare a tinerelor în situații de exploatare.

“Un ultim caz pe care l-am avut a fost chiar răpire. A văzut-o pe stradă într-o seară, a văzut-o singură, și atunci efectiv a luat-o pe sus, cu forța, a legat-o și a băgat-o în mașină.”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Eu nu am vrut să urc în mașină, dar au zis că dacă nu urc, mă urcă ei. Mi-au zis să mă dau pe spate. “De ce să mă dau pe spate, nu am voie să stau așa?” Când am ajuns la benzinărie au umplut rezervorul, au pornit spre Franța, la vamă.”

(interviu victimă a traficului de persoane)

“Am început școala și făceam naveta. Într-o dimineață am ieșit să aștept mașina să mă duc la școală. Se întâmpla la două săptămâni după ce am început școala. A oprit o mașină lângă mine și era respectivul care a coborât și m-a împins pe bancheta din spate, într-un cuvânt m-a răpit.”

(interviu victimă a traficului de persoane)

Secțiunea 5

Exploatarea victimelor traficului de persoane

Livia Aninoșanu

Eva Laszlo

Gina Stoian

Louis Ulrich

Secțiunea 5:

Exploatarea victimelor traficului de persoane

Relația victimă-traficant

Majoritatea respondenților consideră că noul context al traficului extern, determinat în special de posibilitatea liberei circulații a cetățenilor români în spațiul european comunitar, a dus nu doar la o schimbare a destinațiilor, ci și la o regândire a elementelor care structurau (și structurează) relațiile dintre victime și recrutori/traficantți pe parcursul procesului de trafic. În dublă ipostază, de recrutor și de exploatator, "iubitul"/"soțul" construiește un posibil/iluzoriu proiect de cuplu și de viață mai bună; în acest context, tinerele atașate emoțional de acesta ajung până la acceptarea oricăror solicitări din partea traficantului, inclusiv acceptarea prostituției și a recrutării altor tinere.

"Draga mea, pentru că nu am găsit nimic de lucru în construcții și pentru că nici ție nu ți-am găsit, stai tu o săptămână pe stradă ca să avem ce mânca, nu o să știe nimeni niciodată ce ai făcut, o să fi eroina mea, așa... și ea crede".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Când au o relație de iubire – e bărbatul meu. E bărbatul meu și eu-s femeia lui, așa gândesc, chiar dacă ăla, pe lângă ea mai trăiește cu nu știu câte femei. Iar ea vede că dacă practică prostituția, chiar dacă e femeia lui, practică prostituția pentru el, că el așa i-a cerut și dacă el așa i-a cerut înseamnă că așa este bine".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Au fost 5-6 cazuri exploatate de partenerii legali, pentru că ele erau căsătorite cu respectivii și erau puse ca, la rândul lor, să recruteze alte fete pentru a aduce profit afacerii lor".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Și tot timpul, când îi ziceam de ce nu mă ține pe mine acasă și să le trimită pe ele, zicea că eu fac mai mulți bani ca ele".

(interviu victimă a traficului de persoane)

Schimbările de strategie ale traficantilor, folosirea mai redusă a violenței fizice directe asupra victimelor și înlocuirea acestora cu manipularea emoțională, cu "șantajul afectiv" și, în acest context, o doză tot mai mare de acceptare de către tinere a probabilității practicării prostituției în străinătate, la care se adaugă și negarea exploatării, fac ca linia ce separă traficul de persoane în vederea exploatării sexuale de prostituție să fie din ce în ce mai neclară și mai nedefinită. Relația de dependență a victimei față de traficant, nu doar puternic interiorizată, ci mai ales acceptată și consimțită de către victimă, continuă și după plecarea în străinătate, când exploatarea devine evidentă. Însă tocmai această iluzorie consensualitate construită – generată de complexul de factori deja amintiți, la care se adaugă iluziile și promisiunile fără acoperire - amplifică trauma. Aparentul consimțământ al victimelor, participarea "liberă" la activități de prostituție, este cel care, potrivit respondenților, determină o stare de confuzie extremă a acestora, incapacitatea lor de a înțelege condiția de victimă și, cel mai adesea, negarea situației de trafic în vederea exploatării sexuale în care se află.

"În momentul în care începe să realizeze că ceva nu e în ordine, că e cumva exploatată, că ea muncește și muncește și muncește și că el nici măcar nu își mai caută și așa, nu poate să meargă și să spună uite ce mi se întâmplă, pentru că se acuză, în primul rând, ea pe ea: cum am putut să fiu atât de proastă și cum am acceptat? Aici e problema, nu pot să mă duc să spun că sunt victimă pentru că eu am acceptat să lucrez pe stradă. Așa vede problema. Și atunci ele vin cu un grad de culpabilitate mult mai mare. Acum e mult mai greu să le faci să dea declarații pentru că, în primul rând, ea se învinovățește: eu am acceptat să lucrez, eu m-am dus pe stradă".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Nu înțeleg că acel individ practic a profitat de pe urma lor. Așa a fost să fie, nu a fost plăcut, dar s-a întâmplat, asta este. Așa înțeleg ele. Dar nu înțeleg că acel individ a câștigat practic foarte mulți bani de pe urma lor, că ea a fost o victimă. (...) Ce trafic, domne, eu n-am fost nici o victimă de trafic, eu m-am dus cu prietenul meu! Îi arăți că așa e, nu, n-am fost eu victimă de trafic! Că ea trebuie să facă în așa fel încât să nu se repete situația. Adică dacă individul a profitat și a folosit-o, indicat este ca pe viitor să fie un pic mai atentă”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Încrederea în traficant și în bunele sale intenții este atât de mare încât victimele refuză adesea să depună ulterior mărturie împotriva acestuia. Există însă și situații care implică o doză foarte mare de ambivalență, inclusiv emoțională, indecizia de a depune mărturie contra traficantilor fiind dictată nu doar de legăturile sentimentale anterioare cu aceștia, ci și de temerile legate de reacțiile comunității sau de represiune din partea unor persoane apropiate traficantilor.

“Dar de cele multe ori chiar victima zice, dar eu nu vreau să spun pe cutare pentru că mi-a fost alături atunci și atunci și atunci. Dar nu a vrut să-mi facă rău, nu a vrut decât să mă ajute! Dar sunt atât de convingși încât ar vrea să nu depună în nici un fel, să nu fie menționat numele acelei persoane într-o declarație”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Problema este următoarea și chiar dacă, uite în speță asta a venit, mi-a spus clar “doamnă, eu nu vreau să vorbesc despre, nu vreau să dau niciun fel de declarație, nu am nimic împotriva lui, omul pe mine m-a ajutat foarte mult, mi-a găsit loc la, mi-a găsit cazare, m-a scos din țară fiind minoră, dar eu în 6 luni de zile 3 zile lucram pentru el, restul lucram pentru mine, am terminat cu casa, mi-am terminat gardul, eu sunt extraordinar de mulțumită”. Ce să îi spui? Și nu ai în spate niciun fel de dovadă să spui că a fost abuzată, neglijată, nimic, nimic. Toată familia știe, nu au nici o problemă”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Dar am întâlnit și fete care nu au prea vorbit, au avut așa o mică reținere să și vorbească despre partener, să zicem, pentru că acum o parte dintre ele au avut chiar relație mai intimă, nu doar prietenoasă, ci chiar intimă cu astfel de cazuri. Și nu prea au vorbit, tocmai din dorința de a-l apăra sau teama că se va afla și i se va întâmpla ceva rău ei”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Folosirea violenței

Deși violența a fost, este și va rămâne unul dintre elementele constitutive ale traficului în general și ale traficului în vederea exploatarei sexuale în special, fiind folosită pentru umilirea victimei, distrugerea încrederii de sine a acesteia și consolidarea raportului de dominare și ajungând chiar până la rănirea gravă sau uciderea victimelor, ca exemplu de putere absolută, de drept de viață și de moarte asupra lor, se pare că asistăm totuși la o reducere a abuzurilor de acest tip. În opinia specialiștilor intervievați violența fizică este tot mai puțin folosită, indiferent dacă este vorba de cazuri de trafic intern sau extern.

“Nu se mai folosește violența, aceste modalități. Pentru că aceste modalități lasă urme ce pot fi dovedite științific și medical și așa mai departe. Se folosesc, cred, altele. E mai la îndemână manipularea afectivă și care e cu efect bine definit și pe termen lung. (...) Se pune foarte mult accent pe valorizarea personală, pe lucrurile pe care oamenii aceștia le simt, de care acești copii au nevoie: ești foarte specială, ești minunată, cea mai grozavă”!

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Ce să zic, doar violența verbală se mai folosește, amenințările. Dar violență fizică s-a mai întâmplat, au mai zis fetele că da, m-a bătut, mi-a dat, dar nu frecvent, să le terorizeze. A fost cândva traficul acela dur, acum nu mai este”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Trebuie spus însă, că utilizarea pe o scară mai redusă a metodelor de constrângere fizică nu anulează caracterul esențialmente violent al fenomenului de trafic. Traficul de persoane nu este o activitate care presupune o relație de egalitate între părți, între actori – traficanți și victime, ci implică o relație de putere exprimată prin supunerea necondiționată a ultimelor față de primii, indiferent de modalitățile în care se poate obține aceasta. Asistăm doar la o cosmetizare a dictatului și a forței brute, la înlocuirea unei forme de control bazată pe agresiune fizică și frică de durere, cu distrugerea meticuloasă și inițial nedureroasă a “părților ce țin de ființă și nu de corp”, cum spunea Noica.

“Eu am simțit că este schimbat, dar el niciodată nu mi-a spus. Probabil la început se purta atât de frumos și atât de tandru ca să nu-mi dau seama că stă cu mine doar pentru a-i face bani. Tot timpul îl întrebam de ce s-a schimbat. Pleca tot timpul în România și mă lăsa singură în Italia. Când îl sunam nu-mi răspundea, vorbea când avea el chef. Deci era schimbat total. Știa că nu-l las pentru că îl iubesc și de aceea făcea lucrurile acestea”.
(interviu victimă a traficului de persoane)

Totuși, manipularea emoțională, mai mult sau mai puțin rafinată, specifică fazei de recrutare, este în numeroase situații urmată de folosirea violenței fizice și de amenințări în faza de exploatare. Există cazuri în care, după cum menționează respondenții, agresiunea extremă este practică zilnic de către traficanți, victimele trăind într-o permanentă teroare fizică și emoțională. În majoritatea cazurilor în care recrutarea s-a realizat prin falsă promisiune a unui loc de muncă sau în cazurile de răpire, exploatarea este una de tip “clasic”, astfel că mijloacele principale de constrângere a victimelor sunt manifestările agresive ale exploatatorilor, ale persoanelor care le supraveghează sau/și ale clienților.

“Nu aveam habar despre nimic, doar sunt așa vândută. Păi, asta a fost foarte ciudat. Și încă ei m-au bătut când au văzut cum reacționez la toate astea: “Ei bine, de ce? Acum va trebui să muncești pentru noi! Și atunci am spus “Dumnezeule, ce se întâmplă? Ce trebuie să muncesc eu pentru voi?”. Și pentru asta am fost lovită, pentru că am întrebat și mi-au spus că în cazul în care nu îmi convine ceea ce vor ei cu mine, atunci mă omoară, mă pun într-un sac și mă aruncă la gunoi și cu din astea mă amenințau. Cred că nu erau doar amenințări, ar fi fost în stare să o facă”.
(interviu victimă a traficului de persoane)

“Mergi cu mine în Italia! Da, dar eu n-am bani, n-am acte. Nu-i nimic, noi îți plătim actele, îți plătim drumul”. Am ajuns în Italia și acolo se spune că deja ai datorie 700 de Euro. Pentru asta trebuie să lucrezi. Și ajungi să lucrezi în stradă, să faci prostituție. Prima reacție este că nu vrei. Apoi urmează violuri, bătăi, până când, mă rog, se ajunge să accepți. Ești mereu păzită în stradă”.
(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Și cred că această persoană, acest domn, cred că le-a aplicat cele mai crunte violențe fizice pe care le știu eu, din experiență personală. Fetele erau atât de speriate, se temeau atât de tare de el - ele erau într-un apartament cazate și acolo erau și exploatate sau la locuința clienților - că ziceau fetele că atunci când auzeau pași către ușă, când urcau vecinii sus, efectiv simplul fapt că auzeau pași lângă ușă le făcea să tremure. Le bătea fără nici un motiv, dacă nu făceau destui bani le lăsa fără mâncare, le înfometa. Le-a bătut cu ciocanul, a înfipt o șurubelniță în ele, ziceau că gaura era atât de mare încât puteai să bagi degetul în zona respectivă”.
(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Am avut și noi un caz de fată împușcată. Deci în Italia a fost - asta a fost din 2007, victima a fost identificată acum, în 2011. Și în 2007, când a plecat tot așa cu un prieten, pentru a i se găsi un loc de muncă, când a ajuns acolo i-a spus: nu am găsit locul de muncă, trebuie să produci niște bani. Și a scos-o în stradă și nu știu cum a ajuns la un italian, ulterior. Dar italianul ăla o bătea, i-a rupt și mâna, o dată, de nervi, a împușcat-o în picior și a vindecat-o cu apă distilată, deci nu a dus-o la medic. Italianul este acum în penitenciar aici, la noi, este un caz recent”.
(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Plecarea/ieșirea din țară

În cazul victimelor traficate extern, călătoria către prima țară de destinație are loc, în general, în grup, cel mai adesea în compania recrutorilor sau traficanților, trecerea granițelor României fiind urmată adesea de o serie de agresiuni fizice și de umilințe asupra fetelor.

“Puține cazuri sunt în care fetele singure au plecat, au luat o hotărâre unde să plece, au călătorit singure. Mai puține cazuri. Cele mai multe sunt în cercuri de cunoștințe le zicem noi, prieteni le zic ele”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Există un adevărat lanț de intermediari. În niciun caz victima nu a trecut granița cu o persoană necunoscută, ci întotdeauna cu un prieten”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“M-a surprins că doreau să meargă atât de repede în excursie și din acel moment au început să fie agresivi. Atunci m-au și palmuit, m-au lovit peste cap, de fapt acolo mă loveau ca să nu se vadă, pentru că erau atenți să nu rămână vânătăi, sânge și din astea”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

Unii respondenți au subliniat faptul că ieșirea din țară a victimelor minore, fără documente de identitate sau acte notariale care să ateste acordul părinților, se face uneori cu complicitatea autorităților din punctele de frontieră.

“Cam așa îmi explicau victimele minore care au ieșit cu un microbuz de genul ăsta și că i s-a dat ceva celui de acolo, niște bani”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Dar nu se uită. Mie multe din ele îmi povestesc - “Ce aveți, doamnă?”, că eu le spun “Păi da, dar tu știi că ești minoră și nu ai voie să treci granița, este o trecere frauduloasă”, încerc să le explic. “Haideți doamnă, ce dracu’, că nici nu se uită la buletin, 20-30 euro!” Că a scăzut acum de când a fost problema cu vama. A scăzut”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Locul exploatării

În ceea ce privește locul exploatării, victimele traficate intern sunt forțate să se prostitueze pe stradă, în baruri sau cluburi, în apartamente închiriate de către traficanți sau în camere de hotel, uneori chiar la domiciliul clienților.

“Pe trafic intern este clasic aici: apartamente, case, locații, hoteluri și la stradă. Și din ce în ce mai multe minore scoase la stradă”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Au fost exploatate și la stradă, la “pădure” cum ar veni, fiind luate din timpul școlii, forțate să intre în mașină și le duceau pentru a întreține relații sexuale în locurile cunoscute în zonă. Dar și în hoteluri sau locații de ei cunoscute, adică unde puteau să-și desfășoare această activitate”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Traficată, dusă în trafic intern, obligată să se drogheze, să întrețină relații sexuale cu clienții din bar, să danseze, să facă tot ceea ce...”

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

În afara țării, exploatarea are loc fie în stradă, fie în spații închise, adesea baruri, cluburi sau bordeluri – aceste diferențe reprezentând totodată și un indicator în ceea ce privește nu doar prevederile legislațiilor naționale ale țărilor de destinație, dar și atitudinea autorităților față de fenomenul de trafic în vederea practicării prostituției.

“Foarte multe la stradă. Italia este numai pe stradă, în Anglia e numai “la saună”, care de fapt sunt bordelurile. Grecia, locuințe și mai puțin pe stradă, locuințele sunt închiriate și sunt câte 6-7. Franța tot așa și la stradă și în locuințe”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“În Italia au fost, știu sigur, toate pe centură; în Olanda, în vitrine; în Austria în hoteluri, puffuri se numesc la ei sau așa le spuneau fetele, cel puțin”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Se duc și în Marea Britanie, Cehia, Grecia, unde practică mai mult prostituția indoor, sunt obligate să practice. Mai ales în Italia și mai puțin sunt pe stradă. S-au specializat și traficanții, și-au schimbat stilul de lucru și e mai greu să afli”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Datoriile și exploatarea economică

Deși unele dintre victime afirmau că primeau o sumă de bani pentru serviciile sexuale pe care erau obligate să le presteze, aceasta nu este o participare efectivă la câștiguri ci reprezintă doar o slăbire deliberată a controlului traficanților asupra victimelor și o “acoperire” pentru depistarea infracțiunii de trafic.

“Încetul cu încetul, această strategie a început să fie cât mai rafinată. Inclusiv că acum fetele care sunt exploatate pe stradă primesc ceva bani, pentru că înainte nu primeau absolut nimic sau mâncare cât de cât, să nu moară de foame. Acum deja le dau bani, cu toate că uneori le spun ce să facă cu banii, dar totuși fetele au senzația că au un grad de libertate mai mare”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“În majoritatea cazurilor ele nu primesc nici un ban. Nici că e vorba de trafic extern, nici că e vorba de trafic intern. Ce am observat, în traficul intern mi s-a părut așa suspect și interesant, ca mod de operare, în locuințele în care sunt duse să practice prostituția, mobilierul din bucătărie normal că e prevăzut cu sertare. Și fiind mai multe fete într-o casă, sub atenta supraveghere a traficantului, ele trebuiau să depună sumele primite de la clienți în sertare. (...) În traficul extern, acolo sigur banii intrau direct în mâna traficanților fără să-i vadă victima. De multe ori ele nici nu știau ce sume, numai auzind de la alții. Aici în România banii sunt luați de fete, în ultima perioadă, și băgați în sertare. În cel mai bun caz, li se mai cumpărau din când în când haine, dar tot haine din astea provocatoare, adresate clienților, practic. Și mai primeau țigări. Mâncare, da, primeau, dar ce să mănânci, spuneau și ele, când toată noaptea aveai clienți. Nici nu mai aveai când, te bucurai dacă poți să dormi, nu să mănânci”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Ai făcut ce ai vrut cu banii? Nu, pentru că nu ascundeam nici un ban de el. Toți banii pe care îi făceam îi trimiteam lui și când era în Italia și când era plecat în România. Nu-mi opream decât strictul necesar, 10-20 de euro”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

Libertatea de mișcare

Aparent, în multe dintre cazurile menționate de către respondenți, victimele au avut o oarecare libertate de mișcare și de comunicare, mecanismele de control ale exploatatorilor fiind adaptate profilului victimelor. În cazul exploatării care se petrece în interiorul cuplului, mecanismele de control sunt cele specifice cazurilor de violență domestică.

“La momentul de față, oarecum, libertatea de mișcare a victimelor este supravegheată, dar nu ca la început, în primii ani, când acestea practic erau lipsite de libertate, sechestrare. În ultima perioadă li se permite această libertate de mișcare, chiar avem cazuri de minore care mergeau la școală, dar erau supravegheate pe perioada traseului către școală”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Chiar îmi interzisese să vorbesc cu mama mea, să merg la mama mea acasă, pentru că el credea că mă influențează și îl voi lăsa și nu accepta asta. Când ajungeam acasă ne certam, nu suporta și mă lua la bătaie”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

Unul dintre asistenții sociali intervievați relatează discuția pe care a avut-o cu mama unei victime minore, aflate în situație de exploatare.

“Fata îi spunea: “Nu mă mai suna că îmi faci probleme, te sun eu când pot și nu mai spune nimănui să mă sune, că eu am probleme aici. Vă sun când o să pot eu.” I-am explicat că sună în momente în care e clar că nu e singură, e clar că e cineva lângă ea, e clar că i se cere să facă acest lucru și de aceea vă vorbește așa. Nu insistați, lăsați-o să vorbească, nu-i reproșați”.

Continuă, totuși, să existe diferențe semnificative între traficul intern și cel extern în vederea exploatării sexuale, după cum sintetizează foarte bine unul dintre respondenți.

“Cele traficate extern nu au libertate de mișcare, cele traficate în țară au libertate de mișcare, tocmai pentru că nu realizează că sunt victime. Adică, pot merge acasă, pot merge în oraș. Cele din străinătate nu, nu au libertate de mișcare. Plus de asta, cele din străinătate nu pot să meargă la cumpărături singure, nu pot iasă din casă când vor, nu pot să meargă unde vor, nu pot să-și contacteze familia; cele din țară pot. Cele din străinătate nu primesc bani, cele din țară primesc din când în când bani ca pe urmă să li se spună: dacă mergi la poliție știi că asta e prostituție, nu? Cumva suntem parteneri, chiar dacă ele sunt minore și simt teamă față de traficanți. Cele din străinătate recunosc din prima fază că le-a fost teamă de traficanți, cele din țară nu; au nevoie de mult timp și să prindă încredere în tine ca să spună că simt teamă. (...) Cele din străinătate, de exemplu, sunt bătute; cele din țară nu sunt bătute. Deci cele din țară sunt amenințate verbal, emoțional, cele din străinătate și fizic. Sau fizic, înfometate”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Secțiunea 6

**Atitudinea familiei, comunității
și a autorităților față de victimele
traficului de persoane**

Livia Aninoșanu

Eva Laszlo

Gina Stoian

Louis Ulrich

Secțiunea 6:

Atitudinea familiei, comunității și a autorităților față de victimele traficului de persoane

a - Atitudinea comunității și a familiei față de victime

Atitudinea familiei și cea a comunității față de victime sunt foarte des convergente, în special în mediul rural. În general, modul în care se comportă familia față de victimă reflectă nivelul de înțelegere, toleranță și reflecție al comunității de origine asupra fenomenului de trafic, și în special asupra traficului în vederea exploatarei sexuale/prostituției. Dacă cel mai adesea semnificațiile și caracteristicile traficului ca fenomen social sunt necunoscute de către membrii comunității, termenul de prostituție este cel care lezează morala comunității¹. Dincolo de condamnarea a priori, la nivelul comunității discuția despre acest subiect este tabuizată sau, în cazul cel mai fericit, prostituția reprezintă obiectul unei condamnări morale foarte vehemente, traduse aproape întotdeauna prin învinovățirea, etichetarea, stigmatizarea, marginalizarea sau chiar excluderea victimelor.

“Eu nu pot să uit o mamă care tot timpul o vedea vinovată pe ea și ce era foarte descurajant pentru fată era că nu o credea. Asta era deprimant, m-a deprimat pe mine ca specialist, eram destul de marcată de chestia asta, nu mai aveam chef să lucrez. Fata se simțea rușinată tot timpul, știu că tot timpul stătea cu capul în jos, foarte greu am făcut-o să mă privească în ochi, foarte, foarte greu. Asta era apropo de rețeaua socială și emoțională. Tot vorbim de rețea socială, dar uităm că rețeaua socială ne asigură niște nevoi emoționale foarte importante și de aici apare izolarea”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Pentru că așa ar gândi și ele, victimele. De asta nici nu vor, de asta nici nu trebuie să știe nimeni, vecinii să nu știe, așa. De ce să nu știe? Pentru că sigur m-ar judeca! De unde știi tu că te-ar judeca? Păi știe de la ea, că și ea ar face la fel. Adică ea generalizează ceea ce trăiește, da. Pentru că oamenii, înainte să asculte întreaga poveste, înainte să simtă povestea ei, prima oară ar pune-o la zid și chestia asta nici nu le-ar mai da voie să raționeze mai departe. Gata, am pus-o la zid, am catalogat-o!”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“În general, victima e vinovată. Și atitudinea asta, eventual evitare. Nu e bine să ai de-a face, că s-ar putea cineva să creadă că ai avea o relație mai specială cu victima. Deci lucrurile astea, din anumite puncte de vedere, țin foarte mult de mentalitate”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“(Mama - nn) nu a vrut să ia legătura cu mine. Din contră, a trimis o declarație la procuror în care cere să fiu ținută în centrul de minori până la 18 ani”.

(interviu victimă a traficului de persoane)

1 Vezi și Ronald Weitzer (2007) The Social Construction of Sex Trafficking: Ideology and Institutionalization of a Moral Crusade, Politics&Society 35, p. 451 <http://myweb.dal.ca/mgoodyea/Documents/Migration%20studies/The%20social%20construction%20of%20sex%20trafficking%20Weitzer%20Pol%20Soc%202007%20%2035%283%29%20%20447-475.pdf>

Funcționează foarte bine, în cazul comunităților rurale, principiul “ce nu știm și nu înțelegem e mai bine să respingem”. Însă acest refuz al faptelor nu se traduce sub forma acțiunilor preventive ci, cel mai adesea, prin negarea lor post factum. După cum spune unul dintre respondenți:

“Comunitățile sunt medii foarte înguste, e foarte greu să intri în comunitate și să surprinzi ceva din comunitatea respectivă, tu fiind din afara ei. Dacă ai reușit să prinzi ceva, cei din comunitate, factorii decizionali din comunitate, întotdeauna vor încerca să ascundă de tine ce e mai rău și ce e mai rușinos. Tocmai pentru a considera că nu-și doresc să fie ajutați sau nu vor să iasă în evidență cu absolut nimic și consideră că își pot rezolva problemele doar ei acolo și nu e nevoie de intervenția ta. (...) Cazurile de trafic de persoane, dacă te duci, nu o să-și spună nimeni din comunități că, domne, uite tână aia se prostituează, pleacă seara de acasă și o aduc bărbații și o lasă cu mașina la poarta cutare, că întreține relații sexuale. Nu o să-ți spună, pentru că pentru ei e o rușine asta și o condamnare a ceea ce se întâmplă în comunitatea lor și ce consecințe ar putea avea asupra comunității lor”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

În virtutea relațiilor familiale mai mult sau mai puțin funcționale, reacțiile familiei față de victime și față de evenimentele traumatice prin care acestea au trecut sunt adesea influențate de reacțiile cunoscute și anticipate ale comunității. Sentimentele de rușine ale victimelor în fața propriilor familii, precum și temerile familiilor acestora vis-a-vis de atitudinea comunității sunt prevalente și implicite. Poziția familiei este foarte bine surprinsă de unul dintre respondenți.

“Sunt două categorii de familii: cea care nu-și recunoaște limitele, dar nu zic “domne, eu sunt și lipsit de școală, n-am știut, n-am făcut, nu mă duc nicăieri, nici la doctor, nici la Primărie, nici la biserică, sunt atât de ignorant, am recunoscut, din păcate copilul meu așa a ajuns!” Nu! Deci sunt acele familii, am zis, două categorii: unele care nu își acceptă limitele și care, când a ajuns copilul înapoi acasă, oricum el e vinovat de tot. Pune în căruța copilului toate eșecurile, inclusiv pe cele personale. Și mai sunt familiile care n-aș spune că sunt refractare la copil, îl primesc într-un fel; eventual, chiar aparent nici nu vorbesc, despre nimic, despre evenimentele traumatice sau care au adus oarecum o faimă proastă în comunitate sau între vecini. Mă gândesc acum că avem și cazuri din..., unde nu putem vorbi chiar de o comunitate, între vecini, așa. Se știe că aia a fost dusă și prinsă și... “dar nu cumva a vrut și ea?” și chestii din astea. Și, aparent, familia trece peste. Dar face prea puțin pentru acel copil, pentru reabilitarea lui. Și mai este și a treia categorie, care încearcă să fie un suport autentic pentru copil, în sensul că îl împinge, pur și simplu, către școală și îl tratează potrivit, chiar și psihologic, medical”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“În familiile astea (nn - de nivel mediu), de obicei părinții nu așteaptă autoritățile să rezolve, plătesc detectivi, pornesc după ele, apelează la oricine; sunt înnebuniți pentru că o iau ca pe un eșec personal, să nu fie stigmatizați! În general, apelează așa, neoficial, ca să rezolve situația, dar s-au înmulțit astfel de cazuri. Deci nu mai vorbim de sărăcie, vorbim de educația copilului, neglijență, ceea ce nu se întâmplă în urmă cu ceva ani, dar în ultimele luni foarte multe cazuri”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Eu asta încercam, să lucrez cu familiile. Și cred că n-am văzut nicăieri bucurie că s-a-ntors copilul acasă!”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Nu lipsesc nici cazurile de sprijin necondiționat al victimelor din partea tuturor membrilor familiei, indiferent de mediul de rezidență al acestora. Cu toate acestea, majoritatea respondenților insistă asupra faptului că, în general, există un sprijin mai mare pentru victime din partea familiilor din mediul urban, reintegrarea fiind facilitată și de statutul educațional sau material uneori mai ridicat al celor din orașe.

“Sunt foarte puține familiile care înțeleg efectiv că ele nu sunt de vină cu absolut nimic în toată situația asta. Sunt foarte puține și chiar îmi plac și se ocupă și vor să le scoată din situația aia; sunt foarte puțini care chiar înțeleg lucrul ăsta și care de față cu noi spun “nu e nicio problemă, mamă, tu ești tot copilul nostru, noi oricum o să te iubim, știm că nu este vina ta”, dar sunt, să zic, 2%, restul pleacă din start “ha-ha, de parcă nu știu eu cum ești tu”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Suport, în general, apare la familia care are un anumit statut. În general, când vorbim de oamenii ăia simpli este destul de greu, pentru că sunt judecate, chiar dacă la început pare că o înțelege pe victimă, dar la un moment dat tot va scoate remarca aia care îi face ei foarte rău și tot așa, încep să apară la un moment dat... Sunt și cazuri din astea fericite, dar trebuie să existe un anumit statut, un anumit nivel al părinților ca să poată să înțeleagă chestia aia. O formă de receptivitate mai mare a familiei față de ceea ce vrei să le împărtășești și de ceea ce vrei să lucrezi cu ei”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Provenind în mare parte din familii cu dificultăți (economice, financiare, de sănătate) și cu episoade frecvente de violență, în care sunt implicate atât ele, cât și ceilalți membri ai familiei, multe dintre victime sunt ilustrarea perfectă a unei distribuții pernicioase a rolurilor bine stabilite la nivelul majorității familiilor din România, cu precădere a celor din mediul rural. Figura centrală este tatăl, în multe cazuri abuziv, violent și dominator sau, când tatăl biologic lipsește, rolul său este preluat fie de concubin sau tatăl vitreg, fie de unul dintre frați – în orice caz, un membru de sex masculin al familiei. Femeia nu va avea decât o poziție inferioară, locul și sarcinile ei fiind circumscrise de un perimetru al rutinei și al muncii abrutizante: preluarea de foarte timpuriu a sarcinilor în gospodărie și a funcțiilor în familie, experiența violenței permanentizate, minimizarea importanței educației pentru evoluția socială a fetelor și femeilor. Astfel, “modelul ăsta tradiționalist al femeii române care nu are ca obiective decât să se mărite și să facă copii este un model foarte periculos”, care conduce, în mod inconștient, dar inevitabil, la o reificare a femeii, la transformarea acesteia într-o marfă, obiect de schimb între bărbați.

Chiar dacă aceste cazuri nu sunt cele mai frecvente, ele nu lipsesc niciodată din interviurile cu specialiști și ne conduc la ideea unui mecanism social ce perpetuează poziția submisivă a femeii, asociată cu muncile domestice, cu supunerea necondiționată față de persoanele de sex masculin, ceea ce face posibilă nu doar fragilizarea unor relații și așa inegale, ci și eliminarea elementelor de personalitate, individualitate și transformarea ei în marfă, “economia politică a sexului”² – drumul către trafic în vederea exploatarei sexuale.

“Dacă tata își predă fata soțului, este ca și cum într-adevăr un bun, ești un bun, hai să nu zicem o marfă, dar ești un obiect. Practic nu mai ești o ființă umană”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Folosirea violenței, inclusiv în scop “educativ”, față de victime și acceptarea poziției inferioare a femeii, implicit cea de conducător al bărbatului, este considerată normală și, implicit, benefică, chiar de către mamele acestora, în virtutea unor modele educațional-comportamentale foarte bine interiorizate, consolidate.

“Cred că doamna chiar ar fi făcut altfel, dar atât știa ea, atât putea ea, fiind de la țară, bătaia e ruptă din rai și dacă fratele mai mare... Doamnei i se părea potrivit ca fratele să o bată pentru că tot fratele, fiind mai mare cu 7-8 ani decât ea, o ducea de mână la școală. Că el a avut grijă de ea când a fost mică, o ducea la școală de mână, îi pregătea senșiuri, o ajuta la teme. Deci cumva îi căuta scuze, că e îndreptățit fratele să preia rolul tatălui. Deși, după ce a văzut ce se întâmplă și-a dat seama că nu a fost deloc bine”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Acest tip de structurare a relațiilor intrafamiliale, a rolurilor interșanjabile și a substituirii poziției manifeste sau simbolice a membrilor de sex masculin, marcat de duritate, lipsă de comunicare și, de multe ori, de lipsă de interes față de educația formală, conduce, implicit, fie la nepăsare, fie la o atitudine de respingere a victimei atunci când aceasta, în urma unui episod de trafic, ar dori să se întoarcă acasă.

“Multe dintre ele mi-au spus: nu o să le pese părinților că mi s-a întâmplat ce s-a întâmplat sau faptul că lipsesc de acasă nu e nici o problemă. Sau mama nu mă iubește, mama iubește pe cutare mai mult din familia mea, pe un alt băiat, pe un alt frate sau pe altă soră. Sau dacă ar fi ținut la mine, mama nu-și găsea un bărbat cu care să stea și cu ăla să mai facă un copil și să se ocupe de copilul ăla. Sau să mă ducă la bunic”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

2 Vezi Gayle Rubin “The Traffic in Women: Notes on the “Political Economy” of Sex”, în Jeffrey Pragger, Michael Rustin (eds.) Psychoanalytic Sociology, vol.1, Schools Of Thought in Sociology 10, An Elgar Reference Collection, 1993, pp. 215-268

Având resurse simbolice, de imagine, extrem de limitate la nivelul comunității, în special în mediul rural, familiile victimelor reacționează adesea prin ostracizarea fiicei; asistăm la o mobilizare, la capacitatea ultimelor resorturi de mândrie, a mecanismelor primare de “salvare” a unei iluzorii “moralități” a familiei – EA versus NOI.

“Rușinea în primul rând. Provenind din sate unde moralitatea este extrem de bine înțeleasă și extrem de bine interpretată sau, cum să zic eu, și respectată în același timp, acolo o astfel de tânără este cotate ca fiind o tânără ușoară, o prostituată, o tânără care-și vinde trupul. Și atunci părinții văd asta ca o rușine adresată familiei, o jenă, o repulsie, cum se poate ca fiica să fi făcut așa ceva?”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Apare chestia aia că le e rușine, apare în multe cazuri. Le e rușine, “m-ai adus aici, sunt din cauza ta aici!”. Tot timpul văd manifestările astea la părinți, cel puțin în cazul fetelor mai mici: “Dumnezeule, ce s-a întâmplat? Sunt din cauza ta aici. Ce va spune lumea, este atâta lume în jurul meu, atâtea autorități, ce o să creadă despre mine?”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Stigmatul, oprobiul public poate fi anihilat sau cel puțin limitat printr-o astfel de atitudine de eliminare a răului, chiar prin intervenția directă și inflexibilă a familiei. Imaginea edulcorată, idealizată a comunității rurale nu va fi astfel afectată, primii dintre chirurgii esteticieni fiind chiar familiile victimelor. Reacția familiei este adeseori copia, la un nivel mai mic, a reacției comunității față de victimă: respingerea ei. Este foarte interesant cum, în astfel de situație, legăturile familiale, contrar unor teorii ale solidarității în fața răului, slăbesc în comparație cu riscul unui stigmat comunitar, al unui blam asupra familiei pentru încălcarea, de către un membru, a modelului prestabilit.

“Comunitatea le interzice reîntoarcerea lor acolo, satul arată cu degetul, pleacă de aici, că nu ești din mediul nostru, nu ești de-a noastră, ești o curvă a comunității noastre și ne e rușine de tine. Nu mai zic, preotul, părintele, asistentul social, încă mai avem prejudecăți, etichetări de genul ăsta asupra acestei categorii de victime”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“A fost și extrema cealaltă, cu un părinte care a aflat că fiica sa este victimă a traficului și, aflându-se în străinătate, a refuzat să ia legătura, a refuzat să vină în țară, pentru a fi alături de copil. Și în acest caz am identificat și o reacție de adversitate a fraților. Deci frații nu acceptă revenirea surorii în familie, pentru că ea a făcut ce a făcut. Deci este un subiect, nu dorim să vorbim, nu mai este a noastră!”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Atitudinea familiei și a comunității, mai ales rurale, dar nu numai, față de victime, trebuie însă nuanțată în contextul definirii plecării din țară ca proiect de migrație pe o perioadă determinată. Migrația în scop de muncă este un fenomen foarte bine cunoscut, acceptat și adesea valorizat de către români. “Ideologia socială este clar favorabilă lucrului în străinătate.”³ Performanțele financiare, banii trimiși acasă, bunăstarea afișată, de cele mai multe ori ostentativ, sunt cele care, firesc de altfel, definesc succesul sau eșecul proiectului de migrație.⁴ Dacă însă eșecul bărbaților într-un astfel de demers este nu doar privit cu toleranță ci cu compasiune, ca un “accident de parcurs”, întoarcerea femeilor ca victime și lipsite de anticipatul succes financiar, atrage imediat oprobiul, atât al familiei, cât mai ales al comunității.

“E mult mai empowered (împuternicit - nn) un bărbat într-o situație de genul ăsta decât o femeie. Și mult mai puțin stigmatizat sau chiar deloc stigmatizat. Pentru că la urma-urmei, OK, mi-am luat o țepă, asta e!”

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

3 Dumitru Sandu (coord.) Locuirea temporară în străinătate. Migrația economică a românilor: 1990-2006, Fundația pentru o Societate Deschisă, București, noiembrie 2006, p. 61

4 Sebastian Lăzăroiu, Louis Ulrich (2003) «Le trafic de femmes: une perspective sociologique» în Dana Diminescu (coord.) Visibles mais pas nombreux. Les circulations migratoires roumaines, Editions de la Maison des sciences de l'homme, Paris, p. 277

În cazul proiectelor de migrație ale femeilor, evaluarea acestora de către comunitatea de origine se face, aproape fără excepție, cu instrumente ce recurg și la arma grea care este morala. Însă, în multe cazuri, resursele financiare obținute "amortesc" intransigența, intoleranța și apelul la această strictă morală a comunității. Evaluările și judecățile cu o dublă măsură – alterate de "reușita" financiară, pe principiul scopul scuza mijloacele, ori necruțătoare pentru întoarcerea "pe scut" a unor membrii de sex feminin ai comunității – sunt făcute în baza unor principii considerate de neatacat. Și totuși, forțând limitele acceptabilității, noile realități nu sunt însă total neinteligibile – tăria argumentelor morale de tip sărac și cinstit pare să slăbească, cel puțin la nivelul discursului deschis, public, atunci când se confruntă cu reușita materială. Astfel, o persoană care a obținut venituri suficient de mari din practicarea prostituției poate deveni un model de succes în zona de origine, iar metoda prin care a obținut banii nu va mai conta foarte mult pentru concetățenii săi. Însă insuccesul financiar, dublat de statutul de victimă, va atrage etichetarea și blamarea acesteia.

"Probabil a fost și un pic de sentiment de vinovăție că au trimis, nu era libera circulație a persoanelor, cumva trimis ilegal, ca să găsească un serviciu și au aflat, fie din contactele directe, că altceva de fapt au găsit acolo. (...) Era mai mult jenă. Jenă că oricum, adică măcar se așteptau să vină cu o formă de realizare financiară, să vină cu bănuțul. Ori a venit și fără bani".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Dar în familiile dezorganizate, mai ales dacă nu le spui și ele se întorc fără bani acasă, cu trăirile lor și cu problemele lor, nu sunt bine primite deloc și am avut cazuri când a fost adusă, trebuia să vină să depună o declarație, a venit și a depus declarația, a mers înapoi și și-a găsit tatăl vitreg băut, care a agresat-o pentru că s-a întors după nu știu cât timp fără bani și o gură în plus la masă, nu e nici copilul lui, de ce ar vrea să o primească?"

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Famiile victimelor, de cele mai multe ori familii disfuncționale, aflate la limita sărăciei, sunt rareori interesate de modul în care sunt obținuți banii trimiși acasă de către victime, atâta vreme cât pot beneficia de ei.

"Adică familiile care știu că ele practică prostituția, dacă le trimit un ban sunt foarte mulțumite, iar ca să facă ceva să împiedice sau să susțină reintegrarea ei socială ulterioară, nu, absolut deloc. (...) Chiar în cazul unor divergențe, părinții o și acuză și o fac în toate felurile tocmai pentru că a practicat prostituția".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Din nefericire, de obicei, relația e corelată cu bani. Adică problema e o problemă pentru că s-a terminat fără să se primească banii promiși. Pare așa, un fel de pe lângă, ce s-a întâmplat. Deci da, uitați ce a pățit și ce a făcut și nu e bine. Dar nu, senzația mea este că dacă s-ar fi terminat cu o sumă de bani, cumva ar fi intrat într-o oarecare normalitate".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Lipsa de reacție a oamenilor din comunitățile în care exploatarea este vizibilă, este văzută de unii respondenți din sectorul neguvernamental ca o complicitate la trafic.

"Atâta timp cât noi tolerăm și nu facem nimic în momentul în care vedem copiii pe stradă făcând diverse, înseamnă că participăm".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Cred că ar trebui să ne gândim foarte bine cine suntem noi, atunci când trecem nepăsători și ne plimbăm printre acești copii".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

b - Poziția autorităților față de fenomenul de trafic de persoane și față de victime

Respondenții au subliniat faptul că informația despre fenomenul de trafic, în condițiile în care aceasta există, circulă mai ales în rândul profesioniștilor din domeniu (reprezentanți din structurile specializate ale Ministerului Administrației și Internelor, magistrați, funcționari din cadrul DGASPC sau al Inspectoratelor Școlare). În schimb, unii dintre experții intervievați au arătat că, la nivelul autorităților locale, nivelul de informare privind fenomenul de trafic este relativ scăzut și lipsește înțelegerea clară a distincției între trafic și prostituție sau a diferitelor forme de trafic.

“Am avut sentimentul ăsta, nu o dată, și l-am avut chiar recent, că autoritățile, când aud despre fenomenul ăsta, parcă se uită la televizor! Deci e ceva care știu că se întâmplă, dar îl văd la alții, îl văd în afară. Cum am zis, parcă e numai la televizor. Nu s-au gândit că e atât de aproape de noi, că-i pe străzile noastre, că-i în mijlocul nostru, asta am observat. Au cunoștință despre fenomen, sunt impresionați, dar nu-s conștienți că e în jurul nostru”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Din punctul meu de vedere, cred că am reușit în județe să vorbim despre autoritățile locale, să aducem o informație în plus despre traficul de persoane și să facă clar distincția între prostituție și trafic de persoane, deci ăsta cred că este primul pas privind autoritățile locale. Dacă la București poate găseam un grad mai mare de informare, când am ajuns în diverse zone se vorbea la comun, trafic înseamnă prostituție, exploatare prin muncă nici nu...”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Cred că ar fi minunat ca unii reprezentanți ai autorităților să știe ce înseamnă traficul și să fie stabilită o verigă de intervenție, un lanț. La nivel județean a început, merg lucrurile; ei, și celelalte verigi trebuie să funcționeze. Mă refer la cele din, nu din oraș, din zonele, celelalte comune, din afara orașului”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Considerau că persoanele care oferă servicii sexuale sunt prostituate, intern deci; numai cele care pleacă sunt exploatate și cele de aici sunt prostituate și atât. Ele vor să facă lucrul ăsta”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Mai mult, problematica traficului, dacă este cunoscută, recunoscută și acceptată de către reprezentanții instituțiilor locale, este, în multe cazuri, considerată neimportantă sau de o importanță secundară, fapt care conduce la lipsa alocării de fonduri pentru activitățile de prevenire.

“Deci nu cred că este considerată o problemă importantă sau atât de importantă încât să existe bani sau interes pentru alte instituții. Decât în măsura în care, legal, cumva, au obligația să facă lucrul ăsta”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Aici e o problemă foarte mare șomajul, este și traficul, dar au o groază de alte probleme ale cetățenilor pe care le consideră prioritare. Și afirmă asta când vine vorba de chestiuni de bani sau așa mai departe, deci sunt foarte puțin dispuși să investească în tratarea acestui flagel. Deci nu mi se par suficient implicate, mai pe scurt. Protecția Copilului da, pentru că există și un soi de empatie. Dar dacă te duci la Consiliul Județean,...dau un exemplu, că n-am fost eu să cer personal nimic, dar este această atitudine: că sunt șomeri destul de mulți, am alte priorități, da, există, vă ajutam cu ce putem, dar nu implicare foarte mare”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Mai ales pe fondul problemelor financiare și al crizei nu numai din România, consideră că nu e un domeniu atât de important, numărul beneficiarilor nu ar fi foarte mare și nu sunt foarte multe persoane expuse, pericolul nu este atât de mare și ca urmare consiliul județului, de exemplu, nu ne-a alocat fonduri pentru nici o campanie de prevenire în ultimii patru ani. Deci au alocat sume pentru altele, dar pentru a iniția o campanie pe județ nu, nu au găsit că e important să demareze”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Aceeași atitudine refractară, de diminuare simbolică a fenomenului, dacă nu chiar de respingere sau tabuizare a sa, a fost menționată de o serie de respondenți în relație cu profesorii și diriginții. Asocierea nediferențiată a traficului cu prostituția, necesitatea implicită a abordării subiectului sexualității, în contextul prostituției, naște o reacție de obstrucționare a oricărei abordări a subiectului trafic de persoane, din partea multor cadre didactice.

“Însă o problemă cu care ne-am confruntat de la început și nu știu dacă nu o să ne confruntăm și de acum înainte multă vreme, este tocmai mentalitatea că majoritatea sunt prostituate. Și mergând în școli ne izbim de aceeași mentalitate și atunci ne întreabă lumea, iar veniți cu prostii din astea? Și dacă nu știau de așa ceva, acum le stârniți interesul pentru prostii din astea. Și atunci lumea e mai reticentă. La capitolul drog, toată lumea așteaptă să meargă în școli și să facă campanii de prevenire pe consumul de droguri. Pe traficul de persoane nu sunt foarte entuziaști și cred că tocmai datorită mentalității ăsteia. Sau, nu știu, consideră că noi nu am prezentat niciodată și nu ăsta este scopul nostru, să vorbim despre sexualitate, dar probabil fac legătura că venind să le vorbim despre trafic de persoane, se gândesc că o să vorbim despre așa ceva. Nu știu care e, concret, oricum îl consideră un subiect mai puțin interesant. Un subiect tabu”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“În colectivele în care cadrele au o vârstă mai înaintată, se apropie undeva de pensie, venim exact cu ceea ce spuneți dvs., cu acea mentalitate, a sexualității(...). Unde avem cadre didactice de o anumită formare, mai rigide, mai conservatoare, acolo se face clar diferența și este vorba de o mentalitate care este imprimată copilului de însuși cadrul didactic. E o barieră pe care apucă să o pună cadrul didactic înainte de a ajunge noi acolo. Unora le e frică să nu le aducem noi informația, să le deschidem noi ochii și atunci preferă să rămână în neștiință, atât copiii, cât și ei, că sunt în aceeași situație. Și venim și le deschidem ochii asupra sexualității, asupra laturii acesteia cu drogurile, cu nu știu ce, le dăm nas, consideră că îi învățăm, le dăm informația! Cum să-i mai stăpânească el la oră, dacă eu, cu o oră înainte am vorbit despre sexualitate, i-am arătat imagini, cu o oarecare preponderență?! Nu la toate școlile, dar există și această problemă”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Numeroși respondenți consideră că această abordare reticentă a problematicii traficului în unele școli are drept consecință atât ignorarea riscurilor la care sunt supuși elevii cunoscuți cu un grad mare de vulnerabilitate, cât punerea sub semnul întrebării a rolului școlii și al personalului didactic în raport cu proprii elevi. După cum spunea una dintre persoanele intervievate, “universul școlar se teme să mai aducă în discuție problema, deși au fost destul de multe victime liceeni”.

“După părerea mea școlile închid ochii. Știu, se interesează, dar nu merg mai departe și nu există rețea la nivel județean sau la nivel local făcută, adică să știi într-adevăr dacă un profesor vede semnele acelea. Ar trebui niște proceduri foarte clare, niște proceduri foarte simple. Dacă începe să îți lipsească, dacă știi că nu este din localitate mai ales, dacă știi că ești un liceu sau un grup școlar vânat, cum este la noi unul într-o zonă limitrofă, grupul școlar Edmund Nicolau, de acolo se racolau pentru că are învățământ postliceal și seral și din rândul acesta se racolau. Atunci du-te acolo, nu există această rețea foarte clară, foarte simplă. Măcar să trimiți sesizarea”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“În primul rând, ar trebui ca profesorii să știe ce e aia trafic! Asta unu, pentru a putea sesiza sau recunoaște, ca să nu mai zică: OK, asta e așa. Să zică: măi, dacă e traficată? Adică unii știu că există doar prostituție și o faci doar așa, că vrei tu. Deci puțin să poată să discearnă și asta automat duce la o schimbare de atitudine, da? Deci, încerci să te apropii de persoana respectivă, pe care o suspectezi că ar putea fi implicată într-o astfel de chestie, da? Comunicare mai bună cu părinții și o atitudine, așa, mai parentală să zic, mai apropiată. Uneori ar trebui să piardă puțin din autoritatea aia pe care o ai când ești profesor, deci o relație mai apropiată. Și mi se pare foarte important ca profesorul, dirigințele să știe despre fiecare copil din clasă pe care îl are, că nu sunt mulți, sunt 30. Să știe cam pe unde umblă după-amiaza, cât chiulește de la școală, pe unde s-ar putea duce și contactați părinții, contactați noi. Deci profesorii, dacă s-ar implica mai mult, ar fi mai OK”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

La nivelul comunităților mici, atât rurale, cât și urbane, mentalității conservatoare i se adaugă și un grad scăzut de informații privind acest subiect, chiar în cazul unora dintre reprezentanții instituțiilor cu atribuții în domeniul combaterii și prevenirii traficului și al asistenței victimelor.

“Cred că n-ajunge informația în mediul rural, din păcate, cred că n-ajunge informația la polițiștii din mediul rural, din păcate. Noi am făcut distribuire de informație la toți lucrătorii sociali din județ și au venit oameni care au zis că în viața lor nu au văzut, nu s-au gândit! Lucrători sociali, care ar trebui să fie acolo în miezul problemelor sociale. Nu s-au gândit că există și că în satul lor poate fi un recrutor sau o victimă. Cred că în rural, pe lipsa asta de informații, abuzurile sunt mult mai tolerate, am impresia”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Preoții au condamnat întotdeauna.... Din lipsa unei instruirii adecvate, a pregătirii profesionale. Comunitățile sunt extrem de mici, cu personal extrem de puțin, asistenții sociali nu sunt de fapt asistenți sociali, sunt referenți sociali, oameni cu studii medii. Mai în toate comunitățile în care mergeți, rar ai să întâlnești într-o comunitate un asistent social cu facultate de asistență socială. De obicei cu studii medii și eventual un colegiu de 2 ani de asistență socială, absolvit pe nu știu unde”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Tot este o reținere a polițiștilor și câteodată chiar o tendință de a blama victima pentru situația în care se află. Nu înțeleg dinamica fenomenului și dificultățile unor victime de a pune rezistență”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Nu se face destul pe componenta de informare și întărirea resurselor locale, de specializare a oamenilor care intră în contact pentru prima dată cu copiii care au grad de vulnerabilitate ridicat. Vulnerabilitatea și riscul se pot depista, există semne clare când copilul respectiv are o problemă... Mă refer la învățător, cadre didactice, asistent social, medic primar; părerea mea este că ar trebui să se facă niște traininguri locale, în care să se spună general, nu numai trafic...simptomatologia generală sau semnele care apar, care sunt vizibile la un copil, adolescent, adult aflat în risc”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

De asemenea, unii respondenți consideră că, la nivelul unor instituții guvernamentale cu atribuții în domeniul combaterii traficului, sunt necesare atât schimbări de atitudine a angajaților față de acest fenomen, cât și asigurarea unor resurse materiale și umane care să faciliteze combaterea și prevenirea lui.

“Vorbim de trafic de 12 ani de zile. Ce am făcut noi în toți acești 12 ani de zile, i-am format pe oficiali să vorbească politically correct (corect din punct de vedere politic - nn), dar mentalitatea nu le-am schimbat-o, să știi. Ai câțiva oameni care au lucrat în mod direct cu victimele, de exemplu polițiștii de la crimă organizată - nu toți nici aceia - care, lucrând cu victimele, au înțeles diferența. În rest, știm că există, știm că trebuie să-l numim trafic că, na, așa am învățat.... E mult de lucru. De la mentalitate pleacă totul”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Cred că unele instituții își fac datoria în virtutea datoriei. Iar ca atitudine, cred că asta e atitudinea, nedeclarată, dar subînțeleasă, că dacă așa îți așterni, așa dormi, că dacă cumva ai acceptat niște chestii, atunci așa s-a întâmplat și e ca o consecință logică. N-am văzut reacții de milă, n-am văzut reacții din astea justițiare, că ar trebui să se facă ceva, că e o problemă, nu le-am văzut. Decât așa..., fiecare face ce are de făcut, obligația de la locul de muncă. Adevărul e că nici nu pot generaliza, pentru că nu am văzut mulți reprezentanți. Vorbesc oarecum de poliție și de cei cu care colaborăm noi, Casa de Ajutor de Sănătate, de AJOFM...”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Aici depinde și de nivelul de formare al persoanelor din instituția respectivă. Multe instituții și mă refer în mediul rural, nu au specialiști care să se ocupe de ceea ce presupune fișa postului, adică, dacă faci asistență socială în cadrul primăriei să faci numai asta, nu, ei sunt multifuncționali, fac mai multe chestii și atunci, pe lângă faptul că colectivitatea a pus o stigmă victimei, ei reacționează și negativ pentru că nu au timpul necesar să îți ofere sprijinul de care ai tu nevoie și când ai tu nevoie. Și atunci este mai dificil”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Optica s-a schimbat în ultima vreme, dar pot să spun că, deși există rețeaua interinstituțională, ea este mai mult sau mai puțin funcțională și problema este legată de resurse. Deci ideea este că avem legislație, avem metodologie, dar sunt multe disfuncționalități și toate se duc la resurse și administrarea lor defectuoasă. Dincolo de toate, din practică îți spun că, contează foarte mult nu că te duci și dai cu legea în cap celui care nu-și face treaba, ci că te duci la om și te bazezi pe relația om-om. Făcând un demers, am găsit în sfârșit și oameni extrem de binevoitori și voluntari, ca să spun așa, care își fac treaba".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Sunt semnalate și disfuncționalități la nivelul relațiilor dintre diferitele autorități publice, mai ales în ceea ce privește colaborarea dintre acestea pentru rezolvarea problemelor legate de acordarea serviciilor de asistență victimelor traficului, precum și privind lipsa de implicare a unor instituții considerate ca putând să joace un rol extrem de important, atât în activitățile de prevenire a traficului, cât și în cele de consiliere și asistență. Totodată, unul dintre respondenți subliniază și o problemă extrem de delicată, cea a relațiilor dintre autoritățile locale și comunitate.

"Se pare că în zona noastră e mai puțină implicare și mai mult încearcă să ne responsabilizeze pe noi să ajutăm victimele, numai că serviciile sunt la ei. (...) Ei se plâng de personal puțin, de puține resurse. Probabil și că etichetează persoanele, au barierele astea profesionale, zic eu. Când e vorba de victime ale traficului de persoane, deja parcă nu mai fac parte din obiectul lor de activitate, încearcă să-și economisească efortul sau nu știu exact care e problema lor".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Deci să vedem cum erau oamenii. Și încă sunt lucrători și oameni care încă nu fac diferența asta, lucrezi într-un sistem în care se presupune că trebuie să cunoști, să faci identificare sau prevenire și tu nu ai auzit că există o lege în domeniul ăsta, că fenomenul ăsta există, că trebuie făcut ceva, cui să te adresezi".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Ar trebui făcut ceva cu relația cu autoritățile locale, cred că ar trebui strânsă un pic, în ideea că satul să mai și participe la deciziile care se iau în plan local. Cumva un fel de empowerment (împuternicire - nn) al satului în general și să construiască ceva împreună cu autoritățile locale, care nu sunt neapărat doar polițistul ăla care stă beat tot timpul. Că oamenii ăștia nu sunt inferiori".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

În opinia experților, resursele financiare foarte limitate de care dispun autoritățile locale le împiedică să acorde suport direct victimelor sau să finanțeze programele de asistență ale organizațiilor neguvernamentale, astfel că multe dintre victime sunt retrafficat.

"Vorbim de niște autorități care există, dar care sunt așa sărace că nu se pot susține pe sine, dar cum să ne susțină pe noi?"

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Partea mai tristă e că unele dintre victimele care au fost identificate, au fost asistate pentru o perioadă mai scurtă de timp. Pentru că nu s-au reintegrat, au redevenit victime, au fost exploatare din nou și autoritățile nu au - în general - o problemă cu asta: "Dom'le, dar nu știa ce se întâmplă? A mai pățit-o!". Și, într-adevăr, dacă nu sunt programe de reintegrare este foarte greu și ce să îi oferi?"

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Unii dintre specialiștii intervievați consideră că inițiativele antitrafic – cel puțin la nivel local/ regional - au fost impuse de imperative de ordin politic (contextul pre-aderare și necesitatea conformării la o politică europeană), iar demersul de asistență a victimelor traficului, inițiat de autoritățile județene, a fost “perceput ca o comandă politică”, pentru a răspunde acestora.

“La un moment dat, chestia asta... Percepția mea personală a fost că este o comandă politică: dom'le, faceți ceva! Perioada era și că trebuia să ne integrăm în Uniunea Europeană și fenomenul traficului de ființe umane era foarte acut și foarte multă lume migra... Și victimele, știți că eram fruntași în numărul lor”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Pentru că eu așa am simțit, ca să vorbesc în nume personal, că era foarte clar că această schimbare era forțată. Deci legislația a fost schimbată pentru că presiunea din partea UE era foarte mare, din partea țărilor de destinație. Ei tot dădeau din gură că avem victime, că avem victime, ce să facem, voi acolo faceți ceva pentru că noi aici suntem șocați de ce se întâmplă. Primele vizite de studiu pe care le-am făcut în Germania, în Spania, au fost șocați când au auzit că noi nu vorbim despre trafic, avem cifre - după 2001, cifrele pe care le-am arătat, de la OIM, de exemplu, au zis: ce e asta, ce aveți voi acolo, noi avem în Madrid, ca și cifră, de nu știu câte ori mai mare, ca cifră a victimelor. Și ei care erau obișnuiți cu fenomenul traficului, erau șocați de violențele pe care le-au suferit fetele din România în Spania. Deci a fost forțată și schimbarea mergea mai mult, în prima fază, pe discurs așa, diplomatic”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Un exemplu de atitudine negativă a autorităților față de victime este acela în care reprezentanții cu atribuții în identificarea formală a lor, respectiv organele de urmărire penală, stabilesc că nu este potrivit statutul de parte vătămată (victimă), ci statutul de martor în proces sau de prostituată, ceea ce determină atât lipsa de încredere în autorități din partea victimei, cât și neputința specialiștilor de acordare a serviciilor de asistență.

“Asta nu am înțeles: de ce una e parte vătămată? Și nu am înțeles cum poți să fii martor în propria exploatare, te duci acolo, tu declari că ai fost exploatat, dar tu ai calitate de martor și atunci eu nu pot să fac nimic pentru că nu e parte vătămată, e un martor! Mai este situația în care, în prima fază se spune victimă a traficului, se începe un dosar, după care nu adună probe suficiente și spune, după ce victima vorbește, declară, trece prin toate stările, i se aduce la cunoștință că va fi un proces, că va fi de durată, că va trebui să meargă în instanță, să povestească încă o dată, ea spune “vreau să merg să văd cum e când e un proces”, are temeri, are griji. Și vine și te anunță ofițerul că tu nu mai ai dosar de trafic, ai dosar de proxenetism și tu trebuie să îi spui că nu mai ai cum să o ajuți pentru că tu te ocupi de victime ale traficului și ea acum nu mai este o victimă a traficului! Nu mai ai cum să o ajuți, dar va avea un proces, va trebui să se prezinte, dar având calitate de prostituată, cu toate că în prima fază ea este înregistrată ca fiind victimă și este tratată ca atare și are o anumită poziție, în care i se explică “tu nu ai nici o vină pentru ce s-a întâmplat”, dar ajungi în partea în care probabil că regretă că a venit la poliție și a dat declarația pentru că ajunge să fie într-un dosar de prostituție și îi va rămâne undeva eticheta respectivă. Și nu va fi preluată de nimeni pentru aici se rupe, noi nu mai putem să intervenim decât dacă vrei să faci voluntariat pentru că fișa postului nu îți permite să te ocupi și de categoria asta de oameni defavorizați”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

c- Relația victimă-autorități-comunitate

În ceea ce privește modul în care victimele percep relația lor cu autoritățile, reprezentanții instituțiilor guvernamentale și ai organizațiilor neguvernamentale afirmă că, în marea lor majoritate, victimele asistate manifestă o doză foarte mare de reticență și de neîncredere față de reprezentanții autorităților publice, indiferent dacă vorbim despre polițiști sau despre alți funcționari ai instituțiilor cu rol în combaterea și prevenirea traficului sau în asistența victimelor. Această lipsă de încredere poate fi motivată fie de experiențele anterioare din perioada în care au fost traficate (relația directă sau mediată cu oameni ai legii), fie de o necunoaștere a drepturilor lor și a posibilității de a apela la ajutorul instituțiilor.

“Și mai e un lucru: multe fete spun că polițiștii veneau ca și clienți la ele, în aceste cluburi de noapte... În România polițistul, cinstit să fim, e la 500 de metri de cele mai multe ori și nu face nimic, ca să zic cel mai puțin. Deci fata știe un lucru, că polițiștii nu se bagă, sunt pe mână cu ăștia. De aici merge în Spania. Și în Spania vede exact același lucru, că este tratată ca o prostituată, că polițiștii vin ca și clienți și nimeni nu o ajută ... Că dacă vine polițistul acela curat și necorupt și zice, fată, ești victimă, lasă-mă să te ajut, ea o ia în direcție opusă și zice nu”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Cel puțin în Italia, așa cum am perceput eu lucrurile, ele nu apelează niciuna la autoritățile italiene pentru că știu că prostituția la ei este legală și ele se percep ca fiind acolo prostituate. Pentru că ele nu au noțiunea că sunt victime ale traficului de persoane. Și atunci ce să spună autorităților, când le consideră și autoritățile niște prostituate. Nu consideră necesar a le spune și nu văd nici o soluție pentru a ieși din trafic spunându-le lor așa ceva. În Olanda, fiind în vitrine și acolo prostituția fiind tot așa legalizată”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Totodată, însăși capacitatea instituțiilor de asistență din România, de a oferi servicii este pusă la îndoială de către victime.

“Printre altele cred că e și o lipsă de încredere în sistemul de asistență din România, lipsă de încredere și în măsurile pe care le poți lua pentru ei, în ce le poți oferi. Am văzut și dezamăgire oarecum, deci ajunge în adăpost, OK, mulțumesc frumos, consilierea îmi prinde bine, m-am liniștit și când se face următorul pas ce-i oferi?”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Secțiunea 7

**Nevoi de informare și prevenire
în ceea ce privește traficul
de persoane**

Livia Aninoșanu

Eva Laszlo

Gina Stoian

Louis Ulrich

Secțiunea 7:

Nevoi de informare și prevenire în ceea ce privește traficul de persoane

Respondenții apreciază că fenomenul de trafic de persoane în România este, în general, o realitate puțin cunoscută de către populație sau, în cel mai bun caz, considerat o chestiune de importanță secundară. Subiectele de interes, cel puțin pentru mass-media, principala sursă de informații pentru majoritatea cetățenilor români, sunt în general altele, fenomenul de trafic în sine nefiind decât foarte rar dezbătut în presa scrisă sau audiovizuală.

“Sunt interesați, stau așa, citesc puțin pe fluturaș, pe flyer și pe urmă zic: ah, mie nu mi se poate întâmpla! Este chiar atitudinea pe care populația o afișează de obicei”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Interesul jurnalistic este mult mai mare față de acțiunile de combatere a traficului, respectiv arestările unor grupuri de infractori acuzați de trafic de persoane. Însă și în aceste cazuri accentul este pus pe caracterul spectaculos al arestărilor “clanurilor”; importantă este știrea despre “căderea” unuia sau altuia dintre traficanți, legăturile sale cu lumea interlopă românească sau alte infracțiuni comise de aceștia în diferite părți ale lumii. Arestarea este mult mai mediatizată decât motivul pentru care aceasta a avut loc.

Una dintre explicațiile interesului scăzut față de fenomen sau de neînțelegere a consecințelor sale este legată, în opinia persoanelor intervievate, și de lipsa de vizibilitate a fenomenului în anumite zone. Pentru ca mass media să difuzeze informații referitoare la cazurile de trafic, conform unei logici specifice posturilor de televiziune, numărul victimelor trebuie să fie cât mai mare, pentru a deveni subiect de interes.

“Cred că e un fenomen, știu eu, mai puțin cunoscut, pentru că există și un număr limitat de cazuri. De când lucrez au fost doar 14 cazuri, vă dați seama că nu are o frecvență, nu este o tipologie.”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“În clipa în care voi face această propunere unor oameni cu care am o relație mai bună din presă, mă vor întreba: bun, OK, câte situații ați avut? Patru! Păi, scuză-mă, dar nu ne...pentru 4 situații, sunt atâtea probleme...Facem atâta caz pentru un fenomen subteran din asta! Dar astea 4 sunt vârful aisbergului, de fapt, sunt atâtea situații pe care nu ajungem să le arătăm! (...) Pe ei nu îi interesează fenomenul, îi interesează victimele!”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Ar interesa foarte mult aceste povești, spuse, deci cazuri concrete. Da, sunt interesați, dar nu în mod...adică sunt interesați de alte chestii...Au fost prezenți, au venit, dar nu e bătaie pe subiectul ăsta; pentru că nu sunt informațiile pe care publicul le gustă”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

De asemenea, experții intervieuți arată că nivelul de informare față de trafic și gradul de conștientizare a riscurilor este mai ridicat în mediul urban decât în zonele rurale. Se constată diferențe de informație și atitudine față de fenomenul de trafic între locuitorii aceluiași oraș, în funcție de cartierele în care locuiesc (centru sau periferie).

O posibilă explicație a nivelului diferit de informații asupra subiectului în mediul rural, comparat cu cel urban, ține de faptul că majoritatea campaniilor de prevenire, informare și sensibilizare privind fenomenul de trafic au avut loc în mediul urban.

“Tot timpul se face în mediul urban, trebuie să se meargă și în mediul rural și să fie discuții direct cu oamenii, să ajungă informația direct la ei.(...) Toate au mers să facă campanii de prevenire în școli, trebuie făcute și în mediul rural”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Dincolo de aceste considerente, problema vulnerabilității la trafic rămâne la fel de pregnantă, indiferent de mediul de locuire. Având în vedere zonele de origine a victimelor, putem avansa ideea că persoanele provenite din mediul urban sunt în aceeași măsură vulnerabile la trafic ca și cele provenite din mediul rural, diferențele dintre acestea fiind:

- - victimele provenite din mediul rural au o experiență de viață socială limitată, acces redus la informații și un nivel de școlarizare mai scăzut decât cel al victimelor provenite din mediul urban;
- - victimele provenite din mediul urban au o anumită incapacitate de filtrare, de alegere din abundența de informații, din ofertele de muncă venite pe diverse canale și se simt protejate de predominantă concepție “mie nu mi se poate întâmpla”.

În ceea ce privește gradul de informare al victimelor, respondenții au indicat faptul că multe dintre victimele asistate aveau informații despre riscurile de a cădea în plasa exploatarei și a violenței atunci când au luat hotărârea de a pleca din țară, dar aceste riscuri au fost adesea eliminate, ignorate sau subevaluate. Conform mărturiilor lor, victimele au afirmat că aveau aceste informații din mass media (în special de la televizor), dar uneori știau și despre situații de trafic în care fuseseră implicate cunoștințe sau alte persoane din comunitate.

“Multe au avut aceste informații. Pentru că eu mă uit atunci când ajung prima oară la poliție, când sunt identificate și este primul nostru contact cu ele. Și li se explică ce este infracțiunea de trafic, ce înseamnă victimă a traficului de persoane, ca să știe pe ce poziție se va situa ea, îți dai seama că știe ce înseamnă, nici una nu îți cere lămuriri suplimentare. E clar că o minimă informație există acolo legat de fenomenul ăsta, e clar că știau că se poate întâmpla așa ceva. Și de unde erau cele mai informate, erau din ziare, de la televizor, plus că foarte multe fete, femei au auzit de astfel de cazuri în comunitatea lor. Deci aveau niște informații, știau lucrul ăsta. Este chestia aia “nu mi se poate întâmpla mie lucrul ăsta”, poate din disperare, nevoia pe care o ai la un moment dat, accepți chestia aia”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

“Unele știau. Știau chiar foarte bine și chiar și-au luat măsuri să nu ajungă acolo. Altele știau că există ceva, că se poate să. Oricum, a fost mult mai mare și mai copleșitoare propunerea decât ce știau despre trafic. Altele nu știau; altele știau, dar asta nu mi se poate întâmpla mie. Altele au aflat când au ajuns la noi și au zis, a, da stai, că mai am și o verișoară care cred că a pățit-o și ea dar nu a spus”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Cele cu nivel mai ridicat de educație s-au protejat și tot au picat în plasă, încercând să evite situațiile care ar fi auzit că... dar destul de rar. Trebuie făcute activități de prevenire nu numai în școlile și liceele din oraș, ci și din comunitățile rurale”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

Însă pentru alte victime, mai ales pentru cele din mediul rural, traficul de persoane este fie un concept cvasi-necunoscut, fie o realitate îndepărtată, nicidecum asemănătoare cu situația în care se află ele însele.

“Cele de la țară nu prea aveau idee, descopereau acolo care este realitatea”.

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

“Nici nu știu ce e traficul de persoane și de cele mai multe ori când sunt aduse în biroul procurorului nu știu ce e infracțiunea aceasta și nu înțeleg. Nu am cunoscut pe una care să știe ce înseamnă să fi victimă a traficului: Doamne, ce o mai fi și asta? Și nu înțeleg ce anume au făcut, ce nu au făcut. Și nu, n-au informații”

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Dificultatea de înțelegere a situației în care s-au aflat este strâns legată de reprezentarea fenomenului de trafic cu caracteristicile specifice anilor 2000-2005: violență fizică, violuri, maltratare, vânzări și cumpărări succesive ale victimelor, adesea moartea acestora. Așa cum arătam în capitolele anterioare, schimbările de atitudine ale traficanților, alături de o mult mai eficientă manipulare psihică, afectivă, inducerea unui sentiment de "complicitate" la practicarea prostituției, îngreunează foarte mult perceperea situației de exploatare.

"Da, că ele nu percep traficul! Traficanții, inculpații, le manipulează efectiv încât ele nu percep situația ca fiind de trafic de persoane. Îmi zic: nu știu, cuvântul ăsta, trafic de persoane, că nu mi s-a întâmplat... Sau de multe ori veneau la birou după audieri și vedeau un afiș la mine pe panou cu trafic de persoane și ziceau: ce crunt să ți se întâmple așa ceva!"

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Ce, asta e trafic? Traficul înseamnă altceva! Dar ce, m-a bătut cineva? Păi la trafic te bate!"

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Acest nou context al traficului, mai ales al celui extern, în care, după cum afirmă unul dintre experți "e mai la îndemână manipularea afectivă și care e cu efect bine definit și pe termen lung", nu schimbă însă cu nimic esența fenomenului – exploatarea. Însă, la nivelul reprezentărilor mentale, unii respondenți rămân tributari unui "model explicativ", cu categorii pure și dure, precum cel al primei jumătăți a deceniului trecut. O astfel de dihotomie de tipul atunci/acum pune în discuție însăși ideea de victimă – calitatea de victimă a unei persoane riscând să fie definită acum de caracteristicile contextuale, funcționale și nu de esența sa conceptuală. Acest fapt este adesea exprimat în sintagma "victime autentice vs. astea noi". Leșirea din formula descriptivă inflexibilă a "traficului așa cum îl știm noi" - "acelea au fost cazuri adevărate de trafic, nu ce avem noi acum" - este absolut necesară pentru înțelegerea mecanismelor de manipulare și exploatare în trafic specifice ultimilor ani.

Decizia de plecare în străinătate este rezultatul complexului de factori descriși, analizați în capitolele anterioare. Această decizie, adesea informată, are loc în cadrul unui proiect temporar de migrație cu scopul de a obține bani pentru a rezolva o problemă imediată, inclusiv asumarea plecării în vederea acceptării prostituției și implică uneori un fel de acord între exploatator și persoana exploatată.

"Sunt toate conștiente efectiv unde pleacă. Multora dintre ele li se spune chiar de la început "o să mergem și fie o să cerșim, fie o să furi, fie o să practici prostituția, dar nu este nici o problemă, adică eu oricum te iau de nevastă".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Dar când recrutorul nu este loverboy, au fost și cazuri în care ne-au spus exact. Au știut clar la ce se duc "vei face prostituție, dar vei primi jumătate din bani", astea erau informațiile pe care le primeau".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"În ultimul timp, tot așa, chiar li s-a promis prostituție, adică să facă bani pe servicii sexuale, dar pe perioadă scurtă".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Este esențială, însă, înțelegerea mecanismului care conduce la decizie și finalitatea acestui gest: nu imperativul financiar este determinant în sine, ci contextul vieții femeii – dorințele sale, aspirațiile, nevoile. A accepta să devină prostituată nu înseamnă altceva decât eliminarea unui întreg univers de nevoi și dorințe. Din această perspectivă, indiferent de gradul de consensualitate și de cât de mult își asumă condiția, efectele sale o transformă inevitabil în victimă.

În opinia persoanelor intervievate, principalii beneficiari ai campaniilor de informare, prevenire și sensibilizare desfășurate în perioada 2000-2011 au fost în special locuitorii din mediul urban.

"În școli, pe campanii stradale s-a lucrat, în malluri, câte s-au făcut. Despre zona noastră vorbesc. Deci chiar cred că un pic cei din orașe au o idee".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Efectele precedentelor campanii de informare și prevenire a traficului de persoane în România asupra publicului larg sunt, potrivit aprecierii respondenților, destul de greu de evaluat, întrucât proiectele de campanie nu au introdus și indicatori specifici sau activități de evaluare a impactului acestora.

"Mesajul nu ajunge întotdeauna, noi îl transmitem, dar nu ajunge întotdeauna. Feed-back-ul nu-l avem garantat 100%".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Cu toate acestea, campaniile desfășurate în mediul școlar sunt considerate ca având cele mai bune rezultate, mai ales în condițiile în care acestea au fost însoțite de acțiuni de sensibilizare la care elevii nu au fost doar beneficiari, ci și realizatorii materialelor de informare sau actori principali în activitățile de prevenire.

"Ce am văzut eu că funcționează: când am mai fost și elevii s-au implicat și au rămas cu ceva din asta, am făcut anumite jocuri de rol - tu ești traficantul, încearcă să o atragi, să o racolezi și vreau să spun că a mers foarte bine, s-au implicat. Sau le-am mai dat tot așa de creat afișe cu mesaj, am rămas chiar surprinsă în urmă cu 3 ani la o clasă de a IX-a...au făcut niște afișe cu desene sugestive. (...) C. i-a adus pe cei de la liceul de marină, cu un teatru forum din asta, super. Și isteței și vreau să zic că un liceu care a fost mult timp de băieți, acum au și fete, dar nu cu pretenții. Dar copiii au fost de nota 20".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Unul dintre principalele puncte tari ale campaniilor anterioare îl reprezintă, după cum spun unii respondenți, însuși faptul că acestea au avut loc și, mai ales, că au încercat să răspundă noilor caracteristici ale fenomenului de trafic – de exemplu, recrutarea prin intermediul internetului.

"Că au fost în acord cu trendul. Chiar s-au lipit pe spețe. A mers foarte bine asta cu internetul. Mie nu îmi vine să cred. A prins de nu îți imaginezi! Mergând prin licee și școli descoperi cât de mulți folosesc mijloacele astea informatice și chiar ei zic: "Păi nu știți cât de mulți prieteni am pe facebook și câți mi-au propus să ies la un suc" și întreb "Și acum ce ai face?", "Păi m-aș mai gândi o dată". Aia a mers foarte bine".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Există, de asemenea, foarte multe opinii critice referitoare la mesajele de campanie și mai ales la modul în care acestea au fost formulate.

"Sunt înțelese mai da sau mai nu, depinde de cât e de lung mesajul campaniei. Cât de lung și cât de clar, explicit, pentru că nu toate au avut un mesaj clar, coerent, scurt și explicit. Sunt mesaje extrem de lungi, de exemplu, pe frazistică mă refer, că n-apuci să citești tot mesajul că deja ai și rămas în ceață, i-ai pierdut coerența. A se încerca a se face mai mult campanii pe mesaje scurte, pe grupuri țintă, pe înțelesul lor, cu imagini extrem de clare, care să surprindă mesajul respectiv. Și a se face campanii într-un mod mult mai agresiv, pe o perioadă mult mai lungă, mai agresiv la modul mai repetitiv și mai agresiv pe mesaj decât pe o perioadă scurtă".

(interviu 4, reprezentant instituție guvernamentală)

"Nu cred că se adaptează, mi se par la un moment dat mult prea elevate, la un nivel mult prea înalt față de ceea ce trebuie. Mi se par că sunt unele la care mă uit și nu înțeleg eu nimic. Nu ai un final, nu ai o poveste efectiv, nu începe de la ceva se termină la ceva, pur și simplu "trafic de persoane nu știu ce..."

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Unul dintre aspectele considerate deficitare ale campaniilor anterioare îl reprezintă, după părerea unora dintre experți, slaba implicare și cooperare a mass media cu instituțiile sau organizațiile care au inițiat și organizat aceste campanii.

“Media nu a fost destul de implicată, mă refer la posturile de televiziune. Dacă televiziunea națională nu susține o astfel de campanie foarte mult pentru că, din câte am înțeles, ei spațiul publicitar nu îl au ca celelalte. Nu vor să susțină campaniile. Poate oamenii de la țară nu au bani să își plătească cablul să vadă și alte posturi de televiziune. Au fost cât de cât difuzate, noi la nivel local avem televiziuni care difuzează în continuare spoturi din vechile campanii, pentru că au considerat că sunt utile. Dar dacă nu implicăm media foarte mult, acesta ar fi un punct slab”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Cel mai mare impact asupra receptorilor, indiferent de vârsta acestora, îl au, potrivit respondenților, imaginile filmate și mai ales materialele de tip docu-drama (interviuri cu victime ale traficului, relatări ale acestora privind propriile experiențe).

“Întotdeauna am văzut că vizualul are un impact mare. Deci are un impact mult mai mare la public decât un material scris sau o prelegere ținută, întotdeauna impactul vizual e primul. În primul rând asta aș face: niște filmulețe”.

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Secțiunea 8

Concluzii

Livia Aninoșanu

Eva Laszlo

Gina Stoian

Louis Ulrich

Secțiunea 8:

Concluzii

Traficul de persoane este un fenomen de tip "cameleon", sensibil la schimbările politice, economice, legislative, sociale și comunitare, care se adaptează rapid la contextul actual, pentru a-și putea conserva natura subterană și, implicit, avantajul acoperirii activității criminale de a face profit prin exploatarea persoanelor minore și adulte. În cadrul acestui studiu, am urmărit să surprindem, în principal, acele dimensiuni care pot susține activitățile de prevenire a victimizării în România, atât în ipostaza sa de țară de origine pentru traficul extern, cât și de țară de "destinație" pentru traficul intern.

Analiza rezultatelor prezente indică faptul că pentru o înțelegere complexă a fenomenului este nevoie de depășirea viziunii care susține că traficul de persoane este o consecință a unui proiect de migrație eșuat, abordare frecvent întâlnită în țările de destinație, unde victimele și deseori traficanții sunt cetățeni străini. Cercetarea de față concluzionează că majoritatea victimelor nu au avut, anterior întâlnirii cu recrutatorul, planuri de migrație. Acestea apar și sunt vehiculate ca și componentă importantă a strategiei traficanților. O altă "dovadă" în sprijinul acestei afirmații este existența și creșterea ca și amploare, în ultimii ani, a fenomenului exploatării interne, care, în esență, are aceleași caracteristici ca și traficul extern - inclusiv prezența constantă a catalizatorului fenomenului: cererea de servicii sexuale. În cercetarea fenomenului, dar și în politici și activități de intervenție și de prevenire este, prin urmare, nevoie de o abordare multicauzală și multidimensională.

Cercetarea de față oferă o imagine asupra fenomenului de trafic în vederea exploatării sexuale, evidențiind o serie de contexte și de caracteristici existente la nivel socio-familial care îl generează, îl definesc și îl susțin. Prezentul demers se concentrează, cu precădere, asupra poziției victimei potențiale, în acest cadru de analiză, fiind evidențiate, în primul rând, disfuncționalitățile la nivel micro-comunitar, inegalitatea de gen și, mai ales, violența împotriva femeii. Socializate cu acceptarea dependenței femeii față de bărbat, cu reprimarea sentimentelor și lipsa asertivității, tinerele devin vulnerabile la manipularea psihologică a traficanților, care speculează gradul mare de toleranță sau indiferență comunitară față de această realitate și care fac din comunitate un mediu foarte propice de recrutare și de exploatare sexuală a victimelor.

Cei mai importanți factori individuali și relaționali de creștere a vulnerabilității la trafic

Vulnerabilitatea la recrutare, așa cum susține și prezenta cercetare, este rezultatul interacțiunilor complexe ale factorilor individuali, relaționali, comunitari și sociali. În cadrul acestui proiect de cercetare, deși am atins multe dintre aspectele fenomenului, o atenție specială a fost acordată factorilor individuali și relaționali care contribuie la vulnerabilizarea victimelor. Așa cum reiese din experiențele de viață ale victimelor traficului, acestea au strânsă legătură cu relațiile familiale distruse, cu violențele și/sau neglijările emoționale trăite în familia de origine (abuz asupra copiilor) sau în familia proprie (violență domestică), cu capitalul social redus, cu idealizarea viitorului de cuplu sau a creării unei familii "adevărate" și, nu în ultimul rând, cu lipsa oportunităților de a asigura un trai decent prin forțe proprii, de a cumpăra o locuință etc.

Următorii factori au reieșit din cadrul analizei drept factori-cheie, care determină vulnerabilitatea la trafic:

a - Existența unui eveniment declanșator. În opinia persoanelor intervievate, intrarea în capcana traficantilor este, la rândul său, rezultanta unui complex de factori - sociali, familiali, de context – cu ponderi mai mult sau mai puțin egale, dintre care unii au jucat însă un rol de declanșator.

"Eu cred că toate au avut la bază un eveniment marcant care a declanșat plecarea lor. De pildă, că erau bătute de tatăl vitreg, da, prin simplul fapt că erau în grija unei mame alcoolice și dezinteresate, prin simplul fapt că erau extrem de săraci, foarte mulți frați și au văzut ce înseamnă să mori de foame. Deci toate au plecat, la baza plecării lor, click-ul a fost un eveniment dramatic. (...) La noi am vorbit de factori declanșatori destul de gravi, mă refer la situații de tinere care sunt fugărite de acasă de către tată, tată consumator de băuturi alcoolice, tată vitreg care la un moment dat și încearcă să abuzeze sexual, să se folosească de ele...asta a fost pe cazuistica mea. Și ăștia sunt factori declanșatori extrem de gravi, care determină plecarea cât mai urgentă a tinerei, ieșirea ei din mediul defavorizat, extrem de vulnerabil, în care se află."

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Cauze legate de stabilitatea financiară a familiei, în general părinți fără loc de muncă. Acesta e un aspect. După aceea, separarea dintre părinți, sau nu neapărat separarea legală, ci fizică: unul este plecat la muncă în străinătate, unul are responsabilități pe care, teoretic, să zicem, că le duce cu succes, dar practic nu. Îi scapă, nu-i atent la ce se întâmplă cu copiii lui. Sau nu-i atent la ce se întâmplă cu toți copiii lui. Sau un alt aspect. Deci separare, probleme financiare, probleme de sănătate. Și când spun asta mă gândesc și la alcoolism, atât al mamei, cât și al tatălui. Probleme de educație în sensul că părinții nu sunt instruiți sau nu au un grad de educație cât de cât, care să-i facă să înțeleagă ce ar putea să se întâmple dacă copilul nu este supravegheat. Și aici aș zice de-a dreptul neglijența.(...) Lipsa unui model parental pozitiv."

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

b - Contextul familial disfuncțional, în care violența fizică și verbală, inclusiv abuzurile sexuale, sunt frecvente. Indiferența față de victima potențială și față de nevoile ei și, mai ales, lipsa afecțiunii sau lipsa manifestării acesteia în mod direct sunt foarte adesea resimțite dureros de către victime, ceea ce le face să găsească substitute în mediul exterior familiei; lipsa unuia sau a ambilor părinți plecați la muncă în străinătate; condescendența față de fenomenul de trafic și de exploatare sexuală. Un rol extrem de important tot în contextul dezorganizării familiei îl au amintirile recurente, ale unor traume din copilărie.

"Deci stau câteodată și mă gândesc și plâng, că în ce fel de familie am crescut și cum am crescut eu. De ziua mea de naștere, niciodată nu am primit de la mama mea un sărut sau un «La mulți ani». Nici de la taică-meu, așa că nu pot spune un lucru bun, ca de exemplu că m-a pupat, nu îmi amintesc când m-a sărutat mama ultima dată"

(interviu victimă a traficului de persoane)

"Oricum, familii dezmembrate rău, în sensul că tata este ori decedat, ori plecat sau cu consum de alcool ambii părinți sau chiar și bunicii. Țin minte că am fost o dată și am văzut o camera în care locuiau 3 adulți și vreo 5-6 copii...Lumea spune sunt naive, sunt prostuțe. Nu știu dacă ține de vreun coeficient de inteligență, ci este vorba doar de speranța de a ieși de acolo, de a se schimba ceva bun și pentru tine"

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Au fost unele în care a fost violență domestică, altele în care au fost ele abuzate. Sau abuzuri indirecte, traume din copilărie, auzeau cum părinții se ceartă sau cum fac sex. Pe de o parte, auzeau noaptea cum fac sex și ea nu știa ce se întâmplă.(...) Pe de altă parte asta se auzea noaptea, ziua vedea cum tata o bate pe mama crunt și ea nu avea ce să facă, decât plângea. Au mai fost iar, tot așa, mai multe fete îmi ziceau că părinții se certau des și ar fi vrut ca mama să se separe de tata, dar nu se separau"

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Eu mă duc tot la ideea de familie disfuncțională și abuz, dar nu neapărat abuz fizic sau sexual, ci mai degrabă abuz emoțional. Într-un fel sau în altul, victimele percep două mesaje, cresc cu două mesaje: unul se leagă de agresivitate, altul se leagă de sexualitate. Sau victime care nu-și pot construi granițe și repere, poate pentru că de multe ori au doar o singură cameră sau două camere în casă și văd tot ceea ce se întâmplă între părinții lor, între părinți și frați. Și e foarte tricky, pentru că de mic vezi când părinții tăi se bat și apoi vezi când părinții tăi au relații intime. Și apoi se mai îmbată tata și-ți spune, fetița fiind de 9 ani, că tu ești o curvă, ca mă-ta, și apoi te mângâie pe cap și îți dă o ciocolată. Și în momentul în care crești, trăiești într-un mediu de genul ăsta, unde există tot timpul un double bind și unde tot timpul se alimentează ceva, cumva tu ești setată ca la un moment dat să intri într-o situație de exploatare"

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Familiiile sunt dezorganizate sau nu au fost căsătorii sau copiii proveniți din mai multe căsătorii, din relații anterioare, un amalgam, diferențe între copii, conflicte pe tema asta și părintele în general nu se naște părinte, iar mulți fac copii pentru că îi fac, nu pentru că trebuie să îi crească și nu au nicio treabă cu meseria de părinte, ei chiar nu au nicio problemă, ei spun că îl crește Dumnezeu, nu îl crește el." (interviu reprezentant instituție guvernamentală)

c - Relația afectivă cu traficanțul – "prietenuț", care răspunde nevoilor imediate de afecțiune/iubire, protecție, creștere a stimei de sine, încredere și împlinire a proiectelor de viitor ale victimei.

"Protectiv, care le alintă, grijuliu, le cumpără, le ascultă, nu prea le dă bani, dar le cumpără, cu cadouri, cu haine, că uite, săraca de tine, nu ai șosetuțe, hai că îți dau eu. Hai să mergem împreună să facem cumpărături și, vai! nu ai mamă! Sau mama ta nu îți poartă de grijă, că nu știi ce cu taică-tu, că e bețiv și e așa. Și investesc timp și energie ca, emoțional, fetele să se atașeze de ei și să vadă în ei părintele visat".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Lucrurile astea le împing pe fete taman în partea cealaltă pentru că ele nu se simt apreciate de părinți, spun "mă văd defectă, nu mă văd bună nici de școală, nu sunt mulțumiți nici cum arăt, sunt rățușca cea urâtă, sunt nătângă, sunt toantă" și atunci ele își caută în altă parte și acolo primesc confirmarea "ești minunată, ești deșteaptă, ești frumoasă".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Întotdeauna toate fetele victime ale traficului de persoane au văzut partea pozitivă și partea frumoasă a lucrurilor, că pot să aibă o viață mai bună, că pot fi iubite pentru ele. Li s-a creat o stimă de sine ridicată pe care nu au găsit-o în propria lor familie. Niciodată nu s-au gândit la lucruri rele, pentru că și racolatorii au un profil pe măsură, adică niciodată nu am cunoscut-o azi și mâine am bătut-o!"

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

d - Motivația economică, generată atât de un nivel ridicat de sărăcie la nivelul familiei, cât și de dificultatea de a găsi un loc de muncă în comunitatea de origine. Aprecierile experților sunt făcute, evident, în funcție de cazistica înregistrată la nivelul județelor/zonelor de competență, ceea ce poate conduce la o serie de considerente nu doar de ordin individual legate de victime (vârstă, nivel de școlarizare), ci și de ordin socio-economic, specifice zonelor de proveniență (județe sărace, puternic afectate de șomaj, de sărăcie și comunități defavorizate).

"Sărăcia își are rolul ei. Mai toate fetele pleacă din dorința de a avea un venit sigur, de a-și asigura o existență minimă măcar, de a avea un trai cât de cât decent. Gândiți-vă că toate fetele își doresc o hăinuță, își doresc un bun material și aleg lucrurile astea, de multe ori, în necunoștință de cauză. Și ajung în situația asta prin promisiuni și prin fel de fel de povești, inclusiv cele de loverboy, de îndrăgostire la prima vedere, ajung în situații tragice și, mă rog, în cazuistica noastră de lucru, fără știința lor. Și sărăcia e, gândiți-vă că sunt locuri extrem de sărace unde nu există locuri de muncă, unde părinții nu lucrează, unde practic nu există nici un venit sigur, permanent, în familie. Și faptul că ești condamnat să trăiești în sărăcie, să trăiești într-o cocioabă, nu casă, și să nu ai un viitor cât de cât creionat determină ca aceste fete să aleagă de multe ori frumosul de dincolo, pe care îl văd așa, din ochii lor".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Erau destul de sărace. Adică și familia lor era săracă, dar și satul. Nu oferea foarte multe alternative, decât muncă la câmp și cam atât, nu altceva."

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

e - Dorința de a-și ajuta familia și, în acest context, asumarea conștientă de către minori a unor sarcini ce ar trebui să revină adulților (asigurarea locuinței, îngrijirea fraților mai mici etc.). Această hiper-responsabilizare a minorilor face ca aceștia să accepte inclusiv prostituarea.

"Cred că speră într-o viață mai bună, cred că vor să-și ajute familiile, cred că ele fac cercetări în ceea ce privește oferta de muncă sau băiatul respectiv, dar atât cât le permite educația și nivelul lor".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Un caz a fost interesant: un copil stătea cu familia, stătea cu chirie într-o locuință socială. Și a luat decizia ca, fiind primul născut, să plece în străinătate să lucreze ca babysitter, să trimită bani acasă și să cumpere o casă, să cumpere acea locuință socială. Și a plecat prin intermediul unei vecine, prietene, care îi intra în casă zi de zi. Ca după ce a plecat copilul în străinătate, ceilalți vecini să-i atragă atenția mamei că acea femeie se ocupa tocmai de racolarea victimelor! Dar nimeni nu i-a spus înainte! Bineînțeles că acel copil a intrat în rețeaua de trafic".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"De obicei ăștia mai mari, de 10 ani, stau cu ăia de 2-3 ani, gătesc, spală. Nu există vacanțe, școală, "dă-o dracu că nu îți trebuie". De asta ele par extraordinar de inteligente. La ce manieră? Cu experiența de viață la care nu te aștepti!"

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Cel puțin minore exploatare sexual devenite mature înainte de vreme. Adică părinții o duc foarte greu financiar, trăiesc de pe o zi pe alta și dintr-o dată le responsabilizează. Poate și cu creșterea copiilor, fraților mai mici de acasă și tot aud mesaje de genul "trebuie și tu să ne ajuti, trebuie și tu să câștigi bani, trebuie și tu să faci ceva, nu mai putem să te ținem", deși poate au 12-14 ani și dintr-o dată ele se simt mature și simt că trebuie să facă ceva. Și la un moment dat, tot auzind mesajele astea, că trebuie să facă ceva, trebuie să câștigue bani, să devină independente, se apropie de ele un binevoitor, că sunt destui, și îi face propunerea "hai să fim împreună, hai să câștigi bani"...știi ce ușor acceptă, pentru că mesajul ăla îl aude de la părinți..."

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

"Și dacă au avut bani suficienți să trăiască de pe o zi pe alta, mergând la școală copilul a văzut că ea umblă o lună de zile sau două sau mai multe pe an cu aceleași haine și colegii au în săptămâna aia alte haine și atunci a zis: și eu vreau mai mult! Și era normal să-și dorească mai mult. Și atunci, dacă a venit cineva că hai să te duc nu știu unde sau hai să-ți cumpăr niște haine, atunci normal că a fost tentat și a acceptat. Multe dintre ele se gândeau, păi mă duc și lucrez în străinătate, obțin bani și le trimit și părinților acasă. Deci așa au gândit, cu toate că erau minore".

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

f - Dificultatea de împlinire a aspirațiilor individuale, în termeni de realizare profesională și socială, ceea ce conduce în multe cazuri la convingerea că lucrul în străinătate este singura soluție în acest sens.

"Am văzut oarecare presiune interioară foarte puternică, ca și cum dacă nu accept jobul ăsta sau propunerea asta, mi-am ratat viața. Și plec cu toată disperarea și închid ochii și nu mai văd nici un risc, nu-mi mai asum nimic. Știu că în spate sunt niște constrângeri, în spate sunt niște oameni care, într-un fel sau în altul, au nevoie de sprijinul tău financiar și așa mai departe. Și atunci poți să alegi. Și oricum, contează foarte tare când îți face cineva o propunere să lucrezi în Ibiza, să zicem, și tu ești din Țăndărei și lucrezi la barul din gară sau în non-stopul din gară. Te uiți automat în jur. Clar vezi discrepanța".

(interviu reprezentant organizație neguvernamentală)

"Și să fim realiști acum, mulți tineri pleacă pentru aceste vise, pentru locuri de muncă în străinătate. Dacă întrebăm un elev, am întrebat odată, în timpul unei ore de curs, câți dintre elevii unei clase a XII-a ar dori să plece în străinătate. Și credeți-mă că au ridicat mâna mai mult de jumătate de clasă. Cei care nu au ridicat mâna încă mai aveau visul de a urma o universitate aici, deci de a rămâne și a face școală aici. Ceilalți, toți voiau să meargă în străinătate – toți spuneau, o, se câștigă bani acolo, scap de ai mei, de părinți, sunt liber, fac bani și îmi iau mașină, îmi iau...Deci ăsta cred că e visul actual al românului. În condițiile în care societatea nu-ți oferă un loc de muncă, un tânăr termină un nivel de școlarizare de, să zicem, 12 clase sau 10 clase și are un viitor incert. Nu-și găsește un loc de muncă, angajările sunt cum sunt, cererile sunt foarte mari, iar ofertele sunt foarte mici. Din păcate, toți copiii din licee, majoritatea, visează la ieșirile în afară. Așteaptă și doresc acest lucru, să meargă la muncă."

(interviu reprezentant instituție guvernamentală)

Secțiunea 9

Context general privind traficul de persoane în Italia

Federica Dolente

Secțiunea A:

Context general privind traficul de persoane în Italia

Premise

Traficul de persoane în scopul exploatării sexuale a atins, în ultimii ani, un nivel de vizibilitate și de amploare cu adevărat îngrijorătoare. În unele țări din Europa de Est, dificultățile de ordin economic și social, care nu permit satisfacerea nevoilor de bază ale populației, au declanșat fluxuri masive de migrație către țări mai dezvoltate ale Uniunii Europene. Extinderea către est a Uniunii Europene, care a atras după sine regimul de liberă circulație, a schimbat imaginea de ansamblu a migrației europene. Din aceste cauze, trecerea frontierelor, posibilitatea de integrare în principalele țări de destinație prin prestarea unei activități lucrative, posibilitatea obținerii unui loc de muncă și, implicit, atingerea unor niveluri mai ridicate de bunăstare, au devenit, în imaginația unor segmente importante de populație, ținte ușor de atins. Această situație a determinat ca multe persoane să pună în joc nu numai propriile competențe profesionale, ci și chiar propriul trup, cu riscul de a ajunge în situații grave de exploatare prin muncă și exploatare sexuală.

Cel puțin în ultimii zece ani, perioadă în care traficul și exploatarea sexuală a persoanelor provenite din România au crescut, asistăm la schimbări profunde în ceea ce privește modalitățile de recrutare și de transfer al victimelor către zonele de destinație; acestea sunt supuse unor practici similare sclaviei în scopul exploatării sexuale¹. Aceste transformări sunt detectabile nu numai în Italia, ci și în alte state europene, în care exploatarea sexuală reprezintă un fenomen semnificativ.

În acest moment, femeile din România constituie numărul cel mai ridicat de femei care sunt exploatare sexual în Italia, fiind prezente în aproape toate regiunile, în special în marile zone metropolitane. În prezent, acest fenomen se caracterizează printr-o multitudine de forme, cu particularități diferite (exploatare pe stradă, în apartamente, în localuri de noapte), în funcție de zonele de proveniență și de vârsta victimelor, de tipul și de formele de organizare ale exploatării. În orice caz, în ambele țări - Italia și România - informațiile despre grupurile implicate în fenomenul exploatării sexuale rămân încă puține și fragmentate, neputând, prin urmare, să ilustreze fenomenul în complexitatea sa actuală.

Încă din deceniul trecut, studiile realizate în Italia au atras atenția asupra diferitelor forme de prostituție în care se regăsesc și persoane din România: "și anume cea voluntară - determinată de dorința de a câștiga bani pentru întreținerea familiei, mai ales în cazurile în care există copii și, deci, comparabilă cu un adevărat proiect de migrație - și cea involuntară, caracterizată de hărțuirea, violența și discriminarea sexuală a femeilor care sunt răpite și sechestrare în acest scop"². Dar aceiași autori evidențiază elemente de vulnerabilitate economică și socială care și astăzi, după zece ani, continuă să influențeze intrarea în trafic: "condițiile sociale și economice care determină intrarea în trafic sunt unanim identificate ca fiind sărăcia, slăbirea coeziunii la nivelul familiei, mai ales în rândul persoanelor celor mai dezavantajate, lipsa oportunităților legate de muncă și de construirea unei vieți sociale și de familie mai bune, în special pentru femei, lipsa de încredere în viitorul personal și în cel al țării"³.

Cercetări amănunțite asupra acestui segment vulnerabil al populației, provenit din România, nu au mai fost realizate în ultimii ani și, prin urmare, nu este surprins elementul care marchează diferența dintre cele două perioade, și anume extinderea, în ianuarie 2007, a regimului de liberă circulație a cetățenilor români, în acest sens părând a fi parțial depășite și nemaiputând explica noile modalități de exploatare, mai subtile și mai puțin vizibile, care au avut drept consecințe relativa scădere a forței sistemului italian de protecție a victimelor traficului de persoane, precum și ineficiența procedurilor de protecție socială a cetățenilor proveniți din România, victime ale traficului de persoane în scopul exploatării sexuale.

1 Vezi F. Carchedi, G. Mottura, G. Campani (ed.): *I colori della notte. Migrazioni, sfruttamento sessuale, esperienze di intervento sociale*, Milano, F. Angeli, 2000; F. Carchedi, V. Tola (ed.): *All'aperto al chiuso*, Roma, Ediesse, 2008

2 F. Carchedi, *Prostituzione migrante e donne trafficate. Il caso delle donne albanesi, moldave e rumene*, Milano, F. Angeli, 2004, p. 23.

3 C. Minguzzi, *Il traffico di donne adulte e minori. Il caso rumeno*, în F. Carchedi (ed.) *Prostituzione migrante e donne trafficate. Il caso delle donne albanesi, moldave e rumene*, Milano, F. Angeli, 2004, p. 125

Descrierea sistemului italian de protecție

În Italia, prostituția este reglementată, în prezent, de Legea nr. 75 din 1958, "Eliminarea reglementării prostituției și lupta împotriva exploatării prin prostituție", cunoscută mai degrabă ca legea Merlin, după numele senatoarei socialiste care a promovat-o. Promulgată după dezbateri care au durat un deceniu, Legea nr. 75 din 1958 stipulează abolirea reglementării prostituției în Italia (matricea abolitionistă) și, implicit, începe lupta împotriva exploatării în scopul prostituției. Plecând de la Constituția Italiană, în dezbaterile parlamentare, Merlin a susținut egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii (art. 3), sănătatea ca drept fundamental al individului (art. 32) și faptul că o activitate economică nu se poate desfășura într-un mod care lezează demnitatea persoanei (art. 41). Astfel, regimul caselor de toleranță administrate de către stat devenea depășit și legile, care până atunci reglementaseră prostituția, trebuiau să fie anulate, fără ca acestea să fie înlocuite cu vreo formă de control sau cu permisiunea de exercitare a prostituției în locuri publice.

În mod specific, legea a stabilit, în primul rând, închiderea caselor de toleranță (art. 1-2) și suprimarea oricărei forme de înregistrare obligatorie (directă sau indirectă), din partea autorităților sanitare sau de siguranță publică, a femeilor care practică prostituția art. (7). În acest sens, aprobarea acestei legi a însemnat un adevărat punct de cotitură pentru obiceiurile și moravurile italiene ale acelei perioade. În plus, legea Merlin a introdus sancțiuni penale atât pentru infracțiunile de recrutare, exploatare și de favorizare a acestora (prevăzând dublarea sentințelor dacă faptele erau comise împotriva minorilor prin violență, amenințare sau înșelăciune), cât și pentru toate acele comportamente care, în orice fel, permiteau apariția și dezvoltarea prostituției, inclusiv deținerea proprietății asupra apartamentelor în care aceasta era exercitată (art. 3). Legea prevedea, de asemenea, interzicerea solicitării sau a invitației la "libertinaj în mod scandalos sau hărțuitor" în locuri publice (art. 5) și crearea unor structuri, finanțate de către stat, de asistență și reabilitare a femeilor care doreau să înceteze practicarea prostituției și să se "întoarcă la o viață cinstită" (art. 8-9).

În definitiv, legea Merlin nu interzice activitatea de prostituție în sine, exercitată în mod individual și independent, în interiorul propriului apartament, dar nici nu prevede anumite locuri în care aceasta ar putea fi "tolerată". Permițând interpretări diverse, legea reprezintă o încercare de compromis între două poziții opuse: una care apără dreptul la liberă alegere al persoanelor care se prostituează și care trebuie protejate împotriva oricărei forme de exploatare și coerciție, și alta care, în schimb, în manieră ambivalentă, le vede pe acestea drept persoane care trebuie pedepsite⁴ (de aici și interzicerea solicitării și pedepsirea tuturor celor implicați) sau ca subiecți care urmează a fi reabilitați prin intermediul instituțiilor de specialitate.

În legislația italiană privind traficul de persoane, legea cea mai importantă este Legea nr. 228 din 2003, "Măsuri împotriva traficului de persoane", aprobată în conformitate cu principiile Protocoalelor ONU de la Palermo. Această lege, care a modificat articolele 600, 601 și 602 din Codul Penal, are meritul de a fi definit, într-o manieră sintetică, infracțiunile referitoare la așa-numitul "nou sclavagism" (trafic, sclavie și practici analoage sclaviei), înăsprind pedepsele penale aplicate în cazul celor responsabili (de la 8 la 20 de ani de închisoare, cu creșterea unei treimi din pedeapsă dacă infracțiunile au fost comise împotriva unui minor sau cu scopul exploatării prin prostituție sau al prelevării de organe) și oferind programe de protecție și de reintegrare socială a victimelor (art. 13).

Înainte de promulgarea Legii nr. 228 din 2003, tipurile de infracțiune prevăzute în articolele 600, 601 și 602 din Codul Penal făceau referire la noțiunea prezentă în Convenția de la Geneva din 1926, care definea sclavia drept "condiția unui individ asupra căruia se exercită atributele dreptului de proprietate sau unele dintre acestea". În noua formulare se operează o distincție clară între *sclavie* în sens strict și *practici analoage sclaviei*, introducând o noutate importantă, și anume pedepsirea comportamentului de menținere într-o condiție de supunere în formă continuă.

4 Pentru o analiză asupra tendințelor în interpretarea Legii Merlin vezi Articolo 18: tutela delle vittime di traffico di esseri umani e lotta alla criminalità (L'Italia e gli scenari europei). Rapporto di ricerca, On the Road Ed., 2002, p. 78-81

Programe de protecție socială a victimelor traficului de persoane

Sistemul legislativ italian prevede două programe speciale pentru persoanele traficate:

- Un program pe termen scurt (reglementat prin articolul 13)
- Un program pe termen lung (reglementat prin articolul 18)

Ambele programe sunt administrate, atât tehnic, cât și financiar, de către Comisia Interministerială pentru susținerea victimelor traficului de persoane, violenței și exploatării, prezidată de către Departamentul pentru Șanse Egale, organism de coordonare interinstituțională înființat în scopul monitorizării și programării intervențiilor de prevenire și combatere a traficului de persoane și pentru susținerea și reintegrarea socială a victimelor. Mai mult, din anul 2000 este activ Numărul Verde Național Anti-Trafic - 800 290 290, un serviciu telefonic gratuit (activ non-stop, pe întreg teritoriul național), prin intermediul căruia sunt oferite victimelor și tuturor celor care doresc să le ajute toate informațiile despre modalitățile de sprijin și de asistență pe care legislația italiană le oferă pentru ieșirea din situația de exploatare sexuală sau de exploatare prin muncă.

În fiecare an, Departamentul pentru Șanse Egale emite o informare publică pentru finanțarea proiectelor de asistență și integrare socială, care sunt, din punct de vedere operativ, administrate de organizații neguvernamentale și de organisme locale. Este important de subliniat că, în conformitate cu legea, fiecare proiect atribuit este cofinanțat de către Departament și de către organismele locale, prin urmare organizațiile neguvernamentale care prezintă proiectul trebuie să implice organismele locale, ca parteneri în proiect pentru cofinanțare, pentru a li se aproba finanțarea (pentru proiectele implementate în baza art. 18, finanțarea din partea Departamentului este de 70%, iar restul de 30% revine prefecturilor/organismelor locale; pentru proiectele implementate în baza art. 13, procentele sunt 80% și respectiv 20%). În plus, organizațiile neguvernamentale sau asociațiile trebuie să fie înscrise în Registrul organizațiilor neguvernamentale și al organismelor care administrează proiecte de asistență pentru imigranți, în conformitate cu regulamentul prevăzut în Decretul-Lege nr. 286 din 1998 al Președinției Consiliului de Miniștri.

Programul pe termen scurt: “articolul 13”

Articolul 13 din Legea nr. 228 din 11 august 2003 prevede o serie de măsuri de protecție și susținere inițială pentru cetățeni italieni, europeni și resortisanți din țări terțe, care sunt victime ale sclaviei, practicilor analoage sclaviei și ale traficului de persoane (infrațiuni prevăzute în articolele 600 și 601 din Codul Penal). Programele de asistență, finanțate în temeiul articolului 13, constau în intervenții menite să asigure, în mod specific, victimelor aflate în tranzit, condiții adecvate de locuit, hrană și asistență sanitară, pentru recuperarea lor fizică și psihică. Acestea trebuie să prevadă, în toate cazurile:

- Asigurarea unui adăpost și a serviciilor de recuperare pentru victime, în centre cu adrese secrete;
- Punerea la dispoziția victimelor a serviciilor socio-medice de urgență.

Programul de asistență, cu o durată de trei luni, poate fi extins pe o durată de încă trei luni. Scopul principal este acela de a asigura un fel de “prim ajutor”, oferind locuință și asistență imediată. Odată încheiat, victimele pot fi ajutate în continuare în baza articolului 18, intrând în programe de integrare socială.

Din 2006 până în 2009, Departamentul a co-finanțat 72 de programe. Pentru co-finanțarea acestor proiecte Departamentul alocă, la fiecare doi ani, 5 milioane de euro.

Programul de lungă durată: “articolul 18”

În panorama legislativă europeană și internațională, articolul 18 al Textului Unic asupra imigrării, din Decretul-Lege nr. 286 din 1998, reprezintă modelul cel mai avansat și eficient pentru lupta împotriva traficului de persoane. Prevederile legislative au fost formulate cu intenția de a combina protecția drepturilor victimelor exploatarei grave cu aspectele legate de aplicarea sancțiunilor penale și cu combaterea criminalității organizate, alegând să dea întâietate aspectelor legate de protecție și, deci, să depășească ideea că protecția socială ar trebui condiționată de colaborarea victimelor cu autoritățile judiciare⁵. Obiectivul de bază al articolului este acela de a sprijini victimele, oferindu-le posibilitatea eliberării de orice constrângeri, de a obține recunoașterea unui *statut de ședere* și de a participa la un program de asistență și integrare socială, *indiferent dacă cooperează sau nu cu autoritățile competente*. Articolul 18 specifică faptul că, în situația în care un străin cu ședere ilegală se află într-o *situație dovedită de violență sau de exploatare gravă, care generează pericole reale pentru securitatea sa, din cauza constrângerilor impuse lui de o organizație criminală sau din cauza declarațiilor făcute de acesta în cursul anchetei*, sistemul juridic oferă victimei posibilitatea de a intra într-un program de asistență și integrare socială și de a obține un permis de ședere.

Astfel, legea recunoaște că riscul pentru siguranța persoanei poate deriva nu numai din declarațiile făcute de aceasta în cadrul procedurii penale, ci și din încercarea de “eliberare” de sub controlul grupului de crimă organizată. În acest context, permisul de ședere capătă atât caracter de “premiu”, în virtutea contribuției oferite de către străin, prin intermediul denunțului, la lupta împotriva criminalității organizate, dar și caracter de “stimulent” pentru colaborarea cu autoritățile, prin încercarea de a se elibera de constrângerile persecutorilor. Odată cu promulgarea regulamentelor pentru actualizarea Decretului-Lege nr. 286 din 1998, publicate în noiembrie 1999, prin D.P.R. 394 din 31 august, sunt definite în mod clar domeniile de aplicare ale acestei noi prevederi. În mod special, se stabilește un circuit dublu, format din două căi distincte care vizează regularizarea:

- calea juridică, legată de denunț și de colaborarea cu instituțiile implicate;
- calea socială, independentă de începerea unei proceduri penale și acordată străinului aflat în pericol ca urmare a încercărilor de a se elibera de constrângerile impuse de o organizație criminală.

În primul caz, străinul se adresează direct organelor de Poliție, denunțând propria sa situație de constrângere sau de exploatare gravă. Procurorul Republicii, care reconstituie întreaga poveste a victimei, are atributele unei instanțe de judecată în acordarea permisului de ședere. În cel de-al doilea caz, acțiunea este inițiată de către o asociație acreditată, care va înainta respectiva cerere către secția de Poliție, semnalând prezența condițiilor de constrângere. Chestorul, ținând cont de cele prezentate în raport și de informațiile pe care va trebui, eventual, să le obțină direct de la persoana respectivă, va elibera permisul după cum consideră adecvat. Permisul de ședere, prevăzut de articolul 18, “pentru motive de protecție socială”, are o durată inițială de șase luni și poate fi reînnoit până la maximum un an; acesta permite exercitarea unor activități lucrative controlate și accesul la sistemul de formare și poate fi transformat ulterior în permis de muncă sau de studii. Însăși posibilitatea convertibilității este cea care dezvăluie natura reală a acestei prevederi: nu numai în scopuri legate de procedura penală, ci și ca modalitate de intrare în legalitate și de dobândire a unor drepturi fundamentale. Retragera sa poate avea loc ca urmare a întreruperii programului sau în cazul unui “comportament incompatibil” cu scopurile acestuia.

⁵ Pentru mai multe detalii, a se vedea M. G. Giammarinaro, “Il permesso di soggiorno per motivi di protezione sociale previsto dall’art. 18 del t.u. sull’immigrazione”, în *Diritto, immigrazione e cittadinanza*, 1999, 4; V. Tola, *La tratta di esseri umani: esperienza italiana e strumenti internazionali*, nel secondo Rapporto sull’integrazione degli immigrati in Italia, Roma, 2000; D. Mancini, *Traffico di migranti e tratta di persone, tutela dei diritti umani e azioni di contrasto*, Franco Angeli, Milano, 2009

Date privind victimele traficului de persoane

Conform datelor oferite de către Departamentul pentru Șanse Egale, între 2000 și 2007 au participat la proiecte de protecție socială 13.517 persoane traficate (dintre care 938 minori). În total, au fost înregistrate în programe de protecție 3.157 de victime de naționalitate română. Datele cele mai recente privind victimele traficului de persoane în scopul exploatarei sexuale sunt cele prezentate în Avizul nr. 7, referitoare la perioada iunie 2006-iunie 2007. Aceste date se regăsesc în Tabelul nr. 1, împreună cu datele pentru perioadele anterioare. Tabelul 1 prezintă evoluția numărului de victime (atât adulți, cât și minori) preluate de către serviciile sociale teritoriale de la prima perioadă de înregistrare (2000-2001), până la Avizul nr. 7 (2006-2007).

În perioada luată în considerare se înregistrează o scădere semnificativă a numărului de victime de origine albaneză (-77%) și nigeriană (-59,2%) preluate în asistență, în timp ce pentru grupul românesc se observă, dimpotrivă, o creștere semnificativă (+281%).

Tabelul 1. - Țările de proveniență și numărul victimelor traficului de persoane (adulți și minori) înregistrate de către serviciile sociale (ex. art. 18). Perioada 2000-2001 și 2006-2007 (Avizele 1 și 7), în cifre și %.

Țări	Avizul 1		Avizul 7	
	(2000-01)		(2006-07)	
	v.a.	%	v.a.	%
Nigeria	1.440	51,7	735	41,2
Maroc	77	2,8	-	-
Albania	566	20,3	91	5,1
Moldova	134	4,8	77	4,3
România	127	4,6	461	25,8
Ucraina	141	5,1	65	3,6
Rusia	54	1,9	53	3,1
Alte țări	246	8,8	301	16,9
Total	2.785	100,0	1.783	100,0

Sursă: prelucrare realizată de Parsec a datelor oferite de Departamentul pentru Șanse Egale

Pornind de la Avizele 8 (art. 18) și 1 (art. 13), din anul 2008 a fost creat, în cadrul Departamentului pentru Șanse Egale, un nou sistem de monitorizare a cazurilor preluate în asistență de către organismele abilitate, prin intermediul unor fișe individuale de intrare și ieșire din programele de asistență; totuși, respectivele date nu sunt încă disponibile.

Secțiunea 10

Evoluția fenomenului de trafic de persoane în Italia

Emiliana Baldoni

Secțiunea B:

Evoluția fenomenului de trafic de persoane în Italia

În ultimul deceniu, în Italia, fenomenul traficului de persoane în scopul exploatării sexuale a suferit o serie de schimbări structurale, care l-au îndepărtat tot mai mult, după cum observă Ambrosini¹, de conceptele de trafic de femei și sclavie utilizate anterior, care se raportau la experiențe diferite și care extrag din substanța lor istorică nu numai forța simbolică, rezonanțele emoționale și puterea de sugestie, ci și riscurile de neclaritate analitică și fragilitate juridică. Aceste schimbări, care sunt strâns legate, pe de o parte, de evoluția rutelor internaționale de trafic și, pe de alta, de modificările legislative din multe țări europene ca urmare a ratificării Protocoalelor de la Palermo, au vizat, în special, compoziția grupurilor naționale implicate, mutarea prostituției “în interior” și o relaxare a presiunii coercitive cu privire la modalitățile de recrutare și exploatare².

Concentrându-ne atenția asupra exploatării sexuale a femeilor din România, este deja acceptat faptul că, începând cu a doua jumătate a anilor 2000, odată cu implozia așa-zisului sistem albanez - caracterizat prin modalități de exploatare deosebit de agresive și de folosirea pe scară largă a violenței, amenințărilor și înșelăciunii³ - și cu creșterea fluxurilor migratorii din Europa de Est⁴, grupurile criminale albaneze, cu complicitatea unor grupuri locale, s-au concentrat sistematic pe recrutarea fetelor din alte țări, în special din România și din Republica Moldova, modificând, în același timp, modalitățile de gestionare și de exploatare a prostituției.

Asistăm, de fapt, la o schimbare generală a condițiilor de exercitare a prostituției, cauzată de utilizarea mai redusă a violenței brute de către organizațiile implicate în trafic și de apariția unor forme de negociere, astfel încât unii experți din domeniu vorbesc despre *prostituție negociată*⁵, despre *trafic de persoane redus* sau *trafic îndulcit*⁶. Prin intermediul acestor expresii se face referire la apariția, pe lângă mijloacele coercitive și similare sclaviei, a unei forme de exploatare mai puțin violentă și brutală, care tinde să creeze, între exploatatori și fetele implicate (chiar și acelea foarte tinere), raporturi bazate pe consens și participare la câștiguri. Scopul final urmărit de către aceste organizații îl reprezintă, de fapt, reducerea conflictelor și a tensiunilor care pot conduce la denunțuri și la tentative de “desprindere”. Vom reveni ulterior asupra evoluției traficului de persoane negociat în cazul victimelor din România.

În același timp, *strategia de diversificare a ofertei* pe piața sexului a condus la răspândirea semnificativă a așa-zisei prostituții *indoor* (în interior), exercitată în apartamente private sau în locuri deschise publicului, cum ar fi localuri, cluburi de noapte, cluburi private, saune, centre de masaj⁷. O asemenea creștere reprezintă, în parte, o consecință a ordonanțelor anti-prostituție emise de primăriile din anumite orașe, cu scopul de a sancționa exercitarea prostituției pe stradă, a acțiunilor forțelor de ordine și a intervențiilor de oferire de suport din partea operatorilor sociali (operatorii de stradă). Dacă până în anii 1998-2000, strada și interiorul reprezentau piețe diferite și separate, iar acest lucru era valabil și pentru persoanele implicate în exploatare, acum apar, în schimb, momente evidente de intersectare și schimb reciproc între cele două forme⁸.

1 Ambrosini M. Comprate e vendute. Una ricerca su tratta e sfruttamento di donne straniere nel mercato della prostituzione, Franco Angeli, Milano, 2002

2 Carchedi F., Tola V. (ed.), All'aperto e al chiuso. Prostituzione e tratta: i nuovi dati del fenomeno, i servizi sociali, le normative di riferimento, Ediesse, Roma, 2008

3 Asupra caracteristicilor a două modele principale de prostituție prezente în Italia la sfârșitul anilor 1990, cel albanez și cel nigerian, vezi în special, Carchedi F., Prostituzione migrante e donne trafficate. Il caso delle donne albanesi, moldave e rumene, Angeli, Milano, 2004; Carchedi F., Orfano I. (ed.) La tratta di esseri umani in Italia. Evoluzione del fenomeno ed ambiti di sfruttamento, Angeli, Milano, 2007; Bernardotti B., Carchedi F., Ferone B. (ed.), Schiavitù emergenti. La tratta e lo sfruttamento delle donne nigeriane sul litorale Domitio, Ediesse, Roma, 2005; Monzini P., Il mercato delle donne: prostituzione, tratta e sfruttamento, Donzelli, Roma, 2002; Abbatecola E., L'altra donna, Angeli, Milano, 2006; Candia G. et al., Da vittime a cittadine. Percorsi di uscita dalla prostituzione e buone pratiche di inserimento sociale e lavorativo, Ediesse, Roma, 2001

4 În ceea ce privește România, anularea vizei de intrare în spațiul Schengen în 2002, a determinat o intensificare a fluxurilor de ieșire spre sudul Europei, mai ales în ceea ce privește componența feminină. În lumina negocierilor de aderare a României la Uniunea Europeană, cetățenilor români li s-a permis mișcarea în interiorul acestei zone cu un permis turistic cu durata de cel mult trei luni. După expirarea vizei, un mare număr de români a rămas ilegal în țările de destinație.

5 Carchedi F., Tola V. (ed.), op.cit.

6 Morniroli A. (ed.), Vite clandestine. Frammenti, racconti ed altro sulla prostituzione e la tratta di esseri umani in provincia di Napoli, Gesco Edizioni, Napoli, 2010

7 On the Road, Tra visibile e invisibile. La prostituzione al chiuso: scenari e prospettive di intervento, Franco Angeli, Milano, 2008

8 Donadel C., Martini R. (ed.), La prostituzione invisibile, Progetto WEST, Regione Emilia Romagna, 2005; Carchedi F., Tola V. (ed.), op. cit.

Deși exploatarea femeilor din România în prostituția *indoor* este dovedită de faptul că au fost întâlnite de operatori de stradă în diferite zone⁹, informațiile colectate prin intermediul cercetării nu au permis reconstruirea, în mod punctual, a caracteristicilor fenomenului. Mulți operatori au confirmat prezența fetelor din România atât în apartamente, cât și în diverse localuri de noapte; însă condițiile reale de exercitare, din perspectiva autonomiei decizionale, precum și dimensiunile cantitative ale fenomenului, nu pot fi determinate. Dacă unii respondenți au presupus o mai mare libertate de mișcare, deoarece au întâlnit, în cazul unui număr mic de femei, practicarea alternativă a prostituției și în interior și în stradă, în condiții de aparentă autonomie, alții sunt convinși că interiorul implică în sine un risc mai mare de izolare. Ceea ce este sigur este faptul că persoanele care practică în mod involuntar prostituția în interior riscă mult mai mult să fie supuse la practici asemănătoare sclaviei, pentru că sunt greu de identificat și de contactat de către operatorii de stradă: rețeaua socială a acestor fete se reduce la persoanele implicate în exploatare, iar contactele cu lumea din afară sunt supuse unui control riguros.

“Am efectuat o cercetare asupra formelor indoor și chiar am intrat în contact cu fetele. Sunt și românce, atât în cluburi de noapte, cât și în apartamente(...) Vârsta tinerelor care lucrează în apartamente tinde să fie mai mare, între 25-30 de ani, decât (vârsta celor care lucrează pe stradă – nn) 18-20 de ani (...) Reușesc chiar să fie mai puțin controlate de către organizația criminală, realizează o negociere mai bună comparativ cu munca pe stradă și riscă, după cum spun ele, chiar mai puțin. Lucrul în apartament devine, astfel, o formă de promovare. Munca în cluburile de noapte este mult mai obositoare și nu foarte bine plătită.”

(interviul 36)

“Femeile care lucrează în stradă au, de obicei, un nivel de instruire foarte scăzut, sunt femei care provin din mediul rural și prezintă un nivel înalt de marginalizare socială în România și în Italia, în sensul că le lipsește o rețea de sprijin. Femeile românce care veneau din localuri aveau un profil diferit: femei mai tinere, cu un nivel de cultură mai ridicat, cu o mai mare capacitate de a stabili relații semnificative în Italia, chiar dacă numai cu conaționali, de a-și găsi de lucru...”

(interviul 28)

Cu toate acestea, structurile care gestionează proiecte de intervenție privind prostituția de interior (de exemplu, contactând telefonic fetele care publică anunțuri în ziarele locale) sunt în consens în descrierea tentativelor eșuate de “abordare” a femeilor din România și a unui dezinteres substanțial din partea lor față de căile de ieșire propuse. Pentru celelalte structuri, chiar și în cazul în care reprezentanții acestor structuri pretind că sunt potențiali clienți, *interiorul* rămâne o realitate cu posibilități reduse de cunoaștere, mai ales, după cum subliniază unii dintre intervievați, din lipsă de fonduri și resurse pentru aplicarea de noi strategii de a pătrunde în aceste medii.

“Periodic facem încercări de a contacta fetele, prin intermediul anunțurilor din ziare, chiar dacă este foarte greu după aceea să concretizăm contactul. În acest sens, analizând anunțurile putem să ne facem o idee, un tipar, despre ceea ce poate reprezenta prostituția de interior. Ceea ce reușim să facem, uneori, este stabilirea unei întâlniri în afară, dar apoi hotărârea de a cere ajutor este rară...poate și pentru că, în prostituția de interior, este “cedat” de către exploatator un procent puțin mai mare din câștiguri...Condițiile sunt, desigur, acelea ale unei exploatare grele, dar femeile reușesc să câștige puțin mai mult și să aibă o posibilitate de negociere mai bună... În localurile în care bănuim că există femei traficate încă nu am reușit să intrăm. Din punctul nostru de vedere nu este sigur... pentru operatori este o problemă de siguranță.”

(interviul 12)

“În zona noastră știm că exercitarea prostituției se face exclusiv în interior, nu se înregistrează alte forme de exploatare sexuală și aceasta face ca intervenția noastră asupra româncelor să fie ne semnificativă.”

(interviul 48)

⁹ Principala sursă o reprezintă rapoartele forțelor de ordine.

În orice caz, în acest moment, fenomenul de trafic de persoane și de exploatare sexuală a femeilor din România se configurează cu preponderență ca un fenomen de stradă. Acesta este prezent pe teritoriul italian în mod neuniform, precum "petele pe leopard", cu caracteristici, dimensiuni și metode de organizare care variază foarte mult în funcție de contextele particulare locale. De aceea, intenția lucrării de față nu este de a oferi o imagine unică și omogenă, ci de a evidenția, fără pretenții de generalizare, tendințele apărute.

În absența unor poziții oficiale de referință, percepția operatorilor intervievați este că, din momentul intrării României în Uniunea Europeană – și, deci, de la extinderea dreptului la libera circulație a cetățenilor neocomunitari - numărul femeilor și a minorilor români care practică prostituția pe stradă a crescut, chiar dacă este vorba despre o prezență fluctuantă și pasageră, fapt reflectat atât de intervențiile forțelor de ordine, cât și de tipul de oferte de servicii de primă necesitate existente în teritoriu. În același timp, numărul românelor înregistrate în structurile de protecție a scăzut drastic din anul 2007, moment după care obținerea permisului de ședere prin intrarea în parcursul de protecție socială nu a mai fost resimțit ca un stimulent.

Este important să reținem că scăderea numărului de victime ale traficului de persoane provenite din România și intrate în programe de protecție a avut loc în ciuda faptului că legiuitorul italian a intervenit înainte de intrarea țării în Uniunea Europeană, emitând Decretul-Lege nr. 300 din 28 decembrie 2006, act normativ care a amendat articolul 18 (care se adresează, așa cum a fost deja menționat, cetățenilor extra-comunitari) și a condus la crearea unor programe de protecție socială pentru orice persoană care intenționa să iasă din situația de exploatare gravă (inclusiv cetățenii italieni)¹⁰.

Referitor la eliminarea obligației de obținere a permisului de ședere ca urmare a intrării României în Uniunea Europeană, o operatoare intervievată, de profesie jurist, sublinia că, deși acest lucru este puțin cunoscut în rândul fetelor, sunt prevăzute restricții de ședere chiar și pentru cetățenii noilor state membre ale UE (înregistrare sub rezerva posesiei unui contract de muncă), constrângeri care ar putea, cel puțin teoretic, să contribuie la a face mai avantajoasă intrarea în programele de protecție (cel puțin pentru asistența oferită în căutarea unui loc de muncă).

"Românii au dreptul să rămână în Italia mai mult de 3 luni numai dacă se înscriu la Oficiul Registrului și primesc drept de rezidență. Pentru a obține rezidența trebuie să demonstreze că au un loc de muncă. În aceste condiții, lipsa de interes a acestora pentru obținerea permisului de ședere este iluzorie(...) Se poate rămâne în Italia numai cu rezidență, și aceasta se poate obține numai dacă ai un loc de muncă stabil. În teorie, mecanismele de îndepărtare și expulzare sunt foarte asemănătoare. Poliția te găsește, te oprește, te întreabă dacă te afli în Italia de mai mult de 3 luni și te expulzează. Apoi pot să se întoarcă, dar, de fapt, mecanismul este același."

(interviul 43)

Cu toate acestea, pe parcursul ultimului an, unele structuri au înregistrat în programele de primire "reapariția" unui mic număr de românce traficate, fapt care coincide, după cum vom argumenta mai jos, cu o revenire, în anumite contexte, la modalitățile violente de exploatare. O operatoare intervievată semnalează, în schimb, că femeile din România au reînceput să se adreseze centrelor anti-violență pentru a denunța episoade de violență domestică. Unele dintre acestea au povestit că, anterior, au fost traficate în scopul exploatării sexuale - o dovadă a legăturilor strânse care se creează, uneori, între diferitele forme de exploatare și de marginalizare.

"Pentru mulți ani, a fost o naționalitate care dispăruse din programele de primire, dar acum, de câteva luni, primim din nou românce... Și, un amănunt care ne-a mirat, deoarece multe dintre ele provin din cerșetorie: (...) astăzi își denunță propriile rude de exploatare prin cerșetorie..."

(interviul 44)

"Femeile românce se adresează din nou centrelor anti-violență, pentru a semnaliza cazuri de violență domestică. În cadrul acestui proiect am realizat că unele dintre aceste femei, poate acum 10 ani, au avut o istorie de prostituție și chiar de trafic. Povești pe care nu le mai spusese până atunci și care, în acest context, au ieșit la iveală."

(interviul 37)

¹⁰ Această prevedere, care, în stadiul de modificare a decretului citat, a devenit actualul alineat 6bis din articolul 18, prevede că, de fapt "la programul de asistență și integrare socială prevăzut de articolul 18 (...) poate participa și cetățeanul unui Stat membru al Uniunii Europene, care se află într-o situație gravă, de pericol iminent".

“Centrele noastre de primire sunt pline și sunt în mare parte femei din România pe care nu reușim să le mutăm, este vorba de persoane care nu au alte rețele sociale nici în Italia, nici în România și noi suntem singurul lor punct de referință.”

(interviul 44)

O creștere semnificativă a prezenței tinerelor românce exploatate pe stradă a fost observată în diferite zone ale peninsulei și, mai ales, în apropierea marilor aglomerări urbane (printre care Milano, Florența și Roma). Una dintre persoanele intervievate observă că, în zona în care lucrează (Pisa) o astfel de creștere a avut loc concomitent cu creșterea vertiginoasă a numărului de emigranți români, mulți dintre ei trăind în barăci și corturi, în condiții de sărăcie extremă, din cauza crizei și a lipsei locurilor de muncă. În același timp, s-a observat o creștere vizibilă a cerșetoriei și a altor activități ilegale. În opinia ei, aceste situații de marginalizare ar fi cele care favorizează intrarea în prostituție.

În general, deși nu lipsesc nici cazurile unor “permanențe”, fluctuația fetelor din România este destul de mare. După cum se știe, mobilitatea și rotația reprezintă o strategie (adesea eficientă) folosită de către exploatare cu scopul de a reînnoi oferta pe piața sexului și de a împiedica fetele să creeze legături strânse cu clienții sau cu serviciile de asistență. Din mărturiile colectate, reiese faptul că românele sunt mutate frecvent dintr-un loc în altul, pe teritoriul național, dar și în alte țări din Uniunea Europeană. În mod special, se observă crearea unui canal preferat de intrare în Italia, care trece prin Spania.

“Noi le vedem pentru o perioadă de 3-4 luni pe străzile noastre, apoi aceste fete dispar, în sensul că nu le mai vedem. Teritoriul nostru este unul limitat, suntem pe o insulă, așa că avem impresia că aceste fete sunt ulterior mutate pe continent. Deci, pe lângă dificultatea de a crea o legătură cu ele, există și acest sistem de mutare în zone îndepărtate, astfel încât, pentru noi, aceste femei nu mai există.”

(interviul 49)

De fapt, în anumite cazuri, se poate identifica un fel de “parcurs standardizat” de intrare pe piața italiană a serviciilor sexuale. Italia nu reprezintă întotdeauna prima destinație după plecarea din țara de origine, ci pare să fie un soi de “destinație dorită”, după o fază inițială de exploatare în localurile și cluburile de noapte din Spania. Astfel, sosirea în Italia este prezentată ca un fel de “premiere”, deoarece se trece de la un tip de exploatare intensivă, în interior, la prostituția de stradă, percepută de femei ca fiind mai puțin grea și constrângătoare (și adesea mai profitabilă).

“Toate cele pe care le urmărim noi, au trecut întâi prin Spania, unde lucrau noaptea, întotdeauna însoțite de “logodnici”. Din localurile de noapte, sosesc apoi la noi, pe stradă.”

(interviul 7)

“Numărul este în creștere. Există un schimb continuu de fete și sosesc tot mai tinere. Există seri în care găsim străzi întregi pline de românce, de 20 până la 30 de ani, este impresionant. Există o mare mobilitate. Le vezi o perioadă, apoi dispar, se întorc, chiar dacă sunt altele care stau acolo de mulți ani. La întoarcere povestesc că au fost în alte orașe italiene sau în străinătate, în Spania, Austria, Germania sau chiar Olanda.”

(interviul 1)

“După cum vorbesc, se înțelege că preferă strada... este o practică mai avantajoasă din punct de vedere material în comparație cu localurile de noapte spaniole. În plus, pentru faptul că pleacă cinci luni, atunci când se întorc sunt “ca noi” în acea zonă pentru clienți. La întoarcere, în mod sigur, vor avea un câștig mai mare, pentru că este piața mai mare. Apoi, după câteva luni de stat aici, pleacă din nou, se întorc... Stând de vorbă cu ele, toate spun că în stradă se câștigă mai mult decât în localurile de noapte.”

(interviul 8)

În plus, ca urmare a liberei circulații, mobilitatea ia și forma unor călătorii mai mult sau mai puțin frecvente în țările de origine¹¹. Posibilitatea de a se întoarce în țară să-și viziteze rudele, favorizată și de micșorarea costurilor de călătorie și de apariția zborurilor cu costuri reduse, conferă fenomenului anumite particularități deja evidențiate în literatura de specialitate, cărora ar trebui să li se dedice o atenție specială prin cercetări *ad hoc*. Ne referim, în special, la durata *scurtă* a perioadei de exploatare (astfel încât în anumite cazuri capătă chiar caracter *sezonier*) și la practicarea *alternativă* a prostituției pe perioade determinate, urmate de perioade mai mult sau mai puțin lungi de întoarcere în țara de origine¹².

Este important de subliniat că, dacă în cazurile de gestionare "autonomă" a prostituției sau de control scăzut, o astfel de circularitate poate lua forma unui soi de "pendulare" între Italia și România, în cazurile de exploatare dură, faptul că li se permite fetelor să se întoarcă ocazional în țara de origine reprezintă, uneori, o strategie inteligent pusă în aplicare de către traficanți pentru a eluda noile definiții juridice ale infracțiunii de trafic de persoane și pentru a se sustrage de la condamnare, pentru că în acest fel este greu de dovedit că la baza exploatarei se află o situație de supunere în formă continuată.

"Un fapt interesant, apărut în ultimii doi ani, este acela că anumite fete românce lucrează de luni până vineri și la sfârșitul săptămânii iau avionul și se întorc acasă, în țară, pentru a reveni (în Italia - nn) luni dimineața. Aceasta înseamnă manipularea unor sume mari de bani și existența unei rețele care să permită acest lucru..."
(interviul 5)

"Pe stradă se povestește că unele merg des în România, acelea care câștigă mai mult reușesc chiar să plece la sfârșitul fiecărei săptămâni. Cel mai adesea, drumul în România este dedicat tratamentelor medicale, în clinici particulare."
(interviul 13)

Tema revenirii în țara de origine pentru efectuarea unor vizite medicale sau a unor întreruperi de sarcină, introdusă de ultimul citat, este destul de frecventă, deși vizitele fetelor la serviciile sanitare, însoțite de către operatorii de stradă, sunt dese. După părerea multora, lipsa de încredere și dezinteresul ostentativ al unora dintre aceste fete față de sistemul sanitar public italian rezidă în faptul că exploatatorii lor, ca formă de control asupra trupului și sănătății femeii, adesea se folosesc de structuri private sau de medici particulari îngăduitori (în România, dar și în Italia), dispuși să efectueze întreruperi de sarcină chiar și peste termenul prevăzut de lege și de protocoalele sanitare.

"Tinerele gravide continuă să presteze pe stradă chiar și atunci când starea lor devine vizibilă. Se pare că în București există o stradă unde sunt multe clinici private cărora se adresează protectorii lor pentru întreruperi de sarcină. Dar am auzit că unele au făcut întreruperi de sarcină aici, în Puglia, evident că există legături între clinicile private și exploatatori, care trebuie să plătească sume exorbitante pentru aceste practici ilegale."
(interviul 52)

Diferiți operatori semnalează, totuși, o problemă de fond, solicitând ferm introducerea unei legislații specifice. Accesul cetățenilor neocomunitari la serviciile de sănătate publice este supus anumitor condiții, de exemplu aceea de a fi angajat sau de a te afla în posesia cardului TEAM (în original Tessera Europea di Assicurazione Malattia - Cardul European de Asigurări de Sănătate, n.trad.), care este eliberat de țara de origine și care este valabil în Uniunea Europeană. Nu toți românii prezenți pe teritoriul italian au acest card, din cauza carențelor sistemului sanitar român; aceia care nu au un contract de muncă rămân fără asigurare de sănătate.¹³

"Sunt multe cele care au greutăți în accesul la serviciile publice din cauza unor obiceiuri greu de urnit. O problemă pe care o întâlnim în legătură cu serviciile sanitare este aceea că nu există încă o reglementare comună referitoare la modul în care trebuie procedat cu fetele din România, care sunt europene, dar nu posedă cardul european de sănătate."
(interviul 35)

11 Este important de reamintit că o asemenea «circularitate» nu reprezintă, pentru România, un fenomen cu totul nou, legat de intrarea în Uniunea Europeană. Migrația temporară, definită ca «nou pilon al sistemului de imigrație din România», este, de fapt, o practică stabilită, chiar dacă, în mare parte, nu este cuantificabilă și verificabilă în fluxurile de migrație din ultimii douăzeci de ani. Începând cu anul 2002, aceasta reprezintă o adevărată «strategie de viață» a indivizilor și a familiilor, o strategie care implică, atât la nivel personal, cât și social, împărțirea «științei de a migra» dobândită, susținerea (din partea) rețelelor etnice, dezvoltarea unei mari capacități de adaptare și de redefinire a relațiilor. Cfr. Sandu D. et al. (2004) A Country Report on Romanian Migration Abroad: Stocks and Flows After 1989, Multicultural Centre Prague, www.migrationonline.cz (nov. 2010); Sandu D. (2000) «Migrația circulatorie ca strategie de viață» în Sociologie Românească, 2.

12 Minguzzi C., «La prostituzione straniera a Roma: condizioni, luoghi e mutamenti», în Carchedi F., Tola V. (ed.), op. cit.

13 Până la rezolvarea problemei pentru garantarea asistenței medicale, multe regiuni italiene au înlocuit codul STP (care este dat străinilor prezenți temporar, adică emigranților fără permis de ședere) cu codul ENI (Europei Non Iscritti - Europei Neînregistrați, n.trad.), dar, de fapt, numeroase impedimente birocratice împiedică utilizarea reală a serviciilor medicale.

Secțiunea 11

**Profilul victimelor de origine
română intrate în programele
de protecție**

Vincenzo Castelli

Secțiunea 11:

Profilul victimelor de origine română intrate în programele de protecție

Profilul social și proveniența

În această secțiune, ne vom concentra atenția asupra factorilor de vulnerabilitate, reconstruiți prin interviurile realizate de către operatorii sociali cu femeile intrate în circuitul de protecție socială.

Se pleacă de la premiza că dovezile prezentate în acest subcapitol sunt limitate, atât din punct de vedere cantitativ, în ceea ce privește numărul de persoane intervievate, cât și din punct de vedere geografic, interviurile fiind realizate doar în regiunile Abruzzo, Molise, Marche și Emilia Romagna. Condițiile pentru realizarea interviurilor cu tinere aflate în asistență, respectiv să fie majore, să fie incluse în programele de protecție socială, să se obțină permisiunea de realizare a interviului și acesta să fie înregistrat audio, au limitat posibilitatea de a intervieva un număr mai mare de fete.

Trebuie, totuși, să amintim că în prezent, după intrarea României în Uniunea Europeană, româncele prezente în programele de protecție socială sunt puține; în plus, aceleași limitări au împiedicat interviuarea minorelor de origine română, care reprezintă, totuși, naționalitatea cea mai prezentă în rândul victimelor traficului de minori în Italia.

Trebuie să subliniem că fragmentele pe care le vom prezenta în continuare, chiar și cu limitările mai sus menționate, ne oferă un punct de vedere inedit asupra realității compozite a universului exploatarei sexuale a femeilor din România prezente în structurile care oferă asistență. Aspectele inedite și valoroase sunt date de particularitățile experienței lor, inițial de înșelăciune, apoi de exploatare, pe care femeile asistate le-au relatat operatorilor sociali.

Întrebările adresate în cadrul interviurilor s-au concentrat asupra traseului parcurs de victimă de la plecarea din România, până la sosirea în Italia (direcții, motivații, itinerarii, locuri de sosire și de ședere), asupra experienței sale de trafic în Italia și asupra circumstanțelor de ieșire din situația de trafic.

În plus, a fost posibilă construirea profilului fetelor din România implicate în exploatarea sexuală. Chiar dacă este vorba despre o imagine mai degrabă eterogenă, acest lucru a permis evidențierea unor trăsături socio-geografice comune, care vor fi utile în identificarea grupurilor-țintă ale campaniei de prevenire.

Referitor la grupele de vârstă ale subiecților, respondenții sunt în acord în sublinierea faptului că româncele victime ale traficului de persoane sunt, în general, destul de tinere, cu vârste cuprinse între 18 și 25 de ani, și că, în comparație cu perioadele anterioare, vârsta lor a scăzut considerabil. Minorele identificate de forțele de ordine și duse în unitățile de primire sunt numeroase, dar puține intră în circuitul de protecție și de reintegrare. Cele mai multe dintre ele părăsesc structurile după câteva ore și se întorc pe stradă.

Din interviurile realizate nu pot fi identificate anumite zone de proveniență care ar putea conduce la ideea unor fluxuri și lanțuri de migrație bine definite. Fetele intervievate de operatorii sociali provin din zone și localități diferite din țară: din București, Târgoviște sau Galați, din care afluența este foarte mare, dar și din orașe precum Slatina, Ploiești, Bârlad, Arad, Târgu Bujor, Comănești, Baia Mare, Crăcăoani sau județe ca Bacău, Craiova, Giurgiu, Dâmbovița, Prahova, Constanța, Iași și alte regiuni din Moldova, ca și din zone de unde provinea, acum zece ani, o parte dintre victimele de origine română ale prostituției forțate în Italia. S-au înregistrat și victime provenind din Vidra, Orăștie, Cislădie, Focșani, Făgăraș, Hațeg, Craiova, Satu Mare, Pitești, Călărași, Botoșani și din zone care nu fuseseră niciodată atinse de acest fenomen, cum ar fi Transilvania, mai ales din zone ca Mureș și Cluj. Din constatări este vorba, în principal, fie de orașe mici, fie de localități rurale în care nivelul de școlarizare este scăzut, iar gradul de ocupare a forței de muncă este destul de precar.

Astfel, rezultă că nivelul educațional este unul mediu-scăzut, deși în România există o cultură care favorizează educația (nu trebuie uitat că dreptul la educație era garantat pentru toți în timpul regimului comunist). O mare parte dintre românele victime ale traficului care sosesc astăzi în Italia au numai opt clase. A existat o perioadă în care pe străzile din Italia se puteau întâlni și femei cu înaltă calificare, cu studii tehnico-profesionale sau chiar studii universitare, dar astăzi, din moment ce continuarea studiilor nu mai este garantată de stat, multe femei le întreprind destul de devreme, având astfel posibilități reduse de găsire a unui loc de muncă. În ceea ce privește tinerele de etnie romă, acestea au un nivel de educație chiar mai scăzut decât celelalte, unele dintre ele fiind analfabete.

Este evident că și experiența de muncă este scăzută, atât din cauza vârstei fragede a victimelor, cât și din cauza nivelului scăzut de educație. Toate acestea se petrec într-o perioadă în care România este puternic afectată de lipsa creșterii economice și de o rată ridicată a șomajului. În ceea ce le privește pe fetele foarte tinere, operatorii sociali care le au în asistență presupun că au practicat prostituția încă din țara de origine sau, în cazuri mai disperate, au fost exploatate de către infractori locali, în medii care reprezintă o “anticameră” pentru exploatarea sexuală, cum ar fi barurile sau cluburile de noapte.

Un alt element, care vizează contextul de sosire raportat de către operatori ca fiind specific Italiei, se referă la prezența în centrele de primire a unor fete care, înainte de a se prostitua în stradă au lucrat ca îngrijitoare și, după pierderea aceluia loc de muncă, au fost constrânse să se prostitueze ca o soluție pentru supraviețuire.

Din interviurile realizate rezultă clar că familiile fetelor, chiar și în cazul celor foarte tinere, au fost cele care le-au transmis mesajul că “trebuie să se descurce singure”. Și aceasta cu atât mai mult cu cât mediile familiale din care proveneau erau extrem de dezavantajate, atât economic, cât și cultural. Astfel, par a fi frecvente cazurile de familii numeroase, în care se pot regăsi de la neglijare, abuz de alcool și rele tratamente, până la situații limită de violență fizică și de abuzuri sexuale. Mai mult, persistența unei mentalități patriarhale, în special în zonele rurale, face ca fetele să fie socializate pentru a juca roluri de dependență și de supunere față de figurile masculine, roluri care, apoi, sunt reproduse și în mediul străzii. În situații extreme, “alegerea” prostituției, în cazurile “voluntare” sau “intrarea” în rețele criminale mai mici sau mai mari, reprezintă, în mod clar, o cale de evadare din mediul conflictual familial.

Cu toate acestea, pentru unele fete legătura cu rudele rămâne strânsă, cu atât mai mult cu cât “alegerea” prostituției este adesea motivată de nevoia de a menține familia unită (mai ales dacă există copii), într-o logică a “sacrificiului pentru familie”, care le este inoculată de la vârste fragede. În general, lăsând deoparte pe cei care ignoră, pur și simplu, motivul pentru care relația este fragilă sau absentă, atitudinea familiei față de prostituție rămâne mai degrabă ambivalentă: ca într-un fel de “piesă de teatru”, pe de o parte se prefac că nu știu sau neagă (pentru ei înșiși și pentru comunitate) dovezile, pe de altă parte acceptă bucuroși banii trimiși, exercitând, în anumite cazuri, presiuni puternice asupra fetei aflate în străinătate. Nu trebuie uitat că, în România, prostituția, pe lângă faptul că reprezintă o infracțiune, este supusă unei puternice condamnări morale. Este clar că fetele resimt un puternic sentiment de rușine față de familie și acest lucru devine, ulterior, un instrument de șantaj din partea exploatatorilor.

Interviuri cu tinere din România aflate în centre de asistență

Pentru a susține unele aspecte sau puncte de vedere importante, au fost incluse în text fragmente ample din interviuri, emblematice și exemplificatoare prin argumentele prezentate. Această alegere derivă din faptul că prezentul raport ar trebui să reprezinte un fel de “voce” a experiențelor fetelor traficate, pentru a le ajuta, astfel, să se facă auzite.

La întrebarea pusă de către operatorii sociali, “Cum ai ajuns în situația de a fi exploatată?”, răspunsurile fetelor sunt destul de asemănătoare. Aproape că s-ar putea spune că “la început a fost familia”, o familie șubredă, cu un tată violent, de multe ori alcoolic, adesea practicant de jocuri de noroc și, uneori, șomer. Alături de el stă mama, cu trăsături mai puțin conturate, aproape insesizabile, marginalizată, bătută, umilită de dinamica relației cu soțul său și de violențele îndurate.

După o ascultare atentă a interviurilor, se simte că aceste situații se dezvoltă în cadrul familiilor neglijente care, în contextul unor dificultăți materiale grave, pot ajunge să înncredințeze, în schimbul banilor, propria fiică unor bande criminale locale. Toate acestea se petrec într-o etapă a vieții în care fetele, minore, își trăiesc adolescența, o adolescență dificilă, fără repere, cu tați violenți și/sau alcoolici și mame umilite și terorizate. Imaginea care reiese din interviuri ne face să spunem că asistăm la o adolescență furată, la o ruptură interioară care împiedică o viață emoțională calmă și care conduce la un puternic dezechilibru într-o perioadă a vieții care este de formare și de planificare. În aceste condiții de grav disconfort material și psihologic, fetele par să caute afecțiune în afara propriei familii.

Și tocmai în acest tip de situații prinde contur ideea fugii. O idee, uneori, foarte gândită, foarte elaborată, alteori improvizată și obsesivă: fuga în Italia sau într-o altă țară europeană. Un proiect de migrație, am zice, care ar putea duce la o etapă de exploatare (controlată – sau cel puțin așa cred sau speră multe fete), dar care ar putea oferi și oportunități, șanse pentru o viață mai bună decât cea trăită în România, în propria familie. Termenul recurent folosit de multe fete este “a scăpa”, “a evada”, ceea ce ne face să înțelegem dorința lor de a tăia aceste relații nesănătoase cu familia din care provin, “de a emigra, cu visul de a crea o familie fericită” într-o altă țară. Și pentru a putea pune în aplicare această evadare, fetele pleacă însoțite sau însoțesc persoane care le oferă orice fel de contact sau relație, chiar și unele nesemnificative, care ar putea duce la găsirea unui loc de muncă și la posibilitatea de a câștiga niște bani. Pot fi cunoștințe, prietene sau logodnici, câtă vreme le oferă posibilitatea de a găsi un adăpost în altă parte.

“Situația mea familială este destul de grea, tatăl meu este alcoolic și fără ocupație și zilnic ne bate pe mine și pe mama, dar, din fericire, pe fratele meu nu. Fratele meu este mai mic decât mine, are 15 ani. Și bunica din partea tatălui locuiește cu noi și, când eram acasă, se purta urât cu mine, țipa și mă jignea. În ciuda situației de acasă, am avut întotdeauna o educație bună, mama mea m-a educat și a încercat să facă în așa fel încât să nu îmi lipsească nimic”.

“Prima dată am hotărât să plec pentru a scăpa de bătaia tatălui meu. Eram încă minoră, aveam 17 ani. O prietenă îmi spusese că în Italia există posibilitatea să fac ceva bani prostituându-mă și, pentru a scăpa de acasă, am mers cu ea.”

“Am venit în Italia cu autocarul și m-am dus la Ravenna, unde era prietena mea. Cam după trei săptămâni, în timp ce eram pe stradă, a venit Poliția și, din controlul actelor, a reieșit că eram minoră, deci am fost dusă într-o comunitate. După o primă perioadă de primire, m-am hotărât să mă întorc la familia mea din România, având în vedere că mama îmi spunea că situația se schimbase. În realitate, situația nu se schimbase, tatăl meu bea în continuare și era violent. Eu rămâneam la școală până târziu, mă duceam acasă la prietene, unde rămâneam peste noapte, toate pentru a scăpa de bătaie.”

“La un moment dat, sătulă de violență și de a o vedea pe mama în acele condiții, m-am hotărât să mă întorc în Italia. Am sunat o prietenă care era la Torino, întâi nu mi-a spus cu ce se ocupă, dar apoi mi-a spus că se prostitua. Deoarece situația de acasă era de nesuportat și nu îmi doream decât să scap, am plecat cu un autocar la prietena mea. După puțin timp, prietena mea s-a întors în România și eu am continuat să lucrez prin intermediul anunțurilor. La Torino nu aveam o casă, dormeam și lucram într-un hotel. Într-o zi hotelul a fost închis de poliție, așa că m-am mutat într-un alt hotel, tot la Torino. Eu nu aveam un proxenet, deci toți banii îmi rămâneau mie, dar nu îmi ajungeau niciodată. M-am mutat la Roma, unde am lucrat în stradă și nu prin intermediul anunțurilor”.

“Fostul meu iubit m-a convins să vin în Italia, cu minciuni. Mi-a spus că vom găsi de muncă pentru amândoi în Italia și că vom avea o viață mai bună. Eu aș fi lucrat ca îngrijitoare într-o familie italiană. Călătoria cu autobuzul spre Italia a fost organizată de fostul meu iubit (bilete, pașaport etc.). Dar, odată sosită în Italia m-a amenințat și m-a forțat să mă prostituez în stradă și să îi dau lui toți banii. Alte minciuni. El îmi spunea că banii îi strângea pentru a ne cumpăra o casă în care să locuim amândoi, dar, de fapt, a fost el cel care și-a cumpărat casă, mașină și care a cheltuit toți banii pe care îi dădeam.”

“Chiar din adolescență am înfruntat situații mai mari decât mine. La numai 17 ani am rămas gravidă. Familia mea nu accepta sarcina și nici copilul. Mama m-a obligat să îmi ascund sarcina și apoi să îl dau spre înfiere, copil care acum este la o familie și nu l-am văzut de doi ani. Tatăl copilului a refuzat să recunoască paternitatea și nu ne-am mai văzut. În anul 2007, în ziua în care împlineam 19 ani am plecat cu mașina în Italia, însoțită de o cunoștință din orașul meu, care îmi spusese că soția lui muncea într-un supermarket din Milano și că era liber un post de casieră. În acea perioadă eu eram la școală și mai aveam trei luni până să termin.”

“Relațiile cu familia mea erau destul de încordate: tatăl meu era alcoolic și cartofor. De fapt își petrecea mare parte din zi în fața aparatelor cu jocuri de noroc. Mama mea a început o relație cu un alt bărbat și părinții mei s-au despărțit. Nu găseam sprijin și ajutor nicăieri, eram foarte singură, îmi găseam alinare numai în frățiorul meu de doi ani, de care eram foarte atașată. Într-o zi am cunoscut două fete, care doreau să plece să trăiască în străinătate. Aceste fete mi-au făcut cunoștință cu doi prieteni români, care ne-ar fi putut ajuta să fugim în Italia. Înainte de plecare, acești doi bărbați au făcut o selecție și m-au ales pe mine, găsindu-mă, probabil, cea mai hotărâtă. După două săptămâni, m-au însoțit în Italia, cu autocarul. Eu nu vorbeam italienește. M-au învățat câteva cuvinte pe care să le spun clienților, mi-au falsificat actele, pretinzând că sunt majoră și imediat m-au dus pe stradă, dându-mi un telefon mobil pentru a-mi controla mișcările. Inițial, stabilisem ca banii câștigați să îi împărțim între noi, jumătate-jumătate. Apoi, mi-au spus că mi-au deschis un cont în bancă, în care aș fi putut să îmi depun banii. În realitate nu îmi dădeau nimic și toți banii erau trimiși în România.”

“Sunt din Suceava, un oraș din nord-estul României. După diploma de inspector, m-am înscris la Universitate, la Facultatea de Istorie, la care am mers doi ani. După școală munceam ca ospătăriță. Am întrerupt școala din motive economice. Visam să devin profesoară de istorie, dar pentru a fi admisă la concurs trebuia plătită taxa. După moartea tatălui meu, mama s-a îmbolnăvit și a trebuit să își petreacă mare parte din timp în spital. Toată greutatea gospodăriei a rămas pe umerii mei. Într-un final, am găsit o posibilitate de a ieși din această situație atunci când o prietenă a mea, care muncise în Calabria ca babysitter, mutându-se în nordul Italiei, mi-a oferit posibilitatea de a-i lua locul. Mi s-a cerut să-mi plătesc locul de muncă cu suma de 200 de euro, pe care eu nu îi aveam, așa că mi-am lăsat telefonul în gaj. Abia sosită în Calabria, familia la care trebuia să lucrez a hotărât să nu mă mai angajeze, pe motiv că eram prea tânără. Am găsit, totuși, alt post ca babysitter. Pentru două luni am acceptat să continui să muncesc, dar salariul era prea mic (nici măcar 300 de euro pe lună!) și visul meu de a putea să îmi plătesc studiile pentru a ajunge profesoară, se îndepărta tot mai mult. Am contactat atunci niște veri care trăiau la Roma și m-am mutat la ei, reușind să găsesc de muncă la țară pentru o lună și jumătate. Aici nu am primit nici un ban și verii mei m-au dat afară din casă. Am cunoscut atunci un vecin albanez, care părea că dorește să mă ajute, găzduindu-mă în casa lui, la Roma. Acesta se transferase, pentru o lună, în Belgia și apoi s-a întors să mă ia, asigurându-mă că acolo deja mă aștepta un loc de muncă. În realitate am stat două luni în Belgia (la granița cu Germania), fără să muncesc. Între timp, mi-a prezentat prostituate tinere care se dezbrăcau în vitrinele din cartierele cu lumini roșii din Germania. În scurt timp m-am convins că aceea era o activitate absolut normală și că putea deveni o muncă mai mult decât comună pentru cine avea nevoie de bani. Am făcut acest lucru în Germania, unde am rămas un an și jumătate, perfect integrată în comunitatea albaneză a locului. Dar, de fapt, nu eram liberă: începeam tura mea în fiecare seară la 21.00 și terminam la 5.00 dimineața. Restul timpului nu puteam ieși din apartamentul meu. Am fost, de altfel, abuzată fizic și moral de bărbatul care pretindea că este iubitul meu. Văzând că în Germania fratele iubitului meu avea probleme cu poliția, m-am întors în Italia, unde am început să lucrez pe stradă, la Castel Bolognese, într-o piațetă “moștenită” de un unchi al băiatului albanez. Ideea era că, atunci când aș fi strâns destui bani, ar fi venit în Italia și ceilalți (iubitul meu, fratele lui și iubita fratelui lui). Când am reușit să am o sumă destul de mare de bani, am închiriat un apartament și au sosit numai iubitul meu și iubita fratelui lui (fratele fusese deja prins în Germania și băgat la închisoare).”

“Sunt dintr-un sat de lângă București, și, după ce am terminat școala, am lucrat ca vânzătoare în satul meu. Am cunoscut o prietenă care plecase să stea în Italia și lucra într-un club de noapte. M-am hotărât să mă duc la ea și am luat autocarul spre Ravenna, unde mă așteptau prietena mea și proprietarul unui local de noapte. Din familia mea, numai fratele meu mai mare știa de fuga mea. Locuiam într-un apartament, împreună cu altă fată. Aici plăteam cheltuielile de întreținere, chiria și mijloacele de transport, pe care le foloseam pentru a ajunge la locul de muncă. Am început să lucrez într-un local. Nu mi se cereau lucruri deosebite, doar să fac clientul să consume cât mai mult. De fapt, eram plătită în funcție de consumația clientului. Odată expirat permisul turistic de ședere, valabil trei luni, m-am întors pentru o scurtă perioadă în România pentru a putea face din nou asta în alte cluburi de noapte din Italia.”

“Am sosit în Italia din România după ce am fost vândută de către familia mea. Pentru 300 de euro, părinții mei m-au dat unui grup de conașionali de ai mei. Întâi m-au determinat să mă prostituez în nordul Italiei și apoi m-au revândut unei bande din Abruzzo. Lucrul pe stradă era foarte dur și proxeneții mei mă băteau în fiecare zi. Aceștia îmi luau toți banii pe care îi câștigam și mie nu îmi rămânea nimic.”

“Am plecat. Am găsit o prietenă care m-a sfătuit să mă duc în altă parte. Am întâlnit un bărbat cu care am putut ieși din România și am venit în Italia. Odată sosită, nu știam ce să fac și am început să lucrez într-un local de noapte, apoi am cunoscut o altă româncă, care lucra tot acolo.”

Secțiunea 12

Recrutarea victimelor traficului de persoane de origine română

Emiliana Baldoni

Secțiunea 12:

Recrutarea victimelor traficului de persoane de origine română

Reconstruirea profilurilor victimelor traficului de persoane prezentate mai sus arată, în toată complexitatea lor, multitudinea situațiilor de vulnerabilitate cu care se confruntă imigrantul. Este deja cunoscut din literatura de specialitate, în legătură cu evoluția fenomenului, faptul că la baza experienței de exploatare se află un proiect de migrație “la termen”, cu scopul de a câștiga bani în cel mai scurt timp posibil și o *conștientizare* pe scară largă din partea fetelor implicate¹. Doar într-un număr mic de cazuri se mai poate identifica o situație de înșelăciune reală referitoare la tipul de muncă promis de către recrutor.

“Trebuie să renunțăm la acest aspect al înșelăciunii deoarece, în mod obiectiv, acum nu se mai poate vorbi de înșelăciune pentru femeile care vin în Italia să lucreze pe stradă... Ce altceva ar trebui să facă, venind aici, femeile străine, în această perioadă de criză? Românii sunt vecinii noștri, adesea vorbesc limba noastră... deci cum ar putea să nu știe?”

(interviul 6)

“În mod sigur sunt controlate, dar, la o analiză superficială, pare a fi o prostituție mai conștientizată, se pare că au o idee mai clară, nu vin aici pentru a se prostitua toată viața, ci doar ca să strângă niște bani și să se întoarcă în țara de origine. Pentru minore există ideea asta: să vină aici pentru un an, doi, să facă bani, apoi să se întoarcă în țară și să se stabilească acolo. În realitate, se vede că sunt fete devastate, foarte vulnerabile și chiar nu se știe câte vor reuși, într-adevăr, să ducă până la capăt această cale.”

(interviul 13)

Cu toate acestea, pentru a parafraza cuvintele unuia dintre respondenți, mai degrabă decât de *conștientizare*, ceea ce presupune capacitatea de a lua decizii în mod autonom, ca subiecți activi, ar fi oportun să vorbim despre un nivel mai amplu de *cunoaștere*, pentru că în România există deja, mai ales în mediul urban, informații detaliate cu privire la riscurile de a deveni o victimă a exploatarei sexuale.

Dar abilitatea traficantului, încă din momentul recrutării, constă tocmai în a specula aspirațiile de îmbunătățire a situației materiale, nevoia de a scăpa, dorința de libertate și emancipare, minimalizând pericolele, subliniind momentele și părțile aventuroase și, mai ales, lăsând fetei iluzia că ea își va menține permanent controlul asupra propriei vieți (“te poți opri când vrei”). Și iată că, în condițiile în care ea subestimează puternic consecințele viitoare ale prostituției, aspectul de *consensualitate* devine tot mai problematic, transformându-se, de fapt, într-o serie de limitări și constrângeri.

“Mai mult decât de conștientizare, eu aș vorbi de cunoaștere. Sigur, poate că știu că una din muncile posibile este prostituția. Dar, și pentru că prostituția a luat amploare în România, (...) de acum este foarte cunoscută această posibilitate sau acest risc. În timp ce conștientizarea, ca proces prin care luăm decizii ca subiecți activi, acest lucru, sincer, eu nu l-am mai întâlnit, mai ales în cazurile mai fragile și complexe care ajung în sistemul de protecție.”

(interviul 40)

¹ F. Carchedi, G. Mottura, G. Campani (ed.): I colori della notte. Migrazioni, sfruttamento sessuale, esperienze di intervento sociale, Milano, Angeli, 2000, p. 121 și următoarele; C. Minguzzi, “Il traffico di donne adulte e minori. Il caso rumeno”, în F. Carchedi (ed.), 2004, op. cit., p. 122.

Din cele observate, în implicarea în trafic un rol-cheie este jucat de rude, cunoscuți sau alți membri ai rețelei sociale de referință. În prezent, recrutarea pare să fie făcută mai ales de către persoane foarte apropiate fetelor, care cunosc situația lor personală și care, tocmai în virtutea acestor cunoștințe, sunt capabile să le ofere o motivație și apoi, în cazul în care ar încerca să se elibereze de exploatare, să le șantajeze, prin amenințări împotriva familiei sau, într-o variantă mai puțin crudă, dar la fel de eficientă, amenințând să dezvăluie întregii comunități activitatea de prostituție.

“Ceea ce este interesant este că există rețele, grupuri în care acești “logodnici” sunt înrudiți între ei, sunt veri, frați și grupul de femei pe care le conduc sosește din același oraș, zonă, regiune...sunt rețele organizate de rude, cunoștințe, prieteni, toți din același cartier...”

(interviul 39)

“Chiar cu amenințarea că vor spune familiei ceea ce fac. Pentru că nu există ceva mai rău pentru femeia româncă. Dacă lumea ar ști că face acest lucru, ar fi terminată... rușinea ar fi lucrul cel mai rău...”

(interviul 1)

În multe cazuri, de altfel, persoana recrutorului este aceeași cu cea a exploatatorului. Dacă la sfârșitul anilor 1990 femeile recrutate, înainte să ajungă pe străzile din Italia, erau vândute și treceau prin multe țări, printr-un sistem complex de vânzare-cumpărare, care presupunea implicarea unor grupuri criminale de naționalități diferite², din 2002-2003, în schimb, victimele sunt exploatate cel mai adesea de conaționali, adesea rude, prieteni și iubiți. Nu mai există, deci, mari puncte de trecere, ci o singură călătorie din țara de origine sau, cel mai adesea, un stadiu intermediar de exploatare în alte state (de exemplu, în Spania). Intrarea României în Uniunea Europeană a favorizat crearea unor sisteme de exploatare mai puțin organizate și mai degrabă spontane sau bazate pe inițiativa unor indivizi singuri, care uneori reușesc să se sustragă controlului forțelor de ordine.

“(Exploatatorii-nn) sunt români, de obicei din același loc, din același oraș, care apoi declanșează un mecanism de frică, pentru că îi cunosc rudele... Am avut impresia că ambii fac parte din aceeași zonă, același mediu și același oraș. Este vorba de persoane fără legături cu crima organizată, de huligani, cum s-ar spune, care exploatează femeile... Ca și cum ar fi independenți (...) o mică criminalitate română, un pic ca Ndrangheta (mafia calabreză- n.trad.), în grupuri mici, de familie...”

(interviul 11)

Trebuie subliniat faptul că dorința de realizare a propriului proiect de migrație face ca multe fete să se deplaseze *independent* și *activ*, folosindu-se de rețeaua de contacte pentru a găsi canalul adecvat. Uneori întâlnirea cu recrutorul are loc în baruri și discoteci cu reputație îndoielnică, acestea servind drept “anticameră” a prostituției, deoarece sunt frecventate de persoane foarte apropiate de lumea crimei.

“Îmi amintesc cazul unei fete, primul intermediar a fost profesorul de engleză care a prezentat-o unei alte persoane (...) și aceasta l-a plătit. Este un lanț de persoane (...) care te conduce până ajungi la țintă.”

(interviul 29)

“Toate spun că munceau, dar nu se înțelegea bine ce anume făceau. Încercam să deducem ceva atunci când întrebam unde s-au întâlnit, aproape întotdeauna într-un bar, local de noapte, în care el face pe grozavul...În sfârșit, am înțeles că aceste locuri erau frecventate de aceste puștoaice...”

(interviul 11)

² F. Carchedi, I. Orfano (ed.), op.cit.

Sunt surprinzătoare ușurința și naivitatea cu care unele fete, în special cele mai tinere, se încredințează oricui se oferă să le ajute să-și aranjeze plecarea, fie că este vorba despre un tânăr de vârsta lor, cunoscut pe o rețea de socializare sau despre un adult întâlnit într-o discotecă. Elementul central pare a fi tocmai *subestimarea riscului*, combinată cu credința (iluzorie) că își pot menține propria autonomie în toate circumstanțele.

"Sunt cele mai nefericite, cele mai disperate, nu au acte, fetițe care au avut încredere, sunt unele care îți spun că l-au cunoscut pe tip pe Tweeter, de câteva săptămâni și că așa au ajuns aici, o încredere mare în oameni pe care îi știu de câteva săptămâni..."

(interviul 54)

"Mi se pare că există multă ușurință în alegerea de a pleca: "l-am întâlnit pe unul în discotecă, săptămâna asta plec cu el la Milano!" Înainte a plecat vecina pe care o cunoștea de ani de zile(...) În același fel, dacă prietena mea îmi spune că are o prietenă care stă în Italia, atunci plecăm imediat."

(interviul 24)

În mecanismul de recrutare în trafic a româncelor, figura "logodnicului" pare să joace un rol tot mai important. Caracteristicile relației cu logodnicul-exploatator și implicațiile profunde ale acestei relații vor fi discutate mai târziu. Pentru moment, este suficient să observăm că, din punctul de vedere al fetelor, decizia de a se prostitua este funcțională în realizarea unui proiect comun, pentru care trebuie să se facă "orice sacrificiu".

"Nu mi s-a mai întâmplat ca ideea de a veni aici pentru a se prostitua și a face niște bani să fie complet detașată de ideea de exploatare. În sensul că era o linie subțire... un fel de pact de dragoste cu prietenul ei, de legătură foarte strânsă, de tipul "O faci pentru mine, o faci pentru noi"... Apoi, sosirea în Italia și rolul foarte important jucat de acești indivizi care, oricum, era același și înainte de plecare (...) Analizând relația se dovedește că era deja, din start, un mecanism puțin pervers."

(interviul 3)

"Așadar, relația sentimentală cu un băiat, soț sau logodnic, dacă preferați, este punctul care marchează intrarea în exploatare; un "pact de dragoste", care leagă fata prin promisiunea că prostituția nu este decât un mod de a realiza mai repede un vis de iubire, acela de a se stabili fericiți în România."

(interviul 52)

O altă figură importantă în faza de recrutare este aceea a prietenei sau a cunoștinței "care a făcut bani în Italia". Este vorba adesea de femei tinere care, chiar continuând să se prostitueze, își asumă, în cadrul organizației criminale, fie rolul de recrutatoare de fete noi, fie acela de control direct în numele traficanților. Capacitatea lor de convingere constă, mai ales, în faptul că, în ochii fetelor noi, ele reprezintă un "model de succes", o dovadă concretă că este posibil să obțină *repede și ușor* toate acele bunuri care, în imaginația lor, reprezintă bunăstarea economică (nu doar bani pentru a putea scăpa de sărăcie, ci și haine de firmă, telefon de ultimă generație, mașină...).

"Este ușor să cazi în prostituție, este suficient să te sune o prietenă, nu ai nevoie de nici o expertiză, de cultură, nu trebuie să înveți o meserie și se câștigă mult."

(interviul 35)

După ce am analizat personajele-cheie în recrutare, trebuie să ne concentrăm atenția asupra motivațiilor care, după părerea celor intervievați, stau la baza intrării într-o rețea de exploatare. Desigur, o astfel de implicare nu poate fi redusă la o singură cauză explicativă, ci trebuie, mai degrabă, privită ca fiind consecința unei combinații complexe de factori de tip familial, social și contextual care, în biografiile individuale, au greutate și întindere diferite.

Din analiza interviurilor se desprinde, în primul rând, faptul că motivația economică este cauza de fond care le face vulnerabile la exploatare. Într-un context național caracterizat de criză financiară, șomaj și un cost ridicat al vieții, motivația economică cuprinde, în realitate, situații diferențiate, care merg de la condiții de sărăcie extremă și privațiuni, întâlnite în multe zone rurale, până la condiții de sărăcie relativă, în care satisfacerea nevoilor primare este mai mult sau mai puțin asigurată, însă percepția lipsei totale de perspective de îmbunătățire este puternică.

"Există în realitate atâta foame și sărăcie încât încearcă oricum. Eu nu învinuiesc dacă există cunoștință de cauză, problema este foamea, veniturile mici, care îi vulnerabilizează pe cei cărora li se propune călătoria... riscul este luat în calcul... își spun "mie nu mi se poate întâmpla."

(interviul 5)

"Contextul de proveniență este unul de sărăcie extremă...o sărăcie pe care și-o poți închipui în Africa, dar la care nu te aștepți într-o țară din est. Fetele povestesc că nu au apă în casă, că au avut o singură pereche de pantofi, că au avut o foarte mică posibilitate de instruire... Familii de la sate caracterizate printr-o sărăcie foarte mare."

(interviul 36)

Determinantă în calea spre prostituție este și existența unor copii aflați în îngrijire; copiii, de obicei încredințați familiilor de origine, devin uneori un motiv puternic de presiune din partea rudelor. Este important de subliniat faptul că cererile constante de bani, deși pe de-o parte sunt motivate de necesități obiective, pe de altă parte nu se dezvoltă întotdeauna în situații de sărăcie absolută, ci, uneori, se pot petrece în situații de degradare morală și culturală care fac ca practicarea prostituției de către un membru al familiei să pară un lucru "normal".

În opinia unor persoane intervievate, implicarea rudelor în proiectul de migrație în scop de exploatare prin prostituție a minorilor este dovedită de faptul că, uneori, asupra celor opriți de forțele de ordine, sunt găsite procuri, semnate de părinți, care îi încredințează unor tutori fantomatici.

"Am văzut fete tinere care aveau copii în România și care se hotărau să abandoneze strada, dar apoi, după o lună sau două, familiile începeau să le sâcâie: "Trimite-ne bani!"

(interviul 13)

"Când vorbeam cu aceste fete, mă întrebam: dar unde le sunt părinții? Pentru că multe minore soseau cu procuri semnate de către părinți, care le încredințau acestor presupuse rude..."

(interviul 21)

"Familii atât de sărace, de dezavantajate, încât nici măcar nu își pun problema, nu se întreabă "unde este fica mea?". O fată a fugit mai întâi în România, în alt oraș și a luat legătura prin internet cu băieți de aceeași vârstă care, apoi, au adus-o în Italia și în timpul interviului i-a spus asistentei sociale că și sora ei fugise și că tatăl lor nu le-a căutat niciodată și că și mama lor este în Italia, dar nu știe unde. O fată de 16 ani, care trebuie să se descurce de una singură, trebuie să devină autonomă și să își găsească un loc de muncă."

(interviul 54)

Cu toate acestea, nu trebuie trecut cu vederea faptul că însăși povara întreținerii familiei, ceea ce probabil redefinește chiar și rolul femeii în gospodărie, poate reprezenta motivul principal care o face să accepte și să suporte duritatea exploatării și a vieții de stradă.

"Tocmai pentru că sunt familii defavorizate, prostituția sau, oricum, o viață discutabilă din punct de vedere moral, nu este o faptă gravă (...) este nesemnificativă din punct de vedere moral. Când o persoană foarte tânără are un prag de acceptare atât de scăzut, în mod sigur acesta este un prag al întregii familii... Multe dintre familii, după mine, la început, nu știu că fica se prostituează, apoi, însă, după o vreme, se prefac că nu știu. Mai ales pentru că trimit o grămadă de bani... își cumpără casă, au bani pentru școala băieților, pentru îngrijirea părinților și chiar plătesc înmormântările, când moare cineva..."

(interviul 35)

Dincolo de aspectul economic, mediul familial constituie în sine un factor puternic de stimulent în decizia de a emigra, în contextul în care este caracterizat de o stare gravă de conflict. După cum s-a văzut din analiza profilurilor victimelor, multe istorii ale fetelor traficate au fost profund marcate de experiențe intrafamiliale de abuz, neglijență, violență, alcoolism și chiar abuzuri sexuale. Socializate cu aceste modele de conflict, fetele intră după aceea în relații de cuplu la fel de violente, relații de multe ori construite prea devreme, doar pentru a scăpa de maltrătarile din familie.

“În familie există întotdeauna un părinte bolnav (...) dar nu știm dacă este adevărat sau ni se spune pentru a ne manipula... Referitor la abuzuri, au povestit despre abuzuri din partea taților alcoolici, care o maltratau pe mamă sau despre abuzuri dinainte de a pleca, din partea cunoscuților (...) Simt nevoia să povestesc despre aceste lucruri cu o natură surprinzătoare (...), operatorul este prima persoană pe care o văd și îi spun aceste secrete... Maltratarea și abuzul de alcool sunt deosebit de frecvente.”

(interviul 24)

Unele mediatore culturale intervievate observă că, la nivel individual, gradul scăzut al stimei de sine și încrederea redusă în propriile puteri, care cresc vulnerabilitatea multora dintre fete, sunt legate de persistența modelelor educaționale centrate pe diferențierea rolurilor în funcție de gen, modele care plasează femeile într-o poziție de subordonare față de figurile masculine. Încă de mici, fetițele sunt educate, mai ales în mediile tradiționale, în spiritul “sacrificiului pentru bărbat și familie” și cu ideea că realizarea femeii este posibilă numai lângă un bărbat, prin căsătorie.

“Eu cred că principala cauză este, de fapt, o combinație de motive: probleme familiale, probleme economice, combinate cu o mentalitate super masculină (...) având în vedere aceste ipoteze, este evident că femeia ajunge să creadă că nu are nici o valoare. Cred că este un model educațional (...). Deși lucrurile se schimbă în România, dacă ești femeie și nu ești căsătorită sau logodită înseamnă că ceva este în neregulă cu tine (...). A sta cu un bărbat și a demonstra că astfel valorezi mai mult ca femeie, că ești împlinită numai alături de un bărbat, acesta este un model care încă se transmite în România, în special în mediul rural.”

(interviul 1)

În lumina celor descrise până acum, unii operatori au reamintit importanța transmiterii unor informații distorsionate legate de oportunitățile de locuri de muncă în Italia și de accesul facil la niveluri înalte de bunăstare ca factor de atragere către exploatare. Faptul că, în perioadele de criză economică, Italia continuă să reprezinte o destinație atractivă pentru imigrația în scop de muncă este un lucru surprinzător, dacă se ia în considerare că în țara noastră trăiesc circa un milion de cetățeni români și că - datorită inclusiv rețelelor etnice - circulă numeroase informații despre condițiile reale de viață și de muncă. Trebuie, totuși, ținut cont și de faptul că pentru multe femei, care provin din medii defavorizate din România, a călători și a te muta într-o altă țară europeană continuă să reprezinte o formă de eliberare de modele patriarhale rigide, și - în percepția lor - singura speranță de a se realiza din punct de vedere economic.

Secțiunea 13

**Exploatarea victimelor traficului
de persoane de origine română**

Federica Dolente

Secțiunea 13:

Exploatarea victimelor traficului de persoane de origine română

Modelele de exploatare

În momentul intrării în rețeaua de exploatare, între fetele din România și cei care le exploatează se instaurează o serie de dinamici relaționale care dau naștere unor *raporturi de prostituție* diverse¹; acestea sunt, prin natura lor, schimbătoare și se caracterizează tocmai prin continua transformare în timp, chiar dacă rămân în interiorul unei relații de dependență și de subordonare. Pentru a acționa în mod eficient, este extrem de importantă înțelegerea direcției în care se pot dezvolta, în timp, aceste dinamici relaționale. În prezent, din perspectiva operatorilor sociali, pare evidentă coexistența a trei tipuri diferite de practici/raporturi de exploatare prin prostituție:

"Trebuie să facem distincția între cea care se prostituează în mod independent și voluntar și care nu duce pe nimeni în spate, cu excepția prietenei cu care împarte apartamentul; cea care a venit prin intermediul unei organizații, este conștientă că va merge să practice prostituția și care, chiar dacă, din punct de vedere legal este o victimă a traficului, nu se simte deloc așa; și ajungând până la cea care este bătută și dusă cu forța pe stradă. Este ca și cum ar exista mai multe niveluri... în realitate sunt cazuri foarte diferite. Acest lucru este valabil în cazul oricărei naționalități, însă în cazul româncelor este mult mai evident. Se merge de la o extremă la alta."

(interviul 55)

Prima formă amintită este aceea pe care o putem defini drept "voluntară", care intervine atunci când, în lipsa altor perspective de muncă, industria sexului apare drept unică posibilitate de salvare și de asigurare a unui venit pentru femeia migrantă, și este concepută în contextul unei situații economice foarte precare și proiectată ca posibilitate de îmbunătățire a situației proprii și a familiei sale. Pentru femei, experiența prostituției este astfel văzută ca o formă de "auto-exploatare intensă"², concepută ca fiind fezabilă pentru o perioadă limitată de timp, perioadă în care acest "sacrificiu" va fi făcut nu numai cu scopul propriei supraviețuiri, ci și a salvării familiei sale, mai ales în cazul în care există copii sau frați mai mici de întreținut.

"Se așteaptă că vor practica prostituția o perioadă scurtă și că, apoi, lucrurile se vor rezolva pentru totdeauna, însă cererile, venite din țara de origine, sunt mereu tot mai mari."

(interviul 42)

"Acum o fac din motive economice, una are frați acasă, alta are un copil de întreținut, alta vrea să câștige niște bani pentru a putea să se întoarcă după aceea în țara de origine."

(interviul 34)

Aceasta este o practică redusă din punct de vedere numeric, dar este prezentă pe întreg teritoriul italian, cu configurații și moduri de exercitare diferite de la zonă la zonă, și care, deși eterogenă, se regăsește în experiențele de lucru în stradă și în apartamente, după cum relatează mulți operatori sociali.

"Sunt și altfel de fete, frumoase, foarte fardate și bine îmbrăcate, acestea nu se plâng niciodată de lipsa clienților, reușesc să lucreze și să câștige 700-800 de euro pe noapte; acestea sunt puține, au alte rețele, au clienți stabili, lucrează în hoteluri, deci ajung 3-4 clienți și câștigul este foarte mare; și acestea sunt controlate, pentru că nu sunt foarte dornice să stea de vorbă cu noi, nu le trebuie nimic din ceea ce le-am putea noi oferi."

(interviul 54)

1 F. Carchedi, G. Mottura, G. Campani (ed.), op. cit., p. 132

2 Pentru tema legată de auto-exploatarea propriei munci de către imigranții români, a se vedea D. Perrotta, Vite in cantiere. Migrazione e lavoro dei rumeni in Italia, Il Mulino, Bologna, 2011, care, în ceea ce-i privește pe muncitorii români în construcții în Italia: se vorbește despre o «dispoziție (auto) distructivă», «munca și banii sunt pivoții în jurul cărora se desfășoară discuțiile imigranților români: se vine în Italia pentru a munci și a câștiga. Țara de migrație este văzută de mulți români numai ca loc în care se câștigă bani, chiar și prestând munci grele și, uneori, degradante; imigranții acceptă condițiile grele de muncă numai pentru că sunt legați - cel puțin la nivel ideatic - de un alt context, cel românesc, în care pot, apoi, valorifica, banii câștigați în Italia." (p. 211)

"Este o cale destul de standardizată. În linii mari, fata știa că vine ca prostituată, din motive economice, planul era ca apoi să iasă din asta..."

(interviul 42)

"Știm că unele din ele lucrează în localuri, în cluburile de noapte din zonă și că, spre deosebire de cele ce lucrează în apartamente, în cazul lor nu există exploatare..."

(interviul 50)

A doua modalitate este aceea pe care o putem numi "involuntară", deoarece se manifestă printr-o rezistență activă din partea femeilor implicate și, tocmai pentru a înfrânge această rezistență, exploataatorii recurg la violență și la amenințări, chiar și față de rudele victimelor. Aceasta este practica coercitivă, care în prezent pare că apelează la forme mai subtile și mai studiate de abuz, de șantaj, de dominare la nivel psihologic și de denigrare a femeii.

"Din ceea ce știu eu, femeile sunt traficate, sunt înșelate cu promisiuni false de locuri de muncă: "vino și vei merge să lucrezi într-un bar sau ca babysitter sau la câmp", promisiune făcută de o prietenă a unei prietene, de un vecin. Apoi vin aici și nu găsesc de muncă... și după ce stai o săptămână fără să muncești..."

(interviul 40)

În anumite contexte, există o adevărată revenire la modalitățile violente, unii operatori vorbind despre revenirea la modelul albanez "tradițional". În imaginea de ansamblu a fenomenului, acest model nu este, probabil, cel mai important, dar nici nu poate fi considerat marginal, având în vedere gravitatea sa. Este interesant de observat că ieșirea (și denunțul) din situația de violență îndurată reprezintă nu atât o consecință a instaurării unei relații de încredere cu operatorii sociali, cât, mai frecvent, o reacție la un eveniment de ruptură în interiorul relației cu traficanții (de exemplu, aducerea unor fete noi, percepută de cele vechi drept act de trădare sau nerespectarea înțelegerilor privind împărțirea câștigului). Utilizarea formelor "tradiționale" de constrângere, respectiv bătăi, amenințări și maltratări, a fost observată constant în unele zone din Toscana.

"Pentru românce a revenit modelul albanez de acum 10 ani. Un model de exploatare foarte violent, cu un control foarte strâns. Mulți dintre acești logodnici, când ieșim seara pe stradă, trec pe lângă noi cu bicicleta sau cu mașina, rămân în apropiere, dau telefon continuu. Există un control foarte strâns. Mai înainte, "plasa" de control avea niște "ochiuri" mai largi... Erau, probabil, alte femei care controlau. Acum este un control la sânge: fiecare bărbat are femeia lui... Cu toate acestea, există un fel de acceptare (de către victime – n.trad.) a proiectului de migrație, chiar dacă este o acceptare la un nivel viciat."

(interviul 7)

În sfârșit, a treia modalitate este cea pe care o numim "negociată", pentru că între traficanți și femeia implicată se creează un fel de pact de interes reciproc, bazat pe câteva reguli de distribuție. În acest ultim caz ne aflăm în fața unei "servituți voluntare", deoarece femeile se încredințează în mod intenționat unuia sau mai multor bărbați care, astfel, obțin avantaje de pe urma "înclinației lor spre migrație"³. În sine, poate să pară un paradox, pentru că, din punct de vedere rațional, este de neconceput existența unei servituți, adică a unei situații care implică absența libertății personale, care să fie în același timp voluntară, ca manifestare a unei alegeri personale independente. De fapt, custodia unei femei care "se pune în mâinile" exploatatorului, ca să cităm pe unul dintre respondenți, este esențială pentru a obține o protecție în timpul exercitării prostituției, care altfel nu ar fi posibilă fără medierea și furnizarea unei game de servicii indispensabile femeilor pentru a practica prostituția, fie afară, fie în interior.

"Modalitățile sunt variate, nu există cineva care se poate duce pe stradă și poate face ceea ce vrea, cuiva trebuie să dea socoteală. Dar între maniera "îți iau toți banii" și cea actuală "îți ofer niște servicii" este, totuși, o distanță: eu îți cer un procent, o sumă fixă, pentru locul tău pe stradă, de exemplu, și tot ceea ce câștigi în plus este al tău, nici măcar nu îți țin socoteala acestui câștig."

(interviul 36)

"Fetele simt că plătesc substanțial pentru un serviciu, că fac parte dintr-o organizație care le apără și căreia îi plătesc pentru un serviciu: camera, apartamentul în care lucrează, trotuarul, protecția față de ceea ce i se poate întâmpla când lucrează."

(interviul 33)

3 Pentru detalii, a se vedea F. Viti, Schiavi, servi e dipendenti, Raffaello Cortina Editore, Milano, 2007; R. Botte, "Les habits neufs de l'esclavage: métamorphoses de l'oppression au travail", în Cahiers d'études africaines, 179-180, Ed. EHESS, Paris, 2005.

Așadar, prostituția negociată include situații diferite, nu întotdeauna clar identificabile, care pornesc de la relații negociate de tip *simetric*, caracterizate prin niveluri înalte de autonomie, o repartitie "echitabilă" a câștigurilor și reguli comune de gestiune, și până la relații negociate de tip *asimetric*, în care, în ciuda negocierii timpului de lucru, a beneficiilor și a condițiilor, rezultatul este, oricum, defavorabil femeii⁴. De asemenea, puterea de decizie poate fi exercitată în forme destul de diferite și poate suferi redimensionări semnificative pe durata practicării prostituției.

Elementele constitutive ale traficului negociat sunt :

- **agreederea** modului de exercitare și a compensațiilor. Participarea la câștiguri pare elementul motivant care explică, în mare parte, "succesul" acestui model. De fapt, dacă tânăra primește o parte din încasări, are impresia că își atinge obiectivul de migrație și acest lucru face acceptabil atât chinul vieții pe stradă, cu ritmurile ei istovitoare, stigmatizarea, umilințele, mizeria și riscurile de agresiune, cât și exploatarea și ideea că alții obțin beneficii economice din prostituție, fără a se vinde ei înșiși în mod direct.

"Tinerele sunt preluate de către organizație și duse în Italia, cu promisiunea unei recompense financiare, ceea ce - de multe ori - se și întâmplă, ca un procent din câștiguri. Este o formă contractată de exploatare, astfel încât acestea nu au deloc senzația că sunt exploatate, ci că au încheiat un acord cu proxenetul lor atunci când îi dau o parte din încasări, iar restul îl țin pentru ele."

(interviul 54)

"Există un oarecare nivel de conștientizare și de participare din partea victimelor, care nu se percep astfel. Ni s-a întâmplat să le găzduim în centrele de primire deoarece au fost trimise de la secțiile de poliție și am încercat să lucrăm la refacerea percepției asupra propriului statut de victimă, dar ele nu se percep ca atare (...) La femeile din România exista dorința de a rămâne în această rețea de exploatare care era, totuși, suficient de laxă încât să le permită să pună ceva bani deoparte, deci să își realizeze proiectul de migrație."

(interviul 3)

- **instrumentalizarea** raportului de prostituție bazat pe convingerea (mai mult sau mai puțin iluzorie) existenței unor *beneficii pentru ambele părți*. "Prostituția negociată" provine din faptul că, pentru traficanți, impunerea unui nivel scăzut de constrângere este mai avantajoasă, deoarece există o limită de toleranță a exploatării, dincolo de care fetele se revoltă și încearcă să scape. Pentru femei, în schimb, "beneficiul" constă în garantarea protecției.

"Dacă mă pun în pielea proxenetului, să continui să păstrez fetele obligându-le, bătându-le, luându-le toți banii, cu siguranță câștig mai puțin decât dacă mi le fac prietene sau "logodnice"... Astfel se câștigă la fel, deoarece, dacă fata reușește să lucreze în liniște, câștigă chiar mai mulți bani... S-au "modernizat" în a "fideliza" fetele. Aceasta și pentru că, dacă aduci o fată și fuge, nu reușești apoi, în 15 zile, să găsești o alta. În acest fel proxeneții sunt și mai puțin atacabili, din punct de vedere juridic, dacă fata spune că o făcea de bunăvoie, sunt probleme mai complexe, iar cu un avocat bun, reușesc să scape după puțin timp."

(interviul 9)

4 F. Carchedi (ed.) op.cit., p. 103.

- **acceptarea situației de către ambii parteneri.** După cum se arată în cele ce urmează, tinerele sunt adesea legate de exploatarea lor printr-o puternică legătură afectivă și își întrețin iluzia realizării unui proiect comun.

“Ca un proiect de cuplu cu logodnicul. Fiecare caz este special, dar elementul comun tuturor acestor situații îl reprezintă așteptările mari care decurg din aceste relații, puternica încărcătură afectivă, poate și pentru că le lipsesc alte contexte importante de referință în țările de origine sau în Italia, singurul scenariu la care se gândesc este acest proiect de cuplu.”

(interviul 31)

“Apoi sunt fetele care, încă de la început, știu ce urmează să facă. Și ele, între ele, își spun “Sunt prostituată! Este în regulă” sau este soțul care le spune, venim și facem asta. În acest caz e un fel de “prostituție de cuplu”.

(interviul 32)

- **mobilitate ridicată** întâlnită în multe zone. Mobilitatea între diferite zone din Italia ca o strategie care a existat dintotdeauna, funcțională în raport cu nevoia unei “rezerve” pentru cele prezente pe stradă, care să asigure clienților o “ofertă” și o rotație a fetelor mereu noi. Și o mobilitate nouă, o alternanță între Italia și România, strategică pentru menținerea unei relații care să pară mai puțin ofensatoare și limitantă.

Astfel, acest cadru ne ajută să înțelegem modul în care fetele pot avea o *percepție* redusă asupra stării lor de exploatare; în diferite perioade, exploatarea acționează în mod intenționat asupra percepției pe care o au fetele despre situația lor. Recapitulăm: o primă fază de exploatare în localurile de noapte din Spania (operatorii sociali menționează și Germania, Olanda și Elveția ca țări în care au loc primele experiențe de exploatare), unde fetele sunt supuse controlului, izolării, cu intervale orare și activități obositoare. Acestei faze îi urmează o situație mai puțin solicitantă, percepută ca o “premiere”, prostituția pe stradă în Italia; aceasta este fie recunoscută și trăită ca o formă de autonomie, fără control permanent, chiar dacă, de fapt, controlul se face “de la distanță”, prin folosirea permanentă a telefonului mobil, fie, în alte cazuri, este considerată ca o formă de “pericol” pentru femei.

În schimb, alte mărturii, adunate de către operatorii care lucrează în marile orașe italiene, vorbesc despre o primă fază de prostituție, în contexte urbane periferice și mai periculoase, în care riscul de a suferi violențe, în singurătate, este mai mare, căreia îi urmează o situație de “premiere” în contexte urbane mai puțin periculoase, cu trafic mai mare și unde fetele au impresia că își pot alege singure clienții și locul în care să se prostitueze, deși plătesc o taxă pentru asta.

Cu alte cuvinte, mecanismul de “premiere” face ca diferitele treceri de la un context și de la un mod de practicare a prostituției la altul să pară asemenea unui traseu de mobilitate socială ascendentă și de prestigiu social mai mare, ascunzând adevărata natură a exploatării și făcând-o să treacă drept o adevărată “carieră în prostituție”, în care fetele simt că se autodetermină și că aleg în mod autonom.

“Fetele cred că așa pot face carieră, nu înțeleg că acel trotuar trebuie să îl plătească exploatatorul, că trebuie să îi dea bani în fiecare seară, deși acesta îi pretinde tot mai mult. Se simt libere, libere să stea pe un trotuar pe care îl plătesc!”

(interviul 21)

“Sunt mutate dintr-o parte în alta a orașului, în funcție de cât sunt de atrăgătoare, cele mai fragile și neexperimentate într-o parte, cele mai speriate și mai urâte în altă parte. Apoi, cu trecerea timpului, fac carieră și lucrurile se schimbă.”

(interviul 22)

Din aceste modalități diferite de practicare a prostituției derivă și respectivele moduri de exploatare. În prima, în teorie, exploatarea este absentă, chiar dacă, cum am arătat mai sus, decizia de a se prostitua este o consecință a nevoii de a asigura propria supraviețuire și supraviețuirea familiei; în a doua este mai dură, în formă continuă și se configurează ca o practică de opresiune violentă *toutcourt*. În cea de-a treia, se creează un sistem de gestionare pe o perioadă determinată sau cu durată variabilă, de un sezon, de câteva luni, de unul sau doi ani. Acest sistem particular se bazează preponderent pe un ciclu de exploatare/auto-exploatare scurt și, chiar dacă este vorba de un sistem bazat pe consensualitate, durata se poate modifica pe baza relațiilor care se stabilesc între cele două părți, iar “raportul de forțe” poate varia în intensitate.

Mărturiile colectate ne dau măsura complexității fenomenului, subliniind că elementele care îl caracterizează la ora actuală sunt tocmai schimbările petrecute în ceea ce privește formele de exploatare prin prostituție, nivelul de conștientizare și de emancipare a persoanelor implicate, precum și suprapunerea și întrepătrunderile tot mai frecvente între traficul de persoane și prostituția negociată.

“În prezent există o negociere a prostituției, nu mai sunt exploatate ca înainte, există un raport între ele și proxeneți, fetele nu sunt conștiente că sunt exploatate, nu se percep în acest fel. Chiar dacă știu că o parte din banii lor trebuie să îi dea, o parte din bani le rămâne; și apoi “el mă apără și mă duce la lucru, el este la dispoziția mea.”

(interviul 54)

Relațiile afective și de supunere în cadrul prostituției negociate

“Practica de negociere” capătă, prin urmare, o caracteristică specială, deoarece tinde să se manifeste, așa cum s-a explicat deja, încă din faza de recrutare a fetelor, dispuse să accepte cu multă ușurință propunerile “ambigue” de lucru, care, evident, stârnesc imaginația multora față de oportunitățile de muncă pe care le oferă Italia, oportunități care merg de la posibilitatea de “a face spectacol”, lucrând în lumea cluburilor de noapte, a discotecilor, și până la oportunitățile oferite de contextul familiilor și de îngrijirea unei persoane, ca babysitter sau ca menajeră. Este vorba despre propuneri care au făcut întotdeauna parte dintr-o strategie de marketing folosită de traficanți și proxeneți, chiar și în trecut. Ceea ce se schimbă în prezent și modifică substanțial posibilitatea de ieșire din trafic și ceea ce face ca aceste propuneri să fie și mai atrăgătoare și seducătoare, este relația în interiorul căreia se construiește propunerea, o relație afectivă, de dragoste pasională, de dependență emoțională, între tânăra femeie și exploatator, sau, ca să folosim sintagma utilizată de multe fete române, între ele și prietenul lor - “loverboy”.

“La nivel emoțional, le văd și mai dependente în comparație cu tinerele traficate în trecut.”

(interviul 27)

“Ele cred că își pot împlini visul de dragoste, că își pot construi viitorul împreună cu un bărbat, “lover boy”.

(interviul 4)

În unele cazuri, tinerele se încredințează unor bărbați cu 5-10 ani mai mari decât ele, dar, cel mai adesea, se pare că este vorba de băieți de aceeași vârstă cu care, în timp, au dezvoltat o relație; de cealaltă parte, băieții le hrănesc iluziile, cu scopul de a le înșela și de a le putea manipula mai ușor în intimitatea unei relații afective, după ce mai înainte le-au câștigat încrederea. În cadrul acestor relații, trăite și simțite de către fete ca adevărate povești de dragoste, punctul de plecare îl reprezintă proiectul de viață împreună cu un partener, un proiect de migrație în toată regulă, în care se decide, de comun acord, că trebuie făcute sacrificii pentru a-și construi un viitor mai bun, în România sau în altă parte.

“Exploatarea se bazează pe legătura pseudo-afectivă, dragostea apare în țara de origine. Se pot identifica tinerele care au nevoie de un “Făt-Frumos – lover boy”. Este o figură importantă la 16 ani, și chiar mai devreme, sunt relații care se construiesc în unul sau chiar doi ani, se întâlnesc ca iubiți, fără să se întrevadă adevăratul scop. Fata capătă încredere în acest băiat, apoi apare hotărârea de a-și schimba viața și vin împreună în Italia.”

(interviul 27)

"Femei care urmează un partener, un soț, un frate și apoi, ajunse în țara de destinație, sunt, într-un fel sau altul, obligate să practice prostituția."

(interviul 40)

"Ele ne vorbesc despre acest lover boy în așa fel încât, până la urmă nu îți poți da seama cine este acest logodnic, spun că muncește, că este constructor, proxenet, nu, Doamne ferește!"

(interviul 27)

În anumite cazuri, în special în unele zone, exploatatorii sunt infractori albanezi care se ocupă și cu alte tipuri de trafic, de arme și de droguri, dar este vorba despre situații specifice, legate de anumite zone; în cadrul cercetării noastre, le-am întâlnit în Toscana, Puglia și la Roma.

În schimb, în multe cazuri acești "protectori" sunt infractori mărunți, și ei destul de tineri, orbiți de posibilitatea unor câștiguri ușoare chiar cu prețul de a le determina să se prostitueze pe cele care le sunt prietene, vecine, colege de școală. Pare să fie, de acum, o formă de delincvență foarte răspândită, pe care o putem defini ca "improvizată" și autonomă, care își trage forța și capacitatea de a se reproduce tocmai din relația sentimentală și de încredere care apare între cei doi. Complicitate care, chiar și în perioada de exploatare sexuală, este întărită prin recurgerea la anumite trucuri care le atrag pe fete - să le numească "șefe" și, astfel, să fie în postura de a-și controla colegele de pe stradă, să gestioneze banii celorlalte fete, pentru a cumpăra haine și cosmetice care sunt folosite pentru a practica prostituția, atât pentru ea, cât și pentru celelalte.

"Iau cina împreună, într-un restaurant frumos, el îi face "cadou" o haină frumoasă de firmă, dar apoi tot ea este cea care trebuie să plătească nota, însă nu realizează acest lucru, nu înțelege că îi este supusă lui, pentru că îi spune "el m-a scos la cină, m-a ales pe mine și nu pe prietena mea".

(interviul 54)

Banii câștigați "împreună" ar trebui să fie baza pe care să-și construiască propriul viitor, cum ar fi cumpărarea unei case în România sau întreținerea propriilor familii în țară, dar, de obicei, reprezintă cheia pentru a avea acces la bunuri de consum foarte scumpe, ostentative și simbolice pentru amândoi - și pentru tinere, și pentru protectorii lor.

"Ea a sosit cu acest logodnic, nicio violență fizică, până când ea a început să-și dea seama de ceea ce se întâmplă: cu cât ea lucra mai mult, cu atât el cheltuia mai mult și atunci a început să-și dea seama de ceea ce se întâmplă."

(interviul 35)

"O fată și-a dat seama că a greșit cu el pentru că, la un moment dat, el se îmbrăca cu haine de firmă mai mult decât ea!"

(interviul 54)

Tinerele, chiar dacă trebuie să împartă banii cu protectorii lor, povestesc că sunt obișnuite să îi gestioneze independent, să îi mănuiască și, chiar dacă banii care le rămân în mână sunt puțini în comparație cu prestațiile lor cu clienții, au, totuși, impresia că își administrează timpul și banii în totală autonomie și, prin aceasta, se confirmă bonitatea relației de încredere între ele și loverboy-ul lor. Această percepție, a "unei repartiții favorabile a câștigurilor", despre care ne vorbește o operatoare, întărește, astfel, iluzia de a trăi o adevărată relație de cuplu și de a se afla într-un proiect consensual și participativ, chiar de a împărtăși o strategie de îmbunătățire a propriilor condiții de viață.

"Multe din ele cred că se autodetermină, că sunt stăpâne pe ele însele, dar acest stil de împărțire a banilor, în care, în realitate, dau banii bărbatului și au încredere în el că poate, după aceea, îi va da mai departe familiei... Cu toate acestea, el rămâne punctul lor de referință."

(interviul 39)

Este clar, din intensitatea exploatării, cât de complexă și de complicată poate fi relația care se dezvoltă între cei doi și că este o relație percepută ca puternică și de durată, cu atât mai mult cu cât fetele sunt tinere și, prin urmare, singure și lipsite de experiență. Să se infiltreze în dinamica relației, să zdruncine relația de încredere pe care fetele o au cu protectorii, tovarășii, logodnicii, soții lor, este pentru operatorii de servicii sociale o operațiune foarte dificilă. Pentru un tip de asistență socială, setat pe “absența rațiunii” și pe preluarea în asistență a femeilor, este imposibil să pătrundă în interiorul unei relații configurate ca o adevărată relație de cuplu.

În plus, este vorba despre o muncă ce necesită timp și, adesea, după cum am evidențiat înainte, perioada în care femeile sunt prezente în aceleași zone nu este suficientă pentru a construi o relație între operatorii sociali și victimele exploatării sexuale. În plus, în cazurile asistate, serviciile gravitează în jurul activării mecanismelor care vizează stabilizarea din punct de vedere material a victimelor preluate în asistență, de exemplu oferind reasigurări împotriva efectelor negative ce ar putea să apară, cauzate de faptul că, intrând în circuitul de protecție, se întrerupe substanțial fluxul de bani cu care femeile erau obișnuite, parcursul de reintegrare socială devenind, din acest motiv, mai puțin tentant pentru ele.

Grupurile mai vulnerabile

După cum am arătat până acum, ne confruntăm cu o evoluție a unui comportament criminal, căruia îi cad victime persoanele cele mai vulnerabile și expuse la abuz, astfel încât nivelul de vulnerabilitate socială și/sau psihologică a victimelor pare să fi devenit adevărata “marfă” de schimb. În acest fel, singurătatea minorilor sau a persoanelor care au ieșit din instituțiile de ocrotire a minorilor imediat după împlinirea vârstei de 18 ani și vulnerabilitatea femeilor cu grave probleme psihice, și ele inițial instituționalizate și apoi abandonate, fac ca aceste două grupuri de subiecți să fie deosebit de expuse la propunerile ambigue și atractive ale recrutorilor. Este vizat un anumit grup, o populație deosebit de tânără, fragilă și fără legături sociale. Minorii și femeile abandonate, care se confruntă cu problemele și consecințele dezinstituționalizării: lipsa legăturilor familiale și sociale, marginalizarea, lipsa unei formări adecvate pentru viață. O realitate care le marchează negativ viețile și care reprezintă o oportunitate pentru rețelele criminale, mai mult sau mai puțin articulate.

“Parcă s-ar răzui fundul butoiului. Am senzația, de câțiva ani încoace, că cei care cad în mâinile acestor criminali sunt persoanele cele mai fragile, cele mai chinute din România. Aici sosesc toate tipurile, dar mai ales sunt femei care nu au rețele sociale nu doar aici, dar nici acasă, persoane singure, care, probabil, erau deja exploatare în România, minori sau foarte tineri care, odată ieșiți din instituții, cad în mâinile traficantilor.”
(interviul 51)

“Am avut o fată extrem de amărâtă, fără nici un adăpost în România, ea fusese “pescuită”, recrutată și adusă aici. Și în România fusese exploatată, dar nu știu în ce măsură realiza ea acest lucru, avea probleme psihice, nu reușea să perceapă situația de pericol. Există aceste fete care, la împlinirea vârstei de 18 ani, sunt date afară din instituții și apoi rămân pe drumuri, deoarece nu există un proiect de continuitate. Sunt persoane mai ușor de ademenit și sunt parțial conștiente de ceea ce sunt puse să facă, deoarece, într-adevăr, nu au oportunități în România.”
(interviul 54)

În ambele cazuri este vorba despre segmente de populație foarte tentante pentru exploatatori: fie pentru ușurința cu care sunt recrutate, fie pentru că dispariția lor nu este întotdeauna observată, nu reprezintă un motiv de îngrijorare și, din această cauză, se pare că nu se depun întotdeauna plângeri în România.

“Pentru noi este foarte complicat să lucrăm cu aceste femei care prezintă nu doar tulburări de stres post-traumatic, ci și un grad mare de dezorientare. Sunt femei care nu au mijloace de trai în România, nu au mai lucrat, noi aici nu știm cum să le plasăm și apoi, dacă vom încerca să sesizăm autoritățile române, se pare că e vorba de o mare indiferență.”
(interviul 47)

Locul așa-numitelor “organizații cu două capete”⁵, de la începutul anilor 2000, se pare că este preluat astăzi de inițiative personale. Intrarea României în Uniunea Europeană, care a avut drept consecință posibilitatea deplasării cu ușurință dintr-o țară europeană în alta, parre să fi încurajat aceste forme de exploatare de tip spontan și neorganizat, în care indivizi singuri, siguri de impunitatea lor, profită de situațiile de singurătate și sărăcie a persoanelor marginalizate și defavorizate. Aceste persoane se află în situații atât de precare și fragile, încât cad ușor pradă oricărei forme de exploatare, din partea oricui. Mărturia unei operatoare descrie o situație în care par a fi implicate chiar familii și/sau femei aparținând unei pături sociale mai avute, care, profitând de situația de abandon în care se află tinerele care au ieșit din instituțiile de protecție a minorilor, le recrutează ca servitoare doar pentru a le vinde apoi bandelor criminale locale, care le exploatează pe piața sexului din România sau/și Italia.

“Am întâlnit tinere care fuseseră angajate ca servitoare de către femei din familii cu bani din România, care, mai întâi le-au folosit în casele lor, fără să le plătească, și apoi, prin intermediul contactelor cu proxeneți, au decis să le trimită pe piața sexuală, fie în România, fie în Italia.”

(interviul 47)

În povestea unei tinere românce, preluată în asistență de un serviciu social din Roma, se regăsește participarea angajaților și chiar a directoarei uneia din aceste instituții, directoare care a devenit recrutatoare și, prin urmare, complice, la vânzarea unei fete, minore, internată în instituția pe care o conducea. Fata a fost vândută unei conaționale căsătorită cu un italian, care se ocupa cu plasarea fetelor în Italia.

“O altă fată din instituție a fost dusă direct în Italia, cu complicitatea directoarei instituției, care a luat bani de la o femeie româncă, căsătorită cu un italian, care apoi a exploatat-o. Și ca ea, în casa femeii, erau și alte fete.”

(interviul 54)

Trebuie, apoi, să subliniem faptul că, din punct de vedere operațional, munca cu aceste segmente de beneficiari este deosebit de împovărată pentru operatorii din structurile de primire în care, în unele cazuri, femeile rămân “cantonate” luni de zile din cauza dificultăților întâmpinate în asigurarea unor tratamente medicale adecvate, deoarece serviciile nu sunt în măsură să ofere tratamente psihiatrice, și a dificultăților extrem de mari de a le găsi atât locuințe, cât și locuri de muncă.

“Însă multe cazuri pe care le avem în îngrijire sunt cazuri psihiatrice, de femei tinere și nu numai, care au nevoie de terapii și tratamente adecvate. Asistența socială și de recuperare concepută pentru femeile victime ale traficului de persoane este foarte solicitantă și acest factor apasă mult asupra managementului serviciilor noastre și chiar asupra asistențelor sociali.”

(interviul 51)

Pentru serviciile de primire în asistență devine foarte greu de susținut gestionarea acestor cazuri mai dificile, în care intervenția socială prin programe de primire și de reintegrare nu este întotdeauna realizabilă. În anumite cazuri, acești beneficiari ar avea nevoie de tipuri de intervenție de altă natură, care ar trebui activate în mod convergent; pe lângă ajutorul social, psihologic și juridico-legal ar fi nevoie și de un suport psihiatric care, în momentul de față, nu este posibil în cadrul sistemelor de protecție, care au pus întotdeauna accent pe alte forme de împuternicire (empowerment) a femeilor preluate în asistență.

Există, de asemenea, și alte grupuri vulnerabile pentru care gradul de izolare în România, a determinat o marginalizare și aici, în Italia. Este vorba despre romi, a căror marginalizare, trebuie să amintim, este foarte variabilă chiar și în relație cu gradul de integrare în zonele de sosire, cu nivelul de școlarizare și cu poziția față de strategiile de familie. Nedorind o generalizare, din mărturiile obținute, putem afirma că riscul ca minorii să fie exploatați crește în cazul populației de romi. Aceasta problemă este cauzată de condițiile dure de izolare în care trebuie să trăiască, de multe ori, grupurile de romi din Italia.

“Se înregistrează și prezența unor femei rome foarte tinere, aproape toate analfabete.”

(interviul 51)

5 Merită amintite organizațiile în interiorul cărora fazele de recrutare în țările de origine sunt direct legate de ultima destinație de exploatare prin intermediul rețelilor criminale conectate între ele și, astfel, în măsură să-și împartă rolurile pe baza programărilor.

Chiar și operatorii unităților de stradă, asistenții sociali și mediatorii culturali afirmă că este vorba despre grupuri de utilizatori extrem de greu de "agățat". Timorate și singure, tinerele sunt "instruite", cum spune o mediatore culturală, să nu se încreadă în nimeni altcineva decât în protectorul/exploatatorul lor; îndată ce acestea sunt abordate de unitățile de stradă, afișează siguranță și imediat sună sau sunt sunate pe telefonul mobil de către un protector care, desigur, nu se îndepărtează niciodată prea mult de ele. Supuse unui control social foarte puternic între ele, de care protectorul/exploatatorul se folosește ca de un instrument suplimentar de control disimulat, acestea "lucrează" pe stradă în grupuri mici, sub supravegherea unei fete, nu neapărat mai în vârstă, dar ceva mai experimentată și mai abilă, care are sarcina de a le controla și pedepsi, mai ales în prima fază a experienței de exploatare prin prostituție pe stradă.

"Este foarte greu să le abordezi pe cele mai mici, sunt reticente, nu vorbesc foarte bine italiana și, apoi, sunt foarte bine controlate, nu de bărbați, ci de către colegile lor de pe stradă. Se poate întâmpla să se certe și să se bată între ele, iar controlul reciproc funcționează și mai bine ca un avertisment, în sensul că "dacă nu te porți ca noi toate, atunci vei fi exclusă din grup". Poate că acest tip de izolare socială este o amenințare foarte puternică și care funcționează cel mai bine la femeile tinere, abia sosite în Italia, care nu au alte puncte de referință decât colegile lor."

(interviul 21)

"Prin UDS (unitățile de stradă) am înregistrat o creștere a numărului de minore, chiar dacă au învățat să își ascundă vârsta lor reală. În mod normal, Poliția este cea care le aduce în centrul nostru, dar discuțiile sunt inutile, deoarece fetele știu ce trebuie să spună. Sunt fete care au fost aduse la noi chiar și de 20, 30 de ori și apoi se întorc din nou în stradă."

(interviul 24)

"Când le vezi pe stradă atât de vulgare, iar apoi vorbești cu ele și îți dai seama că sunt niște copile care au lăsat acasă păpușile, te întrebi cum pot face față situațiilor de sex. Cum pot să gestioneze relațiile sexuale..."

(interviul 54)

Am înregistrat, de asemenea, apariția unor forme de prostituție masculină. Este vorba despre un fenomen înregistrat la Napoli, la Roma și la Milano, care implică fie minori (15-18 ani), fie adulți tineri. Au fost colectate mărturii ale unor adulți, care și-au lăsat soțiile și copiii în România și care alternează muncile ocazionale necalificate cu prostituția pe timpul serii și al nopții. Nu sunt menționate forme de exploatare din partea organizațiilor, ci acestea par a fi mai degrabă forme de prostituție autonomă, care oferă posibilitatea unor câștiguri mari, cu investiție și uzură fizică percepute ca fiind mai puțin umilitoare și mai puțin solicitante pentru organism, în comparație cu muncile oboseitoare și grele la care ar putea avea acces. Este vorba, evident, de emigranți sosiți de curând, care au fost socializați pe stradă având, prin urmare, o puternică «identitate de stradă» și puține posibilități de a căuta un loc de muncă unde, probabil, ar suferi forme severe de exploatare. Se prezintă ca o «familie de stradă»: unii trăiesc în taberele de romi, ziua stau la semafoare și spală mașini, iar pe timpul nopții se prostituează în grupuri, în zone bine-cunoscute pentru prostituția masculină din centrul Romei, la Napoli, sau în apropierea cinematografele în care rulează filme porno, lângă saune și centre de masaj exclusiv pentru bărbați.

"Când îi contactăm prin intermediul unităților de stradă (UDS), aceștia sunt foarte siguri pe ei, se justifică spunând că aceasta este o modalitate de a câștiga mai mult lucrând mai puțin, ne spun că dacă muncesc ca salahari în construcții ar câștiga 25 € pe zi, dar așa ajung să câștige dublu sau chiar de patru ori mai mult și fără să facă nici un efort!"

(interviul 32)

"Ceea ce frappează este ușurința cu care se descurcă pe stradă și cu care fac față prostituției, o muncă diferită față de cele care, în mod normal, sunt apanajul românilor abia sosiți în Italia. [...] Există, de asemenea, multă ostentație din partea lor, par să dobândească putere din vulgaritatea cu care se afișează, chiar și în fața noastră, probabil este o modalitate de a se apăra."

(interviul 54)

Cei mai tineri, minori, practică și ei prostituția în locuri distincte față de alte medii, se deplasează mai ales în grupuri și sunt controlați de lideri care, de asemenea, se ocupă și cu procurarea de clienți speciali, dispuși să plătească sume consistente pentru a se bucura de servicii sexuale pe termen lung. Această practică, înregistrată numai la Roma și Napoli, este cunoscută drept “închiriere”, perioadă în care minorul, de fapt, locuiește cu clientul.

Acești copii sunt interceptați atât de unitățile de stradă, cât și, cel mai adesea, de către poliție, care îi reține pentru mici infracțiuni legate de prostituție, furt din buzunare și furturi de poșete.

“Există întotdeauna un lider tânăr, care se ocupă cu găsirea clienților. Dar, de fapt, toți sunt, la rândul lor, niște mici exploatare ale propriilor lor fete, cărora le găsesc locul în care să practice prostituția și le procură droguri pentru a face față vieții din stradă.”

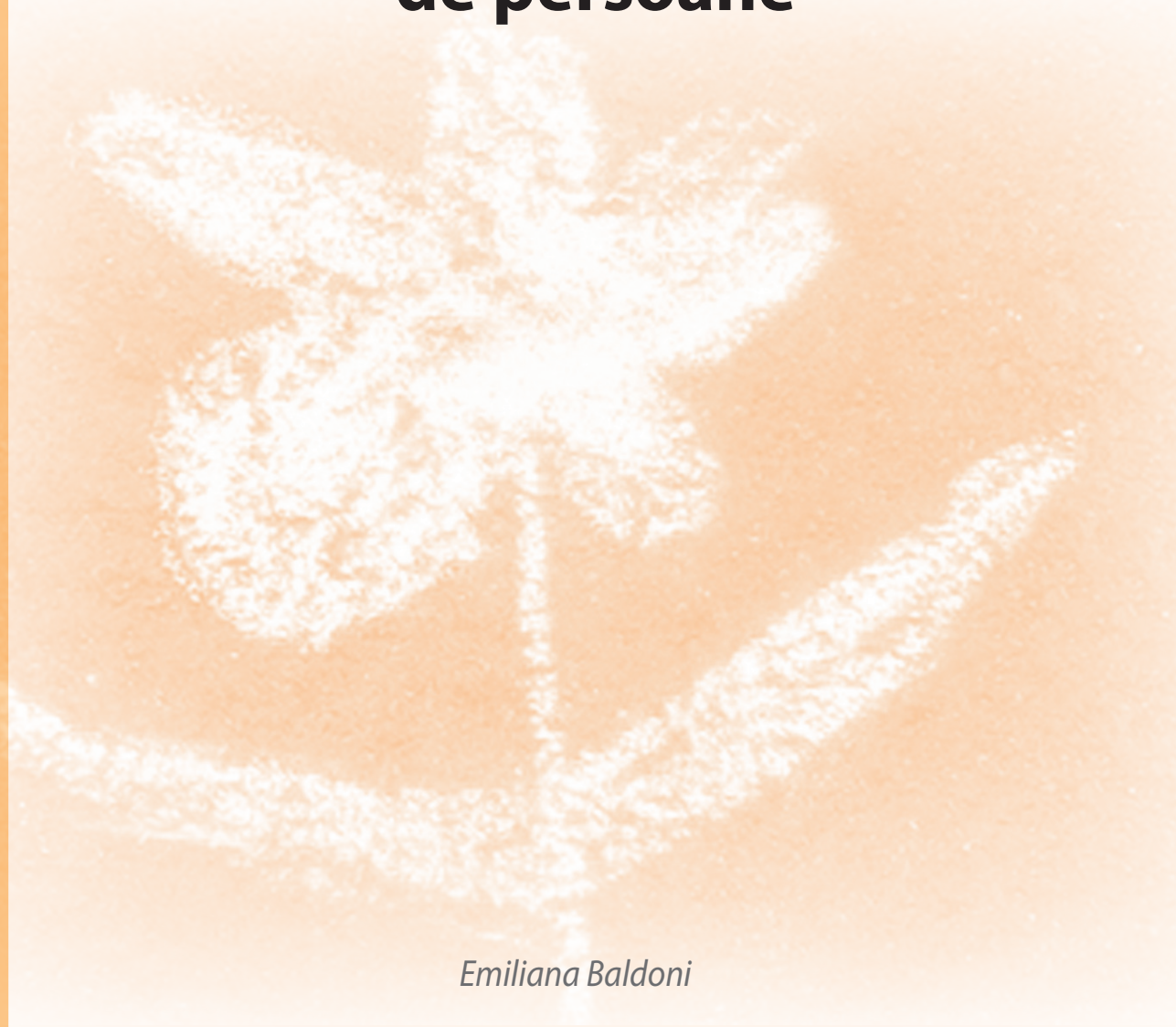
(interviul 54)

În unele cazuri, sunt ei înșiși exploatare “debutanți” ai compatrioatelor lor foarte tinere, oferind altor exploatare sau celor care le solicită aceasta, un procent pentru protecția necesară pentru practicarea prostituției pe stradă.

Secțiunea 14

Strategii de prevenire a traficului de persoane

Emiliana Baldoni

Secțiunea 14:

Strategii de prevenire a traficului de persoane

Analiza interviurilor realizate în cadrul cercetării sugerează o serie de considerații și reflecții asupra evoluției traficului de persoane din România, care sunt deosebit de interesante pentru stabilirea activităților de intervenție, sensibilizare și prevenire.

În primul rând, în ceea ce privește contextul italian, odată cu intrarea României în Uniunea Europeană în 2007, se observă mari dificultăți de conectare între instrumentele legislative privind prostituția (a se vedea Legea Merlin) și infracțiunile legate de aceasta; ne referim aici, în mod special, la lipsa de coordonare între sistemele penale, existând riscul de a nu da atenția cuvenită condițiilor de exploatare a femeilor din România, mai ales în situațiile de prostituție negociată.

La 14 ani de la promulgarea articolului 18, adecvarea serviciilor de protecție în funcție de modificările fenomenului de trafic de persoane reprezintă o altă temă care necesită o discuție temeinică. Este necesară identificarea unor noi modalități de combatere a traficului, de asistență și de protecție a victimelor, precum și actualizarea și rafinarea instrumentelor deja existente. Cu alte cuvinte, este nevoie de crearea unui model mai *creativ* și mai *atrăgător* de protecție socială, orientat către caracteristicile/nevoile reale ale persoanelor implicate.

Pornind de la frustrarea cauzată de dificultățile de “prindere” în stradă a fetelor din România și de “disparația” lor din proiectele de protecție (de asemenea, ca urmare a abandonului) au fost făcute, de către operatori, o serie de propuneri de îmbunătățire care, totuși, nu pun în discuție întreaga structură a sistemului de protecție, cel care, după părerea multora, în termeni generali, *rezistă* la impactul schimbărilor recente.

În opinia unora, este esențial să se ofere persoanelor preluate în asistență o posibilitate de integrare profesională *reală și acceptabilă*, ținând cont de nevoia imediată de câștig a multor femei; în perioade de criză economică o soluție posibilă ar putea fi, de exemplu, aceea de a include victimele traficului de persoane în rândul categoriilor protejate, pentru a facilita integrarea lor profesională în medii securizate. Unii respondenți resimt nevoia unei intervenții asupra fenomenului de prostituție *de interior* prin proiecte *ad hoc*, în timp ce pentru alții ar fi suficientă creșterea finanțărilor pentru întărirea unităților de stradă (ca un instrument esențial de contact, de identificare a nevoilor și a posibilelor cazuri de trafic de persoane) și a altor servicii de urgență (de exemplu, prelungirea programului de lucru al centrelor), incluzând în echipă și o mediatore culturală din România.

În plus, dcă două operatoare sugerează să se lucreze mai în profunzime asupra relației, focalizând atenția asupra mecanismelor de implicare a femeilor în relațiile de dragoste cu exploatatorul și luând în considerare mai mult factorii culturali (în special, în ceea ce privește socializarea pe roluri de gen puternic ierarhizate), o altă operatoare propune să se ia în considerare și modalitățile de preluare în asistență, care să asigure o mai mare autonomie a persoanei, chiar și în structurile de tip rezidențial, plecând de la faptul că, adesea, abandonul este consecința intoleranței față de mediile comunitare extrem de rigide și de închise spre exterior.

“Scopul unității de stradă este numai acela de a realiza o informare sanitară și de a micșora prejudiciul... nu are obiective de salvare! Dar dacă operatorii UDS ar fi mai prezenți în stradă, poate că multor tinere le-ar fi mai ușor să creeze o legătură de încredere cu ei și să se gândească apoi la o cale de ieșire din prostituție... În acel moment, centrele de primire și birourile de asistență socială ar avea, în mod sigur, mai mulți clienți!”

(interviul 38)

“Să ai posibilitatea să urmezi un traseu de asistență, astfel încât fetele să se poată recunoaște ca victime și să regândească relațiile amoroase avute înainte de această experiență. Trasee ce pot fi urmărite și înainte de exploatare, ca activități de “prevenire”, asta pentru a anticipa următoarea întrebare.”

(interviul 9)

În consecință, o activitate eficientă de prevenire care s-ar putea desfășura în România ar trebui să implice, în primul rând, contextul familial, mai ales atunci când acesta este structurat ca un loc de privare culturală, violență și abuz. Cu alte cuvinte, trebuie să înceapă, în special în zonele rurale mai sărace, o activitate intensă de susținere a părinților, de intervenție în cazurile de rele tratamente, de “recuperare” a relațiilor familiale, de grijă și de responsabilizare față de copiii lor (mai ales în cazul existenței unor copii cu probleme psihice) și, desigur, de sensibilizare cu privire la riscurile de a pleca din țară “neprotejat”.

“Mai mult decât exploatarea în ansamblu, în România ar trebui lucrat asupra legăturilor de familie, asupra relațiilor, deoarece acestea reprezintă punctul slab. Ca și cum persoana care vine aici ar fi cea aleasă de către familie pentru a se sacrifica... exploatarea sentimentelor, care, apoi, se manifestă la nivel obiectiv... Deci o activitate de prevenire ar trebui să privească întregul nucleu familial, chiar dacă îmi dau seama că acesta este un lucru complex.”

(interviul 3)

“Ar trebui să se ajungă la cele mai sărace familii și în zonele rurale pentru a vorbi despre pericolele ascunse ale unei plecări care poate părea că rezolvă problemele economice. Nu numai la televizor, deoarece în unele zone nu există televiziune sau oamenii nu sunt capabili să interpreteze mesajul. Trebuie să fie contactate și familiile, nu numai tinerele, să se ajungă acolo cu un fel de unitate mobilă. Acești părinți au fost crescuți și educați cu multe tabu-uri, este dificil să li se explice că ar trebui să discute cu copiii lor despre actul sexual, despre utilizarea prezervativului.”

(interviul 35)

Mediul familial ar trebui să fie și destinatarul unei intervenții educative specifice, menită să promoveze dialogul părinți-copii (mai ales pe teme de sex) și să pună din nou în discuție discriminările de gen, plecând tocmai de la rolul femeii în cadrul familiei.

“Fetițele cresc și devin femei cu aceste idei, cu aceste modele de rol. Trăiesc cu aceste mame, care au un astfel de rol bazat pe gen. Ar trebui elaborată o acțiune de prevenție chiar și pentru familie, acolo unde are loc socializarea inițială cu modele de rol și interiorizarea lor.”

(interviul 47)

Celălalt context special de intervenție este, în opinia operatorilor intervievați, cel școlar. Apare ca fiind esențială o puternică acțiune de tip educativ, destinată adolescenților și preadolescenților, centrată pe teme precum educația afectivă, respectul reciproc și nondiscriminarea de gen. De asemenea, unele persoane intervievate subliniază necesitatea unei educații sexuale adecvate, deoarece au observat, în special la fetele mai mici, un nivel foarte scăzut de cunoștințe despre modul de funcționare a propriului corp și a mecanismelor sexualității.

“Trebuie lucrat cu adolescenții, să se facă educație sentimentală (...) fetele din România sunt afectate de acest lucru, de sacrificiul pentru bărbat (...) “dacă îl iubesc, trebuie să dau totul, fără să primesc neapărat ceva”. Acest principiu este prea puternic, chiar și dincolo de stradă (...), tipic societăților patriarhale. La nivel educativ, trebuie lucrat pe acest punct: nu trebuie doar să dai, ci și să primești.”

(interviul 1)

“Vă propun să ne concentrăm puțin asupra nivelului de sănătate. Văd că există probleme de educație sexuală: din acest punct de vedere, unele au rămas chiar în Evul Mediu, ele cred că dacă nu ajung să aibă orgasm nu pot rămâne însărcinate, dacă răcesc, atunci răcesc și ovarele și le întârzie menstruația. Un alt lucru pe care îl fac acestea este să-și testeze fertilitatea rămânând însărcinate și apoi avortează. Gândindu-se că, dacă nu au rămas însărcinate până la vârsta de 20 de ani, înseamnă că nu pot avea copii... Am cunoscut o fată care își numea organele sexuale “banca mea”. Elocvent. Această tânără avea 19 ani și de 3 ani practica prostituția. Există conștientizarea a ceea ce organismul poate face, dar nu știu nimic despre nimic.”

(interviul 28)

La nivel social, sunt esențiale campanii incisive de informare și sensibilizare adresate întregii comunități, cu privire la condițiile reale de viață și de muncă în Italia și la riscurile emigrării, fără garanții, în scop de muncă sau de prostituție, *gestionate* sau *asistate* de personaje "ambigue", care prezintă posibilități ușoare de integrare și de câștig. Cu privire la problemele traficului de persoane și ale prostituției este subliniată, în schimb, nevoia unei informări mai "sincere", care să depășească considerentele de ordin *moral* privind persoanele care se prostituează sau presupusul "caracter voluntar" al prostituției. Destinatarii specifici ai activităților de sensibilizare referitoare la victimele exploataării, cu scopul de a le proteja drepturile și nu de a le culpabiliza, ar trebui să fie, în opinia unora, și forțele de ordine și organele de control din România.

"Trebuie informați, în primul rând, că în Italia, în acest moment, mulți tineri nu găsesc un loc de muncă. Să vii în Italia pentru a căuta de muncă înseamnă să te marginalizezi, mai ales atunci când sosesc cupluri, logodnic/logodnică, așa cum am observat că se întâmplă în ultimul timp. Nu există mijloace de subzistență, deci există riscul pentru aceste fete de a ajunge să practice prostituția. Prin urmare, o campanie bazată pe informare despre ceea ce se poate întâmpla în Italia și, în special, despre lipsa unor oportunități în care, se pare, că oamenii continuă să creadă."

(interviul 11)

În plus, în loc să se concentreze asupra circumstanțelor de înșelăciune, o acțiune eficientă ar trebui să încerce să "demonteze" ideea că prostituția este un mijloc *ușor, rapid și convenabil* de a câștiga bani, punându-se accentul asupra riscurilor și consecințelor profunde asupra persoanei (înțelegând prin aceasta pierderea stimei de sine, stigmatizarea, marginalizarea etc.).

"Desigur, ar fi util să li se spună (...) că rezultatele acestei activități nu generează câștigurile la care ele se așteaptă, mă rog, nu într-un interval de timp atât de scurt. Deoarece percepția este că ele cred că scapă de tot într-o perioadă scurtă de timp, adică o fac pentru o perioadă scurtă și apoi, mai târziu... De fapt nu este așa, perioada de exercitare a prostituției nu este atât de scurtă și apoi pierd oportunități pentru viitor, deoarece (...) nu au posibilitatea unei reconversii profesionale, educaționale; acest lucru devine dificil dacă nu există o serie întreagă de condiții și experiențe anterioare (...) Deoarece câștigurile sunt mai scăzute decât s-a preconizat și pentru că, oricum, din țara de origine cererile sunt tot mai numeroase, acestea nu reușesc să răspundă nevoilor familiei, astfel că perioada în care se prostituează se prelungește, fără a-și atinge scopul propus, fără a găsi vreo soluție eficientă în acest sens."

(interviul 42)

În domeniul sanitar, pentru sănătatea reproducerii la femeie, unii operatori insistă pe necesitatea unor activități de prevenire, adresate personalului medical și para-medical din structurile publice și private românești, cu privire la nevoile legate de sănătate ale persoanelor care se prostituează.

Ultima considerație asupra posibilelor activități de prevenire privește un context politic mai restrâns. Mărturiile colectate arată că în zonele de origine a victimelor traficului de persoane nu există (sau, în orice caz, nu este eficientă) o politică bazată pe împuternicirea (*empowerment* - în original, n.trad.) femeilor. Femeia nu este doar un subiect de drept pentru care trebuie gândite politici de protecție și de securitate, ci și o protagonistă potențială în inițiativele economice și antreprenoriale. Sensul multor intervenții de asistență desfășurate aici, în Italia, este, de fapt, acela de a ajuta victimele nu dintr-o perspectivă de asistență socială, ci prin promovarea conștientizării și a auto-determinării acestora. Prin urmare, se consideră că dezvoltarea, inclusiv în România, a unor politici de susținere a femeilor, care să le confere un rol și mai activ, poate fi un instrument eficient de prevenire a traficului de persoane.

Secțiunea 15

Concluzii

Secțiunea 15:

Concluzii

Fenomenul traficului de persoane din România care sunt exploatate sexual în Italia este prezent pe teritoriul peninsulei în mod neuniform, având caracteristici, dimensiuni și metode de organizare care variază, în funcție de context.

În ultimul deceniu, acest fenomen a suferit schimbări considerabile, evenimentul-cheie fiind intrarea României în Uniunea Europeană, în anul 2007. În contextul extinderii dreptului de liberă circulație pentru cetățenii din noile state membre, numărul persoanelor din România, victime ale exploatarei sexuale în Italia, înregistrate în programele de protecție socială a scăzut drastic; în schimb, numărul femeilor și minorilor români care practică prostituția pe stradă a crescut, chiar dacă este vorba despre o prezență fluctuantă și pasageră, influențată de o multitudine de factori, precum acțiunile de combatere din partea forțelor de ordine și tipurile de servicii existente în teritoriu.

În același timp, *strategia de diversificare a ofertei* pe piața sexului din Italia a condus la răspândirea semnificativă a așa-numitei prostituții *indoor* (în interior), practică în apartamente private sau în locuri deschise publicului, cum ar fi localuri, cluburi de noapte, cluburi private, saune, centre de masaj. În orice caz, în acest moment, fenomenul de trafic de persoane și de exploatare sexuală a femeilor din România se configurează cu preponderență ca un fenomen *de stradă*.

În ultimii ani am asistat la o aparentă "îmbunătățire" a condițiilor de exploatare prin prostituție, astfel încât unii experți din domeniu vorbesc despre *prostituție negociată*, despre un *trafic de persoane redus* sau despre *trafic indulcit*. Prin intermediul acestor expresii se face referire la apariția, pe lângă mijloacele coercitive și similare sclaviei, a unei forme de exploatare mai puțin violentă și brutală, care tinde să creeze între exploatare (persoane sau rețele criminale) și victime raporturi ce presupun o anumită marjă de negociere și de participare a acestora din urmă la profituri.

În realitate, metodele de exploatare sunt doar mult mai subtile și mai nuanțate și se bazează, adesea, pe legăturile afective sau de familie, care creează o dependență psihologică între victime și exploatare. Un alt aspect specific situației actuale este cel de *conștientizare* și de *consensualitate* din partea tinerelor, ceea ce implică existența unui *proiect de migrație "la termen"*, cu scopul de a obține bani pentru a rezolva o problemă imediată și un fel de acord între exploatare și persoana exploatată.

Având în vedere aceste tendințe generale, determinate de modalitățile de structurare a relațiilor dintre tinerele exploatate prin prostituție și traficanți, putem avansa ideea coexistenței a trei tipuri de diferite de practici/raporturi de exploatare prin prostituție:

a - Prostituția exercitată în mod "voluntar" în condiții aproape autonome, în sensul că, dincolo de plata "tro-tuarului" de către victime, par să lipsească formele de control direct și însușirea profiturilor de către terțe persoane. Această practică este manifestă atunci când, în lipsa altor perspective de muncă, industria sexului apare drept unică posibilitate de salvare și de asigurare a unui venit pentru femeia migrantă și este concepută în contextul unei situații economice foarte precare și proiectată ca posibilitate de îmbunătățire a situației proprii și a familiei sale.

Cu privire la răspândirea acestei forme de prostituție, opiniile sunt divergente. În special la nivelul celor care tind să redimensioneze fenomenul prostituției voluntare, unii pun în discuție conceptul de "alegere liberă", subliniind faptul că starea de sărăcie inițială este, în sine, o condiție care anulează fiecare alternativă și crește vulnerabilitatea sau evidențiază faptul că "protecția" (întotdeauna necesară pentru a practica prostituția) generează încă un raport de exploatare și de dependență, chiar dacă foarte *soft*.

b - prostituția "involuntară" - se manifestă printr-o rezistență activă din partea femeilor implicate și, tocmai pentru a înfrânge această rezistență, exploatatorii recurg la violență și la amenințări, chiar și față de rudele victimelor. În ciuda "îmbunătățirii" condițiilor amintite mai sus, aceasta este practica coercitivă, care, în prezent, pare că apelează la forme mai subtile și mai studiate de abuz, de șantaj, de dominare la nivel psihologic și de denigrare a femeii. În anumite contexte, se poate vorbi despre o revenire la modalitățile violente, unii operatori menționând revenirea la modelul albanez "tradițional".

c - a treia modalitate este cea pe care o numim **prostituție "negociată"** - între traficant și femeia implicată se creează un fel de pact de interes reciproc, bazat pe câteva reguli de distribuție.

Această modalitate, care este larg răspândită, include situații diferite, nu întotdeauna clar identificabile, care pornesc de la relații negociate de tip simetric, caracterizate prin niveluri înalte de autonomie, o repartitie "echitabilă" a câștigurilor și reguli comune de gestiune și până la relații negociate de tip asimetric, în care, în ciuda negocierii timpului de lucru, a beneficiilor și a condițiilor, rezultatul este, oricum, defavorabil femeii. De fapt, chiar și în prezența unui real "acord" cu proxenetul, puterea de decizie a femeii poate fi exercitată în forme foarte diferite și poate suferi redimensionări semnificative pe durata practicării prostituției. Unul dintre aspectele cele mai vizibile îl reprezintă percepția redusă a victimelor față de propria stare de exploatare, chiar și în cazurile în care acest lucru este evident. Faptul că dispun de o parte din banii câștigați pentru a-i cheltui pentru ele însele sau pentru a-i trimite familiei de origine le crește impresia de "autonomie", presiunile și formele de control din partea traficantilor fiind negate cu încăpățănare sau justificate sub forma "protecției" pe care aceștia o acordă.

Analiza interviurilor realizate sugerează câteva considerații generale care, fără pretenție de generalitate, pot contribui la definirea acțiunilor de intervenție și de prevenire.

Intrarea victimelor în rețelele de exploatare trebuie privită ca fiind consecința unei combinații complexe de factori de tip familial, social și contextual care, în biografiile individuale, au greutate și întindere diferite.

În urma analizei interviurilor se poate afirma, cu toate acestea, că în cazul victimelor din România, traficate în Italia pentru exploatare sexuală, **motivația economică** este cauza de fond care le face vulnerabile la exploatare. În contextul socio-economic actual din România, caracterizat de criză financiară, șomaj și de un cost ridicat al vieții, motivația economică implică situații diferențiate, care merg de la condiții de sărăcie extremă și privațiuni, întâlnite în multe zone rurale, până la condiții de sărăcie relativă, în care satisfacerea nevoilor primare este mai mult sau mai puțin asigurată, însă percepția lipsei totale de perspective de îmbunătățire este puternică.

Mediul familial constituie în sine un factor puternic de stimul în decizia de a emigra, în contextul în care este caracterizat de o stare gravă de conflict. După cum s-a văzut din analiza profilurilor victimelor, multe istorii ale fetelor traficate au fost profund marcate de experiențe intrafamiliale de abuz, neglijență, violență și chiar abuzuri sexuale.

Persistența modelelor educaționale centrate pe diferențierea rolurilor în funcție de gen amplifică vulnerabilitatea multora dintre fete. Aceste modele plasează femeile într-o poziție de subordonare față de figurile masculine din familie, fetițele sunt educate, mai ales în mediile tradiționale, în spiritul "sacrificiului pentru bărbat și familie" și cu ideea că realizarea femeii este posibilă numai lângă un bărbat, prin căsătorie.

De asemenea, o atenție deosebită ar trebui să fie acordată și programelor de asistență și protecție a victimelor: cum s-a demonstrat pe larg, femeile din România sunt în prezent, dificil de "abordat" de către sistemele clasice de preluare din cadrul proiectelor italiene și, chiar dacă acestea sunt incluse cu succes într-un program dedicat lor, ulterior apar numeroase abandonuri. Prin urmare, este necesară atât o analiză atentă cu privire la motivele care conduc la aceste eșecuri, cât și o regândire critică a ofertei de servicii de contact, abordare și asistență.

Speranțe, la vânzare

Cercetare calitativă privind traficul în vederea exploatării sexuale în România și Italia, în perioada 2007-2011

“ANIMANOVA
Integrare pe piața muncii pentru persoanele traficate”

anima
nova

